

Истражување за состојбата кај
малите и средните претпријатија
и трендови на овој сектор во
2024-та година

Агенција за иновации, научно-технолошки развој
и претприемништво на Република Северна Македонија

Истражување за состојбата кај малите и средните претпријатијата и трендов на овој сектор во 2024-та година

Извештајот го подготви Инсајдер ИД ДОО Скопје

Раководител на тим: Г-дин Сергеј Зафироски

Главен истражувач: Г-дин Горан Велевски

Истражувачи: Г-ѓа Борислава Мирчевска

Ноември 2025 година

Авторските права на овој извештај ги задржува Агенцијата за иновации, научно-технолошки развој и претприемништво на Република Северна Македонија.

При користење на информациите од овој документ во целост или делови од истиот, потребно е да се референцира документот на следниот начин: *Истражување на состојбата кај малите и средните претпријатија и трендови на овој сектор во 2024-та година.*

Истражување за состојбата кај малите и средните претпријатијата и трендов на овој сектор
во 2024-та година

СОДРЖИНА

СОДРЖИНА	3
1. ЛИСТА НА ПРИКАЗИ	6
1.1. ЛИСТА НА ГРАФИКОНИ	6
1.2. ЛИСТА НА ТАБЕЛИ.....	7
2. ИЗВРШНО РЕЗИМЕ	9
2.1. МОМЕНТАЛНА СОСТОЈБА	9
2.2. ПРЕПОРАКИ	11
2.2.1.1. Регулаторни	11
2.2.1.2. Финансиски.....	11
2.2.1.3. Образовни.....	12
2.2.1.4. Институционални	12
2.2.1.5. Дополнителни препораки	13
2.3. СТРАТЕШКА СВОТ АНАЛИЗА НА МАЛИ И СРЕДНИ ПРЕТПРИЈАТИЈА	15
2.4. ГАП АНАЛИЗА: ДЕФИНИРАЊЕ НА АКТИВНОСТИ ЗА НАДМИНУВАЊЕ НА КЛУЧНИТЕ ПРЕДИЗВИЦИ	17
3. ВОВЕД	19
3.1. <i>Методологија</i>	19
4. АНАЛИЗА НА СОСТОЈБАТА И ТРЕНДОВИТЕ КАЈ МАЛИТЕ И СРЕДНИТЕ ПРЕТПРИЈАТИЈА....	20
4.1. МАКРОЕКОНОМСКА АНАЛИЗА ЗА 2024 ГОДИНА СО ФОКУС НА МСП.....	20
4.2. ДИСТРИБУЦИЈА НА ДЕЛОВНИТЕ СУБЈЕКТИ СПОРЕД БРОЈОТ НА ВРАБОТЕНИТЕ ВО 2024 ГОДИНА, СОПСТВЕНОСТА, ЕКОНОМСКИТЕ СЕКТОРИ И ТРЕНДОВИТЕ ОД 2015 ДО 2024 ГОДИНА	23
3.2.1 <i>Дистрибуција на деловните субјекти според бројот на вработените и економски сектори.....</i>	24
3.2.2 <i>Дистрибуција на деловни субјекти по видови на сопственост</i>	27
4.3. ПРЕГЛЕД НА ВРАБОТЕНИ.....	28
4.3.1. <i>Дистрибуција на вработените според големината на деловните субјекти за период 2015- 2024 година</i>	28
4.3.2. <i>Дистрибуција на вработените во сектори</i>	30
3.3.3. <i>Дистрибуција на деловните субјекти според сектори и по видови сопственост</i>	32
4.4. ПРЕГЛЕД НА ПРЕТПРИЈАТИЈА	34
4.4.1. <i>Активни претпријатија по региони.....</i>	34

Истражување за состојбата кај малите и средните претпријатијата и трендов на овој сектор во 2024-та година

4.4.2.	Динамиката на пазарот на новоосновани и затворени претпријатија.....	35
4.5.	СТРУКТУРНО-ДЕЛОВНИ ПОКАЗАТЕЛИ ЗА ПРЕТПРИЈАТИЈАТА И ПРОДУКТИВНОСТ.....	36
4.5.1.	Трговија по земја-партнер.....	41
4.6.	ДЕЛОВНИ СУБЈЕКТИ СПОРЕД НИВНАТА ИНОВАТИВНОСТ.....	43
3.6.1	Средства за истражување и развој според секторот на извршување.....	45
4.7.	ПРИСТАП ДО ИНТЕРНЕТ И ВЕБ-СТРАНИЦА.....	47
4.7.1.	Пристап до интернет.....	47
4.7.2.	Веб-страница.....	47
4.8.	ПРАВНА РАМКА И ИНСТИТУЦИОНАЛНА ПОДДРШКА ЗА МАЛИ И СРЕДНИ ПРЕТПРИЈАТИЈА.....	48
4.8.1.	Општа правна рамка.....	48
4.8.1.1.	Национална развојна стратегија (НРС) 2024–2044.....	49
4.8.2.	Агенција за иновации, научно-технолошки развој и претприемништво.....	50
4.8.3.	Агенција за вработување.....	50
4.8.4.	Министерство за економија и труд.....	50
4.8.5.	Стратегија за МСП 2025-2030.....	51
4.8.6.	Стратегијата за паметна специјализација на Република Северна Македонија 2024-2027.....	51
4.8.7.	Агенција за поддршка на земјоделството и руралниот развој ИПАРД.....	52
4.9.	ФИНАНСИРАЊЕ НА МСП.....	52
4.9.1.	Развојна банка.....	52
4.9.1.1.	Кредитни можности од сопствени средства.....	52
4.9.1.2.	Поддршка од меѓународни финансиски институции.....	53
4.9.1.3.	Специјализирана поддршка за енергетска транзиција.....	53
4.9.1.4.	Специјализирана поддршка за дигитализација и дигитална трансформација.....	53
4.10.	МИНИСТЕРСТВОТО ЗА ДИГИТАЛНА ТРАНСФОРМАЦИЈА.....	53
4.10.1.	Стратегијата за развој на ИКТ: СМАРТ/МК: 2030.....	53
5.	ИСТРАЖУВАЊЕ ЗА ПЕРЦЕПЦИЈАТА ЗА СОСТОЈБАТА КАЈ МАЛИТЕ И СРЕДНИТЕ ПРЕТПРИЈАТИЈА И ТРЕНДОВИТЕ ВО 2024 ГОДИНА.....	55
5.1.	ГЕНЕРАЛНА СОСТОЈБА НА БИЗНИСОТ И ПРЕДИЗВИЦИ.....	55
5.1.1.	Состојба на бизнисот.....	55
5.1.2.	Побарувачка за производи и услуги.....	56
5.1.3.	Очекувања за ниво на деловна активност во следните 6 месеци.....	58
5.1.4.	Оцена на тековната економска состојба во домашната економија.....	59
5.1.5.	Промена на цените на ресурсите во 2024 година.....	61

Истражување за состојбата кај малите и средните претпријатијата и трендов на овој сектор во 2024-та година

5.1.6.	Очекувања за цените на ресурсите во следните три месеци	62
5.1.7.	Предизвици во работењето.....	63
5.1.8.	Предизвици во синџирот на снабдување.....	65
5.1.9.	Промена на бројот на вработени во 2024 година.....	66
5.1.10.	Планирање на нови вработувања.....	67
5.1.11.	Значајна инвестициска активност во 2024 година	69
5.1.12.	Планови за нови инвестиции	71
5.1.13.	Финансиски предизвици	73
5.1.14.	Бариера за пронаоѓање на поволни извори на финансирање	75
5.2.	ДИГИТАЛИЗАЦИЈА И ЗЕЛЕНА ЕКОНОМИЈА.....	77
5.2.1.	Пласман на нов производ или услуга на пазарот.....	77
5.2.2.	Користење на информатичко-комуникациски технологии.....	79
5.2.3.	Користени дигитални алатки во компаниите	81
5.3.	ЗЕЛЕНА ЕКОНОМИЈА И ОДРЖЛИВОСТ.....	83
5.3.1.	Мерење на аспекти од зелена економија	83
5.3.2.	Сертификат за одржливост.....	85
5.3.3.	Планирање на инвестиции во области поврзани со заштита на животната средина и енергетска ефикасност	87
5.4.	ПРЕДИЗВИЦИ И ПЕРЦЕПЦИЈА ЗА КЛУЧНИ БАРИЕРИ	88
5.4.1.	Административни предизвици	88
5.4.2.	Финансиски предизвици	89

1. Листа на прикази

1.1. Листа на графикони

ГРАФИКОН 1 : МОМЕНТАЛНО НИВО НА ДЕЛОВНА АКТИВНОСТ	55
ГРАФИКОН 2 : МОМЕНТАЛНО НИВО НА ДЕЛОВНА АКТИВНОСТ ВО РЕЛАЦИЈА СО ИНДУСТРИЈА	56
ГРАФИКОН 3 : ПОБАРУВАЧКА ЗА ПРОИЗВОДИТЕ/УСЛУГИТЕ ВО 2024	57
ГРАФИКОН 4 : ПОБАРУВАЧКА ЗА ПРОИЗВОДИТЕ/УСЛУГИТЕ ВО 2024-ТА ВО РЕЛАЦИЈА СО БРОЈ НА ВРАБОТЕНИ.....	58
ГРАФИКОН 5 – ОЧЕКУВАЊА ЗА НИВОТО НА ДЕЛОВНА АКТИВНОСТ ВО СЛЕДНИТЕ 6 МЕСЕЦИ	59
ГРАФИКОН 6 : ОЦЕНА НА МОМЕНТАЛНАТА ЕКОНОМСКА СОСТОЈБА.....	60
ГРАФИКОН 7 : ОЦЕНА НА МОМЕНТАЛНАТА ЕКОНОМСКА СОСТОЈБА.....	61
ГРАФИКОН 8 : ПРОМЕНА НА ЦЕНИТЕ НА РЕСУРСИТЕ ВО ПРЕТХОДНАТА ГОДИНА.....	62
ГРАФИКОН 9 : ОЦЕНА ЗА ЦЕНИТЕ НА РЕСУРСИ ВО СЛЕДНИТЕ ТРИ МЕСЕЦИ.....	63
ГРАФИКОН 10 : НИВО НА ВЛИЈАНИЕ НА ПРЕДИЗВИЦИ ВО БИЗНИСОТ.....	64
ГРАФИКОН 11 : ПРОБЛЕМИ ВО СИНЦИРОТ НА СНАБДУВАЊЕ.....	65
ГРАФИКОН 12 : ПРОМЕНА НА БРОЈОТ НА ВРАБОТЕНИ ВО 2024 ГОДИНА.....	66
ГРАФИКОН 13 : ПРОМЕНА НА БРОЈОТ НА ВРАБОТЕНИ ВО 2024 ГОДИНА СПОРЕД БРОЈОТ НА ВРАБОТЕНИ.....	67
ГРАФИКОН 14 : ПЛАНОВИ ЗА НОВИ ВРАБОТУВАЊА ВО СЛЕДНАТА ГОДИНА	68
ГРАФИКОН 15 : ПЛАНОВИ ЗА НОВИ ВРАБОТУВАЊА ВО СЛЕДНАТА ГОДИНА ВО РЕЛАЦИЈА СО БРОЈ НА ВРАБОТЕНИ (ГОЛЕМИНА НА КОМПАНИЈА).....	69
ГРАФИКОН 16 : ПОЗНАЧАЈНИ ИНВЕСТИЦИИ ВО КАПИТАЛНИ СРЕДСТВА.....	70
ГРАФИКОН 17 ПОЗНАЧАЈНИ ИНВЕСТИЦИИ ВО КАПИТАЛНИ СРЕДСТВА ВО РЕЛАЦИЈА СО БРОЈ НА ВРАБОТЕНИ.....	70
ГРАФИКОН 18 : ПОЗНАЧАЈНИ ИНВЕСТИЦИИ ВО КАПИТАЛНИ СРЕДСТВА ВО РЕЛАЦИЈА СО ИНДУСТРИЈА	71
ГРАФИКОН 19 : ПЛАНОВИ ЗА СЛЕДНАТА ГОДИНА ВО ОДНОС НА НОВИ ИНВЕСТИЦИИ	72
ГРАФИКОН 20 : ПЛАНОВИ ЗА СЛЕДНАТА ГОДИНА ВО ОДНОС НА НОВИ ИНВЕСТИЦИИ ВО РЕЛАЦИЈА СО БРОЈ НА ВРАБОТЕНИ.....	73
ГРАФИКОН 21 : НАЈГОЛЕМИ ФИНАНСИСКИ ПРЕДИЗВИЦИ.....	74
ГРАФИКОН 22 : НАЈГОЛЕМИ ФИНАНСИСКИ ПРЕДИЗВИЦИ ВО РЕЛАЦИЈА СО БРОЈОТ НА ВРАБОТЕНИ	75
ГРАФИКОН 23 : ЕДНОСТАВНОСТ ЗА ПРОНАОЃАЊЕ НА ПОВОЛНИ ИЗВОРИ НА ФИНАНСИРАЊЕ	76
ГРАФИКОН 24 : ЕДНОСТАВНОСТ ЗА ПРОНАОЃАЊЕ НА ПОВОЛНИ ИЗВОРИ НА ФИНАНСИРАЊЕ ВО РЕЛАЦИЈА СО БРОЈОТ НА ВРАБОТЕНИ	77
ГРАФИКОН 25 : ПЛАСМАН НА НОВ ПРОИЗВОД ИЛИ УСЛУГА НА ПАЗАРОТ	78
ГРАФИКОН 26 : ПЛАСМАН НА НОВ ПРОИЗВОД ИЛИ УСЛУГА НА ПАЗАРОТ ВО РЕЛАЦИЈА СО БРОЈ НА ВРАБОТЕНИ	79
ГРАФИКОН 27 : КОРИСТЕЊЕ НА ИНФОРМАТИЧКО-КОМУНИКАЦИСКИ ТЕХНОЛОГИИ ВО РАБОТЕЊЕТО.....	80
ГРАФИКОН 28 : КОРИСТЕЊЕ НА ИНФОРМАТИЧКО-КОМУНИКАЦИСКИ ТЕХНОЛОГИИ ВО РАБОТЕЊЕТО ВО РЕЛАЦИЈА СО БРОЈ НА ВРАБОТЕНИ	80
ГРАФИКОН 29 : КОРИСТЕНИ ДИГИТАЛНИ АЛАТКИ ВО КОМПАНИЈАТА	82
ГРАФИКОН 30 : МЕРЕЊЕ НА АСПЕКТИ ОД ЗЕЛЕНАТА ЕКОНОМИЈА.....	84
ГРАФИКОН 31 : ПОСЕДУВАЊЕ НА СЕРТИФИКАТ ЗА ОДРЖЛИВОСТ/ЕКОЛОГИЈА	85
ГРАФИКОН 32 : ПОСЕДУВАЊЕ НА СЕРТИФИКАТ ЗА ОДРЖЛИВОСТ/ЕКОЛОГИЈА ВО РЕЛАЦИЈА СО БРОЈ НА ВРАБОТЕНИ	86

Истражување за состојбата кај малите и средните претпријатијата и трендов на овој сектор во 2024-та година

ГРАФИКОН 33 : НАЈГОЛЕМИ АДМИНИСТРАТИВНИ ПРЕДИЗВИЦИ	88
ГРАФИКОН 34 : НАЈГОЛЕМИ ФИНАНСИСКИ ПРЕДИЗВИЦИ.....	90
ГРАФИКОН 35 : НАЈГОЛЕМИ ФИНАНСИСКИ ПРЕДИЗВИЦИ ВО РЕЛАЦИЈА СО БРОЈ НА ВРАБОТЕНИ.....	91

1.2. Листа на табели

ТАБЕЛА 1 : СТРАТЕШКА SWOT АНАЛИЗА НА МСП.....	15
ТАБЕЛА 2 : ГАП АНАЛИЗА: ДЕФИНИРАЊЕ НА АКТИВНОСТИ ЗА НАДМИНУВАЊЕ НА КЛУЧНИТЕ ПРЕДИЗВИЦИ	17
ТАБЕЛА 3 : МАКРОЕКОНОМСКИ ИНДИКАТОРИ ЗА 2023 И 2024 ГОДИНА	20
ТАБЕЛА 4 : БРОЈ НА ДЕЛОВНИ СУБЈЕКТИ ПО ГРУПИ НА ВРАБОТЕНИ И ГОДИНИ.....	23
ТАБЕЛА 5 : ДИСТРИБУЦИЈА НА ДЕЛОВНИТЕ СУБЈЕКТИ СПОРЕД БРОЈОТ НА ВРАБОТЕНИТЕ И ЕКОНОМСКИ СЕКТОРИ (НКД РЕВ.2) ЗА 2024 ГОДИНИ И НИВНИТЕ ТРЕНДОВИ ОД 2015 ДО 2024 ГОДИНА	24
ТАБЕЛА 6 : ДИСТРИБУЦИЈА НА ДЕЛОВНИТЕ СУБЈЕКТИ СПОРЕД НКД РЕВ.2, ПО ВИДОВИ СОПСТВЕНОСТ ЗА 2024 ГОДИНА	27
ТАБЕЛА 7 : ДИСТРИБУЦИЈА НА ВРАБОТЕНИ ПО ГОЛЕМИНА НА ДЕЛОВНИТЕ СУБЈЕКТИ ЗА ПЕРИОД 2015-2024 ГОДИНА	29
ТАБЕЛА 8 : ДИСТРИБУЦИЈА НА ВРАБОТЕНИ ВО ДЕЛОВНИТЕ СУБЈЕКТИ СПОРЕД БРОЈОТ НА ВРАБОТЕНИТЕ И ЕКОНОМСКИ СЕКТОРИ ЗА 2024 ГОДИНА	30
ТАБЕЛА 9 : ДИСТРИБУЦИЈА НА ДЕЛОВНИТЕ СУБЈЕКТИ, СПОРЕД НКД РЕВ.2, ПО ВИДОВИ СОПСТВЕНОСТ	33
ТАБЕЛА 10 : БРОЈ НА АКТИВНИ ПРЕТПРИЈАТИЈА ПО РЕГИОНИ, ПО КЛАСИ НА ГОЛЕМИНА СПОРЕД БРОЈОТ НА ВРАБОТЕНИ И УЧЕСТВО ВО ВКУПНИОТ БРОЈ	34
ТАБЕЛА 11 : НОВООСНОВАНИ И ЗАТВОРЕНИ ПРЕТПРИЈАТИЈА	35
ТАБЕЛА 12 : ПРОМЕТ ЗА ПРЕТПРИЈАТИЈА СПОРЕД БРОЈ НА ВРАБОТЕНИ (НКД РЕВ.2).....	38
ТАБЕЛА 13 : ДДВ ПО ФАКТОР ТРОШОК ЗА ПРЕТПРИЈАТИЈА СПОРЕД БРОЈ НА ВРАБОТЕНИ (НКД РЕВ.2)	38
ТАБЕЛА 14 : УДЕЛ НА ДДВ ЗА ПРЕТПРИЈАТИЈА СПОРЕД БРОЈ НА ВРАБОТЕНИ (НКД РЕВ.2)	39
ТАБЕЛА 15 : УВОЗ ВО МИЛИОНИ ЕВРА, СТРУКТУРА НА ВРЕДНОСТА ПО ДРЖАВА И ГОЛЕМИНА НА ПРЕТПРИЈАТИЕ СПОРЕД ВРАБОТНИ.....	41
ТАБЕЛА 16 : ИЗВОЗ ВО МИЛИОНИ ЕВРА, СТРУКТУРА НА ВРЕДНОСТА ПО ДРЖАВА И ГОЛЕМИНА НА ПРЕТПРИЈАТИЕ СПОРЕД БРОЈ НА ВРАБОТЕНИ	42
ТАБЕЛА 17 : ДЕЛОВНИ СУБЈЕКТИ СПОРЕД ИНОВАТИВНОСТ, ПО СЕКТОРИ И ПО ГОЛЕМИНА И СТРУКТУРА	44
ТАБЕЛА 18 : ИЗВОРИ НА СРЕДСТВА ЗА ИСТРАЖУВАЊЕ И РАЗВОЈ СПОРЕД СЕКТОРОТ НА ИЗВРШУВАЊЕ, ВО ИЛЈАДИ ДЕНАРИ	45
ТАБЕЛА 19 : ДЕЛОВНИ СУБЈЕКТИ КОИ ИМААТ ПРИСТАП НА ИНТЕРНЕТ (%)	47
ТАБЕЛА 20 : ДЕЛОВНИ СУБЈЕКТИ КОИ ИМААТ ВЕБ-СТРАНИЦА И/ИЛИ ДОМАШНА (ПОЧЕТНА) СТРАНИЦА (%).....	47
ТАБЕЛА 21 : КОРИСТЕЊЕ НА ИНФОРМАТИЧКО-КОМУНИКАЦИСКИ ТЕХНОЛОГИИ ВО РАБОТЕЊЕТО ВО РЕЛАЦИЈА СО ИНДУСТРИЈА	81
ТАБЕЛА 22 : КОРИСТЕНИ ДИГИТАЛНИ АЛАТКИ ВО КОМПАНИЈАТА ВО РЕЛАЦИЈА СО БРОЈОТ НА ВРАБОТЕНИ	83
ТАБЕЛА 23 : МЕРЕЊЕ НА АСПЕКТИ ОД ЗЕЛЕНАТА ЕКОНОМИЈА ВО РЕЛАЦИЈА СО ИНДУСТРИЈА.....	84
ТАБЕЛА 24 : ПЛАНИРАЊЕ НА ИНВЕСТИЦИИ ПОВРЗАНИ СО ЗАШТИТА НА ЖИВОТНАТА СРЕДИНА	87
ТАБЕЛА 25 : НАЈГОЛЕМИ АДМИНИСТРАТИВНИ ПРЕДИЗВИЦИ	89
ТАБЕЛА 26 : НАЈГОЛЕМИ ФИНАНСИСКИ ПРЕДИЗВИЦИ ВО РЕЛАЦИЈА СО ИНДУСТРИЈА	91

**Истражување за состојбата кај малите и средните претпријатијата и трендов на овој сектор
во 2024-та година**

2. Извршно резиме

2.1. Моментална состојба

Макроекономското опкружување во 2024 година се карактеризира со знаци на стабилизација, особено во однос на инфлацијата, додека економијата забележа умерен реален раст на БДП од 3 %. Најзначајната промена е значителното забавување на инфлацијата на 3,5 % во 2024 година, што е значителен пад во споредба со 9,4 % во 2023 година. Оваа ценовна стабилност е особено важна за малите и микро претпријатија, затоа што ја подобрува предвидливоста. Дополнителен позитивен стимул за малите и средни претпријатија (МСП) ориентирани кон домашниот пазар е високиот реален пораст на нето и бруто платата од 8,8 %, што директно ја зголемува куповната моќ на населението.

И покрај позитивните макроекономски трендови, МСП се соочуваат со значајни предизвици кои влијаат на нивните оперативни трошоци и финансиски услови. Високиот номинален пораст на платите, иако ја зголемува потрошувачката, директно ги зголемува оперативните трошоци на МСП. Ова може да резултира со намалување на профитната маргина на компаниите, особено во трудоинтензивните сектори. Финансиските услови остануваат ограничувачки и покрај претпазливото олабавување на монетарната политика, каматните стапки остануваат релативно високи. Ова ги зголемува трошоците за задолжување и го отежнува пристапот до капитал за инвестиции и обртни средства, што е клучен проблем за МСП.

Надворешната трговија на МСП е обележана со поделба на големите претпријатија кои апсолутно доминираат во трговијата со најголемите партнери (Германија и Обединетото Кралство), додека МСП се критично важни и доминантни во односите со поспецифични пазари (пр. Швајцарија). Извозот на стоки номинално опаднал за -6,5 % во 2024 година. Ова сугерира дека извозно ориентираните МСП во синџирите на снабдување веројатно се соочиле со намалена побарувачка. Големите претпријатија со над 250 вработени доминираат со 92 % од извозот кон Германија и 98 % од увозот од Обединетото Кралство. Спротивно на тоа, МСП доминираат во извозот кон Швајцарија со 93 % и во увозот од Швајцарија и од Русија со 63 %. Ова покажува дека МСП успешно се позиционирале на пазарите кои не се првично фокусирани од најголемите претпријатија. Дополнително, целата економска активност, вклучувајќи ги и МСП, е силно централизирана во Скопскиот Регион, кој опфаќа 39,5 % од вкупниот број на активни претпријатија.

МСП го формираат апсолутното мнозинство на деловни субјекти и се главен двигател на вработеноста, со тоа што МСП се клучниот мотор за создавање на работни места. Секторот на микро, МСП опфаќа 99,7 % од сите деловни субјекти регистрирани во 2024 година. Микро-претпријатијата (1 до 10 вработени) се најбројни, сочинувајќи приближно 89,7 % од сите субјекти. Збирно, МСП вработуваат приближно 76 % од вкупната работна сила. Во однос на вработеноста, најголем придонес имаат средните претпријатија (51 до 300 вработени), кои вработуваат 174.436 лица, надминувајќи го кумулативниот придонес на микропретпријатијата. Се забележува позитивен нето-ефект врз вработувањето, иако повеќе претпријатија престануваат со работа (8.665) отколку што се основаат (6.260), новооснованите фирми се просечно двојно поголеми (2,38 наспроти 0,98 вработени), што создава позитивна нето-добивка на работни места.

МСП, особено средните категории, покажуваат стабилна и висока ефикасност во создавањето додадена вредност, а нивната профитабилност е најизразена во секторите базирани на знаење и услуги. Уделот на додадената вредност во прометот е релативно константен, при што највисок удел имаат претпријатијата со 20 до 49 и 50 до 249 вработени (со 23 %). Ова сугерира дека МСП се ефикасни економски субјекти. Ефикасноста е највисока во секторите базирани на знаење и услуги, каде што МСП доминираат во создавањето вредност како што се информации и комуникации (56 % удел на додадена вредност) и стручни, научни и технички дејности (53 %).

Истражување за состојбата кај малите и средните претпријатијата и трендов на овој сектор во 2024-та година

Кај информации и комуникации, средните претпријатија (50 – 249 вработени) достигнуваат удел на додадена вредност од 70 %. Спротивно на тоа, кај секторите со најголем промет (трговија на големо и мало и преработувачка индустрија), големите фирми доминираат во прометот, додека додадената вредност е пониска (11 % и 22 %, соодветно).

Постои значајна диспропорција помеѓу високиот иновативен потенцијал на малите претпријатија и нивната силна зависност од самофинансирање за истражување и развој. Малите претпријатија се движечка сила во генерирањето иновации, сочинувајќи 79 % од сите иновативни деловни субјекти. Иновативноста е најконцентрирана во преработувачката индустрија (40 % од сите иновативни субјекти), каде малите претпријатија сочинуваат 75 % од иноваторите во тој сектор. Меѓутоа, деловниот сектор (во кој спаѓаат МСП) е одговорен за само 28 % од вкупното извршување на средства за истражување и развој (ИР), а оваа активност е речиси целосно поддржана од сопствени средства (93 %). Овој контраст укажува на ограничен пристап на МСП до државни и институционални фондови за ИР, бидејќи најголемиот дел од државните средства се насочува кон секторот за високо образование.

И покрај речиси универзалниот пристап до интернет, кај МСП постои забележителен дигитален јаз во однос на проактивното онлајн присуство (веб-страници). МСП имаат исклучително висока стапка на пристап до интернет, која во 2024 година достигна 98,7 % кај најмалите субјекти (10-49 вработени) и 99,7 % кај средните претпријатија (50-249 вработени). Сепак, дигиталното присуство (поседување веб-страница) е нерамномерно распределено и е директно пропорционално со големината на субјектот. Најмалите МСП (10 до 49 вработени) имаат најнизок процент на поседување веб-страница, кој во 2023 година падна на 48,9 % и се очекува да достигне само 50,6 % во 2025 година. За разлика од нив, средните претпријатија (50 до 249 вработени) покажуваат најизразен континуиран раст во користењето веб-страници, достигнувајќи 71,1 % во 2025 година. Ова сугерира дека помалите МСП заостануваат во искористувањето на дигиталниот простор за маркетинг и комуникација, иако имаат пристап до основната инфраструктура.

Во 2024 година, секторот на МСП доживеа значителен позитивен пресврт во деловната активност и перцепцијата. Вкупното зголемување на деловната активност (умерен + брз раст) достигна 53 %, додека побарувачката забележа силен пораст (56 % пријавиле умерен или значителен пораст). Ова е проследено со драматично зголемување на иновативноста (40 % лансирале нов производ или услуга, што е двојно повеќе од 2023 г.) и инвестициски скок (35 % направиле позначајни инвестиции во 2024 г., во споредба со 17 % во 2023 г.). За следната година (2025-26 г.), оптимизмот е уште поголем: 70 % од МСП планираат инвестиции, а 63 % очекуваат подобрување на деловната активност. Ова укажува дека МСП влегуваат во фаза на активна експанзија и проширување на капацитетите.

И покрај растот, секторот е под силен ценовен и финансиски притисок. Инфлацијата и растот на цените се убедливо најголемиот проблем со најголемо влијание врз 74 % од МСП. Ова е поткрепено со фактот што 84 % од МСП пријавиле зголемување на цените на ресурсите во 2024 година, при што процентот на оние што пријавиле значаен пораст е двојно зголемен (од 21% на 42%). Овој притисок е засилен со ликвидносни проблеми: најголеми финансиски предизвици се долгите рокови на наплата на побарувањата (38 %) и високите камати (36 %). Оваа финансиска ранливост може да го забави инвестицискиот импулс, особено со оглед на тоа што 36 % од МСП пријавиле дека тешко нашле поволно финансирање.

МСП се соочуваат со значаен дигитален и еколошки јаз. Две третини од МСП или воопшто не користат софтвери или имаат многу мала дигитална интеграција, при што употребата на стратешки алатки како ERP (9 %) и CRM (17 %) е многу ниска. Во однос на одржливоста, 72 % од МСП немаат сертификат за екологија/одржливост, а фокусот е првенствено на мерење на ресурсите водено од трошоците (87% мерат потрошувачка на струја). Конечно, административниот притисок е висок, со инспекции (46 %) и дозволи/лиценци (43 %) како

Истражување за состојбата кај малите и средните претпријатијата и трендов на овој сектор во 2024-та година

најголеми административни предизвици. Овие системски бариери и недостатокот на напредна дигитална и еколошка интеграција ја ограничуваат долгорочната ефикасност и конкурентност на секторот.

2.2. Препораки

2.2.1.1. Регулаторни

- Поради високиот процент на МСП кои ги наведуваат „дозволи/лиценци“ (43 %) и „инспекции“ (46 %) како најголеми административни предизвици, неопходно е да се спроведе брза дигитализација и суштинско поедноставување на сите процедури за добивање дозволи, лиценци и даночни обврски. Поедноставувањето на овие процеси директно ќе го намали административниот товар, ќе ја зголеми транспарентноста и ќе ја ослободи енергијата на МСП насочена кон основниот бизнис, наместо кон бирократија, што е особено важно, со оглед на тоа што неефикасната јавна администрација има најголемо влијание врз 22 % од МСП.
- За да се зајакне финансиската дисциплина на пазарот и да се намали системскиот ризик од ликвидност, треба да се воведат механизми за забрзување на наплатата на побарувањата и да се спроведе построга регулатива за роковите на плаќање. Долгите рокови на наплата на побарувањата се најголемиот финансиски предизвик за 38 % од МСП, придонесувајќи директно за недостаток на ликвидност (29 % како најголем финансиски предизвик), што ја загрозува оперативната стабилност и инвестициските планови на секторот

2.2.1.2. Финансиски

- **Да се креираат субвенционирани кредитни линии или гарантни шеми со значително пониски каматни стапки, при што посебен акцент треба да се стави на финансирање на проекти за енергетска ефикасност и обновливи извори.** Со оглед на тоа што инфлацијата и растот на цените се убедливо најголемиот проблем со најголемо влијание врз 74 % од МСП, а високите камати се вториот најголем финансиски предизвик (36 % одговори), поволните кредити ќе го намалат трошокот за финансирање на инвестициите во енергетска ефикасност (кои ги планираат 18 % од МСП), овозможувајќи им на бизнисите да ги ублажат инфлаторните притисоци преку зголемена ефикасност и енергетска независност.
- **За да се поттикне зелена транзиција, која сè уште е низок приоритет за повеќето МСП, треба да се понудат финансиски стимулации како што се ваучери или даночни олеснувања за оние МСП кои инвестираат во еколошки проекти и формална сертификација.** Со само 28 % од МСП кои поседуваат сертификат за одржливост/екологија и само 2 % кои планираат инвестиции за добивање на еколошки сертификати, ваквите стимулации се неопходни за да се подигне овој приоритет, особено за пристап до меѓународни пазари и „зелено“ финансирање.
- Олеснување на пристапот до капитал и намалување на трошоците за задолжување. Покрај претпазливото олабавување на монетарната политика, каматните стапки остануваат на релативно високо ниво. Треба да се развијат таргетирани државни гарантни шеми и да се кофинансираат инвестициски проекти и да субвенционираат каматните стапки за кредитите на МСП наменети за инвестиции во модернизација, дигитализација и зелена транзиција.
- **Искористување на странските директни инвестиции (СДИ).** Со оглед на тоа што СДИ достигнаа највисоко ниво од 7,6 % од БДП во 2024 година, потребно е активно да се работи на интегрирање на домашните МСП како добавувачи и партнери во синџирите на снабдување на новојојдените странски компании. Ова ќе овозможи пренос на знаење и зголемена побарувачка за производите и услугите на МСП.

Истражување за состојбата кај малите и средните претпријатијата и трендов на овој сектор во 2024-та година

- **Јакнење на финансиската дисциплина и забрзување на наплатата на побарувањата.** Да се воведат механизми за забрзување на наплатата на побарувањата и да се зајакне финансиската дисциплина во економијата, вклучувајќи построга регулатива за роковите на плаќање. Долгите рокови на наплата на побарувањата (38 %) се најголемиот финансиски предизвик, директно придонесувајќи за недостаток на ликвидност (29 %).
- **Таргетиран субвенционирани кредитни линии за енергетска ефикасност.** Да се креираат субвенционирани кредитни линии или гарантни шеми со пониски каматни стапки, особено насочени кон финансирање на енергетска ефикасност и набавка на ресурсите. Инфлацијата/растот на цените е најголемиот проблем (74 % најголемо влијание), а високите камати (36 %) се втор најголем финансиски предизвик. Поволните кредити ќе го намалат трошокот за финансирање на инвестиции во ефикасност (18 % од МСП веќе планираат инвестиции во намалување на потрошувачка на енергија).

2.2.1.3. Образовни

- Да се зајакне соработката со образовниот сектор за да се одговори на недостатокот на образована и квалификувана работна сила, што има најголемо влијание за 33 % од МСП. Ова треба да вклучува поддршка на практична настава и обуки кои ги покриваат потребите на МСП, особено во услови кога секторот генерално планира умерени вработувања, а проблемот со работната сила може да го ограничи потенцијалот за голема експанзија.
- Да се поддржат програми за дигитална трансформација со силен фокус на едукација и интеграција на напредни системи како ERP (Enterprise Resource Planning) и CRM (Customer Relationship Management), наместо само на основни алатки. Иако 74% од МСП користат основни алатки, вкупно 65 % од секторот сè уште имаат ниска или никаква дигитална интеграција, при што само 9 % користат ERP, а 17 % CRM. Подобрената дигитална зрелост е клучна за зголемување на ефикасноста и справување со ценовните предизвици.
- Поддршка за раст и формализација. Да се воведат програми за менторство и финансиски стимулации насочени кон микропретпријатијата (кои сочинуваат 89,7 % од сите субјекти), со цел да се поттикнат оние со висок потенцијал да преминат во категоријата мали и средни, искористувајќи го фактот дека новите фирми се поголеми и поформални (94,1 % платено вработување).

2.2.1.4. Институционални

- Да се спроведе дигитализација на јавната администрација за да се намали неефикасноста и да се подобри поврзаноста со бизнисот, бидејќи „Ниско ниво на дигитализација на јавните органи има најголемо влијание за 25 % од МСП. Оваа препорака е директно поврзана со поедноставувањето на дозволите и лиценците.
- Да се работи на зајакнување на функционалноста на правниот систем и зголемување на транспарентноста за да се намали перцепцијата за „корупција на јавната администрација“ и „нефункционалност на правниот систем“. Иако овие проблеми имаат најголемо влијание врз помал дел од МСП (корупција 26 %, правен систем 22%), тие се основни системски слабости кои ја попречуваат довербата и долгорочната стабилност.
- Да се воведат механизми за поголема поддршка на иновативноста и инвестициите. Иако 40 % од секторот лансирале нов производ во 2024 година, иновационската активност и инвестициската сила се силно концентрирани во сегментот на најголемите МСП, додека најмалите заостануваат во иновации и инвестиции, што бара насочена институционална помош.
- Стимулирање на соработка помеѓу МСП и академскиот сектор. Треба да се воведат механизми за поттикнување на МСП од преработувачката индустрија (која дава 49 % од сите средни иноватори) и ИТ секторот да соработуваат со високото образование. Иако

Истражување за состојбата кај малите и средните претпријатијата и трендов на овој сектор во 2024-та година

средствата од други деловни субјекти до високото образование се минимални, програмите треба да го зголемат тој трансфер на знаење преку заеднички проекти за ИР.

- Инвестирање во регионални индустриски зони и центри за поддршка. Да се обезбеди рамномерна распределба на инфраструктурни инвестиции и да се отворат регионални центри за финансиска и техничка поддршка (акцелератори, инкубатори), кои ќе им помогнат на малите фирми во регионите (како на пример Полошкиот и Пелагонискиот регион) да се развијат во поголеми, постабилни и попродуктивни економски единици.

2.2.1.5. Дополнителни препораки

Со оглед на тоа што високите каматни стапки и недоволните кофинансирања на инвестициите ја ограничуваат инвестициската активност на МСП, а реалниот раст на платите ги зголемува оперативните трошоци кај трудоинтензивните сектори, следниве препораките се насочени кон ублажување на овие финансиски притисоци.

- Стимулирање на автоматизација за компензација на трошоците за работна сила. За да се одговори на високиот реален пораст на нето и бруто платата од 8,8 % во 2024 година, кој ги зголемува трошоците за работна сила, неопходно е да се понудат фискални олеснувања и грантови за МСП кои инвестираат во автоматизација, со што ќе се зголеми продуктивноста и ќе се намали работната интензивност, особено во преработувачката индустрија.

Иако малите претпријатија сочинуваат 79 % од сите иновативни деловни субјекти, деловниот сектор во целост извршува само 28 % од вкупните средства за ИР и се самофинансира во 93 % од случаите. Во насока на надминување на предизвиците во иновативност и јакнење на финансирање на истражување и развој се препорачува:

- **Јакнење на јавните фондови за ИР кон деловниот сектор.** Потребно е да се зајакне распределбата на државните средства за ИР. Со оглед на тоа што најголемиот дел од финансирањето од Министерството за образование и наука се извршува од секторот за високо образование, треба да се создадат поедноставени и пообемни шеми за директно финансирање на ИР активностите на МСП. Ова е критично за да се искористи иновативниот потенцијал на малите претпријатија, особено во преработувачката индустрија, која е најголем иновативен сектор.
- **Поддршка за комерцијализација на патенти и лиценци.** Имајќи предвид дека продажбата од патенти, лиценци и слично е извршена исклучиво во секторот за високо образование, треба да се создадат инкубатори и акцелератори кои ќе им помогнат на иновативните МСП да ги комерцијализираат своите интелектуални решенија.

Покрај, речиси, универзалниот пристап до интернет, помалите МСП заостануваат во поседувањето веб-страници, што го ограничува нивниот пазарен дофат (само 50,6 % од фирмите со 10-49 вработени се очекува да имаат веб-страница во 2025 година). За надминување на овие предизвици се препорачува:

- Намалување на дигиталниот јаз кај микро и мали претпријатија. Неопходна е имплементација на таргетирани програми за дигитална ваучеризација и обука, кои ќе ги поттикнат најмалите МСП (10 до 49 вработени) да воспостават и одржуваат професионално онлајн присуство (веб-страници, е-трговија).
- Бидејќи средните претпријатија (50 до 249 вработени) покажуваат најизразен континуиран растечки тренд во прифаќањето веб-страници (се предвидува 71,1 % во 2025 година), овие компании треба да се поддржат со програми за напредни дигитални решенија (CRM, ERP системи и др.), со цел да се зголеми нивната оперативна ефикасност и да ја искористат високата додадена вредност во сектори како Информации и комуникации.

Истражување за состојбата кај малите и средните претпријатијата и трендов на овој сектор во 2024-та година

Трговијата со главните партнери е доминирана од големите фирми (92 % од извозот кон Германија е од големи фирми), додека МСП се успешни специјализирани пазарни сегменти или таргетиран пазар (93 % од извозот кон Швајцарија е од МСП). За јакнење на трговијата кај МСП се препорачува:

- **Поддршка за влез во големите синџири на снабдување.** Треба да се развијат програми за обука и сертификација кои ќе им овозможат на средните претпријатија (кои се клучен мотор на вработеноста) да ги исполнат стандардите на големите извозни пазари како Германија, со цел да го зголемат своето учество над сегашните 8 % во извозот кон оваа земја.
- **Проширување на успехот на пазарите со висока пенетрација на МСП и да се капитализира на успехот на МСП** на пазарите како Швајцарија, Хрватска и Грција, каде што тие се доминантни, преку субвенционирање на саеми и Б2Б настани за МСП во тие региони.
- Фокус на високовредносните услуги и да се поттикне извозот на МСП во секторите базирани на знаење (пример: ИТ, стручни дејности), кои имаат висока додадена вредност (56 % и 53 % соодветно).

Економската активност е исклучително централизирана во Скопскиот Регион (39,5 % од активните претпријатија и 63 % од најголемите претпријатија). За подобрување на состојбата се препорачува:

- **Децентрализација преку зајакнување на малите и средните претпријатија.** Со оглед на тоа што средните претпријатија (51 до 300 вработени) се најголем работодавец на национално ниво, регионалните развојни политики треба да се фокусираат на стимулирање на растот на малите во средни претпријатија во помалку развиените региони (на пр., Североисточен регион, со само 5,8 % од претпријатијата се средни).

Иако има нето-загуба на бројот на претпријатија, новооснованите фирми се просечно двојно поголеми од преостанатите (2,38 наспроти 0,98 вработени), што покажува позитивен нето-ефект врз вработувањето и во таа насока се препорачува:

- **Иницијативи за високопрофитабилните сектори.** Да се даде приоритет на поддршка за МСП во секторите кои покажуваат највисок удел на додадена вредност во прометот (пр. информации и комуникации со 56 %, стручни дејности со 53 % и образование со 61 %). Ова ќе ја зголеми ефикасноста на целата економија, потпирајќи се на фактот дека МСП со 20 до 49 и 50 до 249 вработени имаат највисок удел на додадена вредност (23 %).

Административниот притисок е висок, при што инспекциите (46 %) и дозволите/лиценците (43 %) се најголемите административни предизвици. Истовремено, две третини (65 %) од МСП имаат многу ниска дигитална интеграција:

- **Поддршка за интеграција на напредни системи (ERP и CRM).** Да се поддржат програми за дигитална трансформација со фокус на интеграција на напредни системи како ERP и CRM, наместо само на основните алатки. Само 9 % од МСП користат ERP. Ниската дигитална зрелост го ограничува потенцијалот за раст и ефикасност, што е неопходно за справување со ценовните предизвици и нелојалната конкуренција (45 % најголемо влијание).

2.3. Стратешка SWOT анализа на мали и средни претпријатија

SWOT анализата го разгледува секторот на МСП во однос на неговите внатрешни силни страни и слаби страни, како и надворешните можности и закани.

Табела 1 : Стратешка SWOT анализа на МСП

СИЛНИ СТРАНИ	
Улога во економијата и вработувањето	МСП го сочинуваат апсолутното мнозинство на деловни субјекти (99,7 % од сите субјекти во 2024 година) и вработуваат приближно 76 % од вкупната работна сила. Средните претпријатија се клучниот мотор за создавање работни места, вработувајќи најмногу лица (174.436).
Висока ефикасност и додадена вредност	МСП, особено оние со 20 до 49 и 50 до 249 вработени, покажуваат највисок удел на додадена вредност во прометот (23 %), што сугерира дека се ефикасни економски субјекти.
Фокус на сектори базирани на знаење	Ефикасноста и профитабилноста се највисоки во секторите базирани на знаење и услуги, како информации и комуникации (56 % удел на додадена вредност, со средните претпријатија достигнуваат 70 %) и стручни, научни и технички дејности (53 %).
Иновативност	Малите претпријатија се најдоминантна сила во генерирањето иновации, сочинувајќи 79 % од сите иновативни деловни субјекти. Иновативноста е најконцентрирана во преработувачката индустрија (40 % од сите иновативни субјекти).
Раст на активност и инвестициски оптимизам	Во 2024 година секторот забележа значително зголемување на деловната активност (53 % пријавиле раст) и побарувачка (56 % пријавиле пораст). 40 % од МСП лансирале нов производ или услуга (двојно повеќе од 2023 година). Очекувањата за 2025-26 се многу оптимистички: 70 % од МСП планираат инвестиции.
Специјализација на пазари	МСП успешно се позиционирале на пазарите кои не се првично фокусирани од најголемите претпријатија (на пр. 93 % од извозот кон Швајцарија е од МСП; 63 % од увозот од Русија и од Швајцарија).
СЛАБИ СТРАНИ	
Ценовен притисок и трошоци за работна сила	Високиот номинален пораст на платите (8,8% реален раст во 2024) директно ги зголемува оперативните трошоци на МСП, што може да резултира со намалување на профитната маргина.
Финансиска ранливост и ликвидност	Најголеми финансиски предизвици се долгите рокови на наплата на побарувањата (38 %) и последователниот недостаток на ликвидност (29 %), што ја загрозува оперативната стабилност.
Дигитален јаз и ниска дигитална зрелост	Две третини (65 %) од МСП имаат ниска или никаква дигитална интеграција на процесите. Употребата на стратешки алатки како ERP (9 %) и CRM (17 %) е многу ниска. Помалите МСП (10 до 49 вработени) заостануваат во поседување веб-страници (50,6 % очекувања за 2025 година).

Истражување за состојбата кај малите и средните претпријатијата и трендов на овој сектор во 2024-та година

Ограничен пристап до институционално финансирање за ИП	Деловниот сектор извршува само 28 % од вкупните средства за ИП и е речиси целосно самофинансиран (93 % од ИП активностите). Ова укажува на ограничен пристап до државни и институционални фондови за ИП.
Недостаток на еколошка сертификација	72 % од МСП немаат сертификат за екологија/одржливост. Формалната сертификација е најнизок приоритет за инвестирање.
Географска централизација	Економската активност е силно централизирана во Скопскиот Регион (39,5 % од вкупниот број на активни претпријатија и 63 % од најголемите претпријатија).
МОЖНОСТИ	
Стабилизација на макроекономијата и побарувачката	Инфлацијата значително забави на 3,5 % во 2024 година (од 9,4 % во 2023 г.), што ја подобрува предвидливоста за МСП. Високиот реален пораст на платите (8,8 %) ја зголемува куповната моќ и ја стимулира домашната побарувачка.
Искористување на СДИ	Странските директни инвестиции (СДИ) достигнаа највисоко ниво (7,6 % од БДП во 2024 г.), што создава можност за интегрирање на домашните МСП како добавувачи и партнери во синџирите на снабдување на новодојдените странски компании.
Фискални стимулации за автоматизација	Постои можност да се искористат фискални олеснувања и грантови за инвестиции во автоматизација, како одговор на зголемените трошоци за работна сила.
Поддршка за зелена и дигитална транзиција	Постојат програми кои нудат кофинансирање на 40 % од трошоците за имплементација на дигитални решенија. Планирани се финансиски стимулации (ваучери/даночни олеснувања) за МСП кои инвестираат во зелена транзиција.
Регулаторна реформа и поедноставување	Планирани се активности за поедноставување на правната и регулаторната рамка, вклучително и усвојување на нова дефиниција за МСП усогласена со ЕУ и имплементација на принципот „Само еднаш“ (Once only principle).
ОГРАНИЧУВАЊА	
Висока цена на капиталот	Каматните стапки остануваат релативно високи и покрај претпазливото олабавување на монетарната политика. Ова ги зголемува трошоците за задолжување и го отежнува пристапот до капитал. Високите камати се втор најголем финансиски предизвик (36 %).
Континуиран инфлаторен притисок	Инфлацијата/растот на цените е убедливо најголемиот проблем со најголемо влијание врз 74 % од МСП. Очекувањата за цените на ресурсите за 2025 година се исто така инфлаторни, со 74 % од МСП кои очекуваат некакво зголемување.
Административен товар и неефикасност	Административниот притисок е висок; инспекциите (46 %) и дозволите/лиценците (43 %) се најголемите административни

Истражување за состојбата кај малите и средните претпријатијата и трендов на овој сектор во 2024-та година

	предизвици. Неефикасната јавна администрација е исто така значаен проблем.
Нелојална конкуренција	Нелојалната конкуренција е третиот најважен предизвик, со најголемо влијание за 45 % од испитаниците.
Намалена извозна побарувачка	Номиналниот извоз на стоки опаднал за -6,5 % во 2024 година, што сугерира намалена побарувачка за извозно ориентираните МСП во синџирите на снабдување.

2.4. ГАП анализа: дефинирање на активности за надминување на клучните предизвици

ГАП анализата го споредува моменталниот статус на МСП во клучните области (според наодите/слабите страни) со посакуваната целна состојба (според дадените препораки), дефинирајќи ги потребните активности за да се премости јазот.

Табела 2 : ГАП анализа: дефинирање на активности за надминување на клучните предизвици

Област	Моментална состојба (Јазот)	Целна состојба (Препорака)	Активности за премостување на јазот
Финансирање и трошоци за капитал	Каматните стапки се релативно високи, зголемувајќи ги трошоците за задолжување. Високите камати се втор најголем финансиски предизвик (36 %).	Олеснување на пристапот до капитал и намалување на трошоците за задолжување.	Да се развијат таргетирани државни гарантни шеми и да се кофинансираат инвестициски проекти и субвенционираат каматните стапки за кредитите на МСП.
Ликвидност и наплата на побарувања	Долгите рокови на наплата на побарувањата (38 % како најголем финансиски предизвик) предизвикуваат недостаток на ликвидност.	Јакнење на финансиската дисциплина и забрзување на наплатата на побарувањата.	Да се воведат механизми за забрзување на наплатата на побарувањата и да се зајакне финансиската дисциплина со построга регулатива за роковите на плаќање.
Автоматизација и трошоци за работна сила	Високиот реален пораст на платите (8,8 % во 2024 г.) ги зголемува трошоците за работна сила,	Стимулирање на автоматизација за компензација на трошоците за работна сила.	Да се понудат фискални олеснувања и грантови за МСП кои инвестираат во

Истражување за состојбата кај малите и средните претпријатијата и трендов на овој сектор во 2024-та година

	особено кај трудоинтензивните сектори.		автоматизација, со што ќе се зголеми продуктивноста и ќе се намали работната интензивност.
Истражување и развој (ИР) Финансирање	Малите претпријатија се 79 % од иноваторите, но деловниот сектор извршува само 28 % од вкупните средства за ИР и се самофинансира во 93 % од случаите.	Јакнење на јавните фондови за ИР кон деловниот сектор.	Да се зајакне распределбата на државните средства за ИР; да се создадат поедноставени и пообемни шеми за директно финансирање на ИР активностите на МСП.
Дигитална зрелост	Две третини (65 %) од МСП имаат ниска или никаква дигитална интеграција. Употребата на ERP (9 %) и CRM (17 %) е многу ниска.	Поддршка за интеграција на напредни системи за зголемување на оперативната ефикасност.	Да се поддржат програми за дигитална трансформација со фокус на интеграција на напредни системи (ERP и CRM), наместо само на основни алатки.
Административен товар	Инспекциите (46 %) и дозволите/лиценците (43%) се најголемите административни предизвици.	Намалување на административниот притисок и зголемување на транспарентноста.	Дигитализација и поедноставување на регулаторните процеси поврзани со дозволи/лиценци и даночни обврски.
Еколошка/зелена транзиција	72 % од МСП немаат сертификат за екологија/одржливост. Инвестициите се насочени кон намалување на трошоците (18 % планираат енергетска ефикасност), а не кон сертификација (2 % планираат).	Финансиски стимулации за зелена транзиција и усогласување со стандарди.	Да се понудат финансиски стимулации (ваучери или даночни олеснувања) за МСП кои инвестираат во зелена транзиција, за да се мотивира формалната сертификација.

3. Вовед

Малите и средните претпријатија (МСП) претставуваат основа на деловниот екосистем во Северна Македонија, опфаќајќи 99,7 % од сите активни деловни субјекти и обезбедувајќи приближно 76 % од вкупната работна сила. Овој извештај има за цел систематски да ја претстави состојбата, структурните трендови и клучните динамики во секторот на МСП во 2024 година, користејќи комбинација од секундарни статистички податоци и примарно истражување спроведено во периодот од 1 до 30 септември 2025 година. Преку оваа методолошка рамка, опсервацијата обезбедува преглед на економските движења, перцепциите на деловната заедница и институционалната поддршка која го обликува развојот на МСП.

Извештајот започнува со Анализата на состојбата и трендовите кај МСП, каде се опфатени макроекономските услови за 2024 година со фокус на МСП и структурните карактеристики на деловните субјекти. Во овој дел се обработува дистрибуцијата на фирмите според бројот на вработени, типот на сопственост и економските сектори, како и промените во нивната структура во периодот 2015–2024 година. Понатаму, се анализираат трендовите во вработеноста и распоредот на работната сила во различни категории претпријатија и сектори.

Следниот сегмент е посветен на прегледот на активните претпријатија, каде се обработуваат регионалните разлики, динамиката на новоосновани и затворени компании, како и структурно-деловните показатели што ја опишуваат продуктивноста, додадената вредност и трговската размена. Во продолжение се презентираат податоци поврзани со иновативноста на деловните субјекти, средствата за истражување и развој, како и нивото на дигитална интеграција, вклучително и пристапот до интернет и поседувањето веб-страници.

Посебен дел од извештајот е наменет за правната рамка и институционалната поддршка. Тука се обработени клучните стратегии и програми што влијаат врз развојот на МСП, како Националната развојна стратегија 2024–2044, Стратегијата за МСП 2025–2030, Стратегијата за дигитална трансформација СМАРТ/МК 2030, како и активностите на релевантните институции, меѓу кои Агенцијата за иновации, Агенцијата за вработување и Развојната банка. Во оваа рамка се опишани и кредитните инструменти, грантовите и другите форми на поддршка што им стојат на располагање на МСП.

Завршниот дел се однесува на истражувањето за перцепциите на МСП, кое опфаќа низа тематски области — од моменталната деловна состојба, побарувачката и промените во трошоците, до користењето дигитални алатки, зелената транзиција и административните и финансиските предизвици. Податоците се групирани по тематски целини за да се прикаже како компаниите ги доживуваат тековните услови и на кои области ги насочуваат своите приоритети. Со ваквата структура, опсервацијата обезбедува целосен и организиран преглед на секторот на МСП, преку спојување на статистички показатели, институционален контекст и ставови на самите претпријатија.

3.1. Методологија

Анализата на секундарните податоци, или деск-истражувањето има за цел да ги обработи статистичките податоци и релевантните информации од домашни и меѓународни извори кои се поврзани со македонските мали и средни компании. Како главен извор на податоци се користени Државниот завод за статистика на Северна Македонија и ЕУРОСТАТ.

Анализа на примарни податоци, или квантитативно истражување кое е спроведено помеѓу 01.09.2025 – 30.09.2025 година. Користена е CATI (Computer Assisted Telephone Interviewing – телефонско анкетање) методологија за прибирање на податоците на примерок од 100 микро, мали и средни компании. Целта на анализа е да се согледа размислувањето на менаџерите и сопствениците за општата макро-економска состојба, предизвиците со кои се соочуваат и кои се приоритетите кои ќе ги имаат во следниот период.

4. Анализа на состојбата и трендовите кај малите и средните претпријатија

4.1. Макроекономска анализа за 2024 година со фокус на МСП

Целта на анализата за 2024 година е да се добие преглед на макроекономското окружување, да се идентификуваат клучните трендови и да се оценат перформансите на економијата во клучните макроекономски сектори со фокус на влијанието врз МСП.

Табела 3 : Макроекономски индикатори за 2023 и 2024 година

Индикатор	Година	
	2023	2024
Бруто-домашен производ реална стапка на раст (во %)	2,6	3,0
Бруто инвестиции (во % од БДП)	29,6	30,6
Инфлација (просек, во %)	9,4	3,5
Извоз на стоки - f.o.b. – во милиони евра	8.323	7.781
Увоз на стоки - c.i.f.– во милиони евра	11.149	11.062
Трговско салдо	-2,826	-3,281
Трговско салдо во % од БДП -	-19,3	-20,9
Салдо на тековната сметка	50	-338
Странски директни инвестиции	578	1,197
Девизни резерви	4.538	5.029
Странски директни инвестиции - во % од БДП	3,9	7,6
Девизен курс денар/евро	61,5594	61,5331
Вкупни приходи во милиони евра	4.502	4.967
Вкупни расходи во милиони евра	5.175	5.650
Буџетско салдо во милиони евра	-673	-683
Вкупни приходи во % од БДП	30,7	31,7
Вкупни расходи во % од БДП	35,3	36,1
Буџетско салдо во % од БДП	-4,6	-4,4
Нето плата номинален пораст (просек, во %)	14,9	12,6
Нето плата реален пораст (просек, во %)	5,1	8,8
Бруто плата номинален пораст (просек, во %)	15,3	12,6
Бруто плата реален пораст (просек, во %)	5,4	8,8
Стапка на невработеност (просек)	13,1	12,4
Стапка на вработеност (просек)	45,4	45,8

Извор: Државен завод за статистика, Народна банка на Република Северна Македонија и Министерство за финансии.

Во 2024 година, бруто домашниот производ (БДП) покажува стапка на реален раст од 3 %, што претставува забрзување на економијата во однос на 2023 година, кога растот изнесуваше 2,6 %. Ова движење сигнализира постепено закрепнување и домашната побарувачка останува релативно силна, што е позитивно за МСП ориентиран кон домашниот пазар. Во структурата на БДП, бруто инвестициите во 2024 година изнесуваат 30,6 % од БДП, бележејќи благо зголемување во однос на 29,6 % од БДП во 2023 година. Иако бруто инвестициите како процент од БДП се околу 30 % (што укажува на солидно ниво на инвестициска активност) високите каматни стапки влијаат врз ограничување на плановите на МСП за проширување или набавка на нова опрема. Монетарната политика започна со претпазливо олабавување кон крајот на 2024 година (намалување на основната каматна стапка), но каматните стапки сè уште остануваат на релативно високо ниво по затегнувањето на политиката во претходните години поради високата

Истражување за состојбата кај малите и средните претпријатијата и трендов на овој сектор во 2024-та година

инфлација. Високите каматни стапки ги зголемуваат трошоците за задолжување и го отежнуваат пристапот до капитал за инвестиции и обртни средства за МСП.

Економската активност во 2024 година, според основните макроекономски индикатори, се карактеризира со умерен реален раст и значително стабилизирање на цените, по неколку години обележани со инфлаторни притисоци. Во 2024 година се забележа значителното забавување на инфлацијата, која просечно изнесува 3,5 %, во споредба со 9,4 % во 2023 година. Помалата инфлација придонесе кон попредвидливо опкружување за МСП.

Надворешниот сектор во 2024 година е обележан со предизвици во трговијата со стоки, но и со силен прилив на капитал. Податоците покажуваат номинален пад на извозот на стоки од -6,5 % и помал номинален пад на увозот на стоки од -0,8 %. Овој негативен тренд кај извозот од 7.781 милиони евра, придонесува трговското салдо да остане во дефицит од -3.281 милиони евра. Изразено како процент од БДП, трговскиот дефицит изнесува -20,9 %, што е влошување во однос на претходната година (-19,3 % од БДП). Како последица на ова, и салдото на тековната сметка, кое во 2023 година беше во суфицит од 0,3 % од БДП, во 2024 година се враќа во дефицит од -338 милиони евра, односно -2,2 % од БДП. Иако увозот номинално паднал само за -0,8 %, трговскиот дефицит останува висок, што укажува на континуирана изложеност на домашните МСП на конкуренција од увозни производи. Исто така, падот на извозот на стоки од -6,5 % во 2024 година, сугерира дека МСП кои се дел од извозните синџири на снабдување (пример во автомобилската и металната индустрија) веројатно се соочиле со намалена побарувачка или намалени цени од страна на нивните странски партнери.

Сепак, овој дефицит е повеќе од компензиран од високата реализација на странски директни инвестиции (СДИ), кои достигнуваат ниво од 1.197 милиони евра, што претставува 7,6 % од БДП. Оваа стапка на СДИ е највисока во последната деценија и значително ја надминува реализацијата од 2023 година (3,9 % од БДП), што укажува на засилена доверба на странските инвеститори или реализација на големи капитални проекти. Дополнително, девизните резерви продолжуваат да растат, достигнувајќи 5.029 милиони евра. Девизниот курс на денарот во однос на еврото останува стабилен, којшто во просек во 2024 година изнесуваше 61.5331.

Фискалната позиција на Буџетот на Република Северна Македонија во 2024 година се карактеризира со продолжување на фискалниот дефицит, иако тој останува во рамките на целите за консолидација. Вкупните приходи се реализирани на 305.622 милиони денари (4.967 милиони евра), што претставува 31,7 % од БДП. Истовремено, вкупните расходи се реализирани на 347.667 милиони денари (5.650 милиони евра), што изнесува 36,1% од БДП. Како последица на овој однос, буџетското салдо завршува со дефицит од -683 милиони евра. Во однос на економската моќ, буџетскиот дефицит изнесува -4,4 % од БДП, што претставува умерено намалување во споредба со -4,6 % од БДП во 2023 година, одржувајќи го курсот кон постепена фискална консолидација. Овие високи јавни расходи значат континуиран проток на средства преку владини програми и набавки, што може да обезбеди стабилен извор на приходи за МСП.

На пазарот на трудот и во социјалниот сектор, во 2024 година се гледа подобрување на реалниот животен стандард и намалување на невработеноста. Имено, номиналниот пораст на нето и бруто платата достигнува 12,6 %. Со оглед на драстичното намалување на инфлацијата, реалниот пораст на нето и бруто платата е високи 8,8 %. Овој значаен реален раст на платите, кој е повисок од 5,1 % во 2023 година, директно влијае на куповната моќ на населението. Ова ја стимулира побарувачката за стоки и услуги на домашниот пазар, што е од директна корист за трговијата, угостителството и другите услужни дејности каде што доминираат МСП. Овој раст на платите, иако позитивен за куповната моќ на вработените, претставува значителен предизвик за МСП во однос на трошоците за работна сила и може да ја намали нивната профитна маргина, особено кај трудоинтензивните сектори.

Во однос на пазарот на труд, стапката на невработеност продолжува со надолниот тренд, достигнувајќи просечно 12,4 %, во споредба со 13,1 % во 2023 година, додека стапката на

Истражување за состојбата кај малите и средните претпријатијата и трендов на овој сектор во 2024-та година

вработеност се зголемува на 45,8%. Важно е да се напомене дека податоците за невработеноста и вработеноста од 2023 година наваму не се директно споредливи со претходните години поради имплементацијата на новата Регулатива на ЕУ за социјална статистика, што предизвика прекин на временските серии.

МСП во 2024 година се соочија со намалена инфлаторна неизвесност и засилена домашна побарувачка (поради растот на платите), што ја подобрува продажната страна на нивното работење. Намалена инфлаторна неизвесност е од големо значење, бидејќи МСП честопати имаат помала моќ да ги апсорбираат или префрлат шоките на трошоците. Стабилизацијата на цените на сировините и енергијата, која е последица на овој тренд, ја подобрува предвидливоста на нивното работење, олеснувајќи го буџетирањето, управувањето со резервите и формирањето на цените. Оваа ценовна стабилност е особено важна за микро и мали претпријатија кои немаат комплексни механизми за заштита од инфлација. Дополнителен столб на стабилност за МСП ориентирани кон домашниот пазар е засилената домашна побарувачка. Постигнатиот реален пораст на нето и бруто платата од 8,8 %, ја стимулира потрошувачката. МСП во услужните дејности, трговијата, угостителството и малите производствени сектори кои работат за домашниот пазар директно профитираат од ова зголемување на куповната моќ на домаќинствата.

Меѓутоа, оваа позитивна слика за побарувачката е балансирана со сериозни предизвици во однос на трошоците за работење. Високиот номинален пораст на платите, иако е позитивен за социјалниот сектор, директно ги зголемува оперативните трошоци на МСП. За малите фирми, особено оние со интензивна употреба на работна сила и ограничени можности за автоматизација, може да ги доведе до намалување на профитните маргини и да ја отежне нивната конкурентност.

Финансиските услови, исто така, поставуваат значителни пречки. Покрај почетокот на претпазливо олабавување на монетарната политика кон крајот на 2024 година, каматните стапки остануваат на релативно високо ниво по затегнувањето. Ова ги зголемува трошоците за задолжување и го отежнува пристапот до капитал за инвестиции и обртни средства, што е особено критично за МСП кои зависат од банкарски кредити за финансирање на нивните инвестиции. Високата цена на капиталот може да ги одложи или целосно да ги спречи плановите за модернизација и дигитализација, што е од витално значење за долгорочна конкурентност на МСП.

Дополнително, за оние МСП кои се извозно ориентирани, 2024 година е обележана со забавување. Номиналниот пад на извозот на стоки јасно укажува на намалена побарувачка од европските пазари или во глобалните синџири на снабдување. Ова директно влијае на приходите и ликвидноста на МСП кои се добавувачи или директни извозници. Истовремено, силниот трговски дефицит ја нагласува континуираната конкуренција од увозни стоки и услуги на домашниот пазар, што може да им отежне на домашните МСП да ги задржат своите пазарни удели.

Сепак, во однос на трендовите, големиот прилив на СДИ може индиректно да им користи на МСП, особено ако овие инвестиции се насочени кон отворање на нови производствени капацитети. МСП можат да се вклучат како добавувачи или партнери во синџирите на снабдување на новодојдените странски компании. Ова создава потенцијал за пренос на знаење и зголемена побарувачка за нивните производи и услуги.

4.2. Дистрибуција на деловните субјекти според бројот на вработените во 2024 година, сопственоста, економските сектори и трендовите од 2015 до 2024 година

Анализата на податоците за 2024 година ја покажува дистрибуцијата на деловните субјекти според бројот на вработените. Во 2024 година, вкупниот број на регистрирани деловни субјекти изнесува 75.514. Структурната анализа јасно ја покажува исклучително високата концентрација на економската активност во најмалите деловни единици. Оваа бројка претставува највисок вкупен број на деловни субјекти забележан во периодот од 2015 до 2024 година.

Најголем дел од деловните субјекти во 2024 година припаѓа на категоријата со 1 до 10 вработени. Оваа категорија вклучува 67.705 деловни единици. Пресметката на структурата покажува дека овие микропретпријатија сочинуваат приближно 89,7 % од вкупниот број на регистрирани субјекти во земјата. Оваа висока застапеност ја потврдува доминантната улога на најмалите деловни субјекти во националната економија.

Поголемите категории по број на вработени на МСП значително заостануваат по бројност. Категоријата со 11 до 50 вработени брои 5.947 субјекти, што претставува околу 7.9% од вкупниот број во 2024 година. Претпријатијата со 51 до 300 вработени се најмалку бројниот сегмент од МСП, со вкупно 1.670 единици. Овој број е еквивалентен на приближно 2,2% од целата деловна популација во 2024 година.

Најмалата категорија според обемот на вработени се големите претпријатија, дефинирани како субјекти со 301 или повеќе вработени.¹ Во 2024 година, оваа категорија вклучува само 192 деловни единици. Оваа бројка сочинува само околу 0,25% од вкупната деловна структура. Како резултат на оваа дистрибуција, се утврдува дека секторот на микро, мали и средни претпријатија (од 1 до 300 вработени) опфаќа 99,7% од сите деловни субјекти регистрирани во 2024 година.

Табела 4 : Број на деловни субјекти по групи на вработени и години

Година	Вкупно деловни субјекти	Број на вработени			
		со 1 до 10	со 11 до 50	со 51 до 300	301+
2015	66.442	59.540	5.247	933	159
2016	69.172	62.480	4.997	1.535	160
2017	64.525	51.939	9.450	2.971	165
2018	73.104	66.587	4.877	1.468	172
2019	68.982	60.984	6.078	1.739	181
2020	69.796	62.228	5.717	1.660	191
2021	70.455	62.462	6.085	1.714	194
2022	65.750	57.954	5.896	1.699	201
2023	75.481	67.455	6.120	1.716	190
2024	75.514	67.705	5.947	1.670	192

Извор: Државен завод за статистика

¹ Државниот завод за статистика податоците за деловни субјекти за 2024 година по групи на вработени ги презентира до 100 до 300 вработени. Исто така, со ваква класификација има подолга временска рамка што е суштинска за трендовите. Затоа во дел од анализата ќе се користат податоците до 300 вработени. Најновите податоци за класификација до 250 вработени се очекува да се објавата од ЕУРОСТАТ на 15 декември 2025 година согласно со билтенот на публикации. До моментот на подготовка на анализата (20 октомври 2025 година) Државниот завод за статистика ги нема објавено податоците за 2024 година по класификација до 250 вработени.

Истражување за состојбата кај малите и средните претпријатијата и трендов на овој сектор во 2024-та година

Анализата на трендовите на деловните субјекти покажува јасен нагорен тренд на национално ниво во периодот од 2015 до 2024 година. Вкупниот број на деловни субјекти се зголемува од 66.442 во 2015 година на 75.514 во 2024 година, што го претставува највисокиот број во анализираната декада. Овој раст е примарно движен од категоријата на микропретпријатијата, кои континуирано ја формираат основата на економијата. Бројот на овие најмали субјекти се зголемува од 59.540 во 2015 година на 67.705 во 2024 година, со значителен скок помеѓу 2022 година (57.954) и 2023 година (67.455).

Трендот во категоријата на мали претпријатија со 11 до 50 вработени покажува поголема нестабилност, особено во почетокот на периодот. Бројот на овие субјекти се намалува од 5.247 во 2015 година на 4.997 во 2016 година, и дополнително се намалува на 4.877 во 2018 година. Сепак, почнувајќи од 2019 година, овој сегмент се стабилизира и покажува континуирана бројност над 5.700 субјекти. Во периодот од 2019 до 2024 година, бројот варира од 5.717 (2020 година) до 6.120 (2023 година), со вредност од 5.947 во 2024 година. Ова укажува на стабилизација и умерена консолидација во овој среден сегмент по 2018 година.

Категоријата на поголеми средни претпријатија, со 51 до 300 вработени, покажува најконзистентен тренд на раст во текот на анализираниот период. Бројот на субјекти во овој сегмент се зголемува од 933 во 2015 година на 1.535 во 2016 година. По 2018 година (1.468 субјекти), овој број континуирано се одржува над 1.660, достигнувајќи највисока вредност од 1.739 во 2019 година. Во последните години, сегментот останува стабилен околу 1.700 субјекти (на пример, 1.714 во 2021 и 1.670 во 2024 година). Овој постојан пораст е важен индикатор за развојот на средниот сегмент кој ја поддржува вработеноста.

Најмалата категорија на големи претпријатија (301+ вработени) исто така демонстрира бавен, но стабилен нагорен тренд. Бројот на овие субјекти се зголемува од 159 во 2015 година на 192 во 2024 година. Иако нивниот волумен останува маргинален во вкупната структура (под 0,3 %), трендот покажува постепено зголемување на бројот на најголемите деловни единици, со највисок број забележан во 2022 година (201 субјект). Генерално, трендовите го потврдуваат структурното потпирање на националната економија врз микропретпријатијата, додека средните и големите претпријатија покажуваат постепена експанзија.

3.2.1 Дистрибуција на деловните субјекти според бројот на вработените и економски сектори

Анализата на дистрибуцијата на деловните субјекти според економските сектори за 2024 година покажува јасна хетерогеност во обемот и структурата на секторите. Вкупниот број на деловни субјекти изнесува 75.514. Најголем сектор во националната економија е Е: трговија на големо и трговија на мало; поправка на моторни возила и мотоцикли, кој содржи 21.240 деловни субјекти. По него следи В: преработувачка индустрија со 8.460 субјекти и К: стручни, научни и технички дејности со 8.006 субјекти. Овие три сектори колективно претставуваат најголем дел од вкупната деловна популација. Спротивно на тоа, секторите како Б: рударство и вадење на камен со 186 субјекти и Д: снабдување со вода; отстранување на отпадни води, управување со отпадни дејности за санација на околината со 287 субјекти, се најмали според бројноста на деловните единици.

Табела 5 : Дистрибуција на деловните субјекти според бројот на вработените и економски сектори (НКД Рев 2) за 2024 години и нивните трендови од 2015 до 2024 година

	Вкупно деловни и субјекти	Број на вработени			
		со 1 до 10	со 11 до 50	со 51 до 300	301 +
Индустрија					
Вкупно	75.514	67.705	5.947	1.670	192

Истражување за состојбата кај малите и средните претпријатијата и трендов на овој сектор во 2024-та година

А – земјоделство, шумарство и рибарство	1.954	1.793	120	39	2
Б – рударство и вадење на камен	186	142	32	6	6
В – преработувачка индустрија	8.460	7.150	949	312	49
Г – снабдување со електрична енергија, гас, пареа и климатизација	355	303	34	12	6
Д – снабдување со вода; отстранување на отпадни води, управување со отпадни дејности за санација на околината	287	190	56	33	8
Ѓ – градежништво	6.071	5.518	486	60	7
Е – трговија на големо и трговија на мало; поправка на моторни возила и мотоцикли	21.240	19.741	1.263	215	21
Ж – транспорт и складирање	5.587	5.011	496	75	5
З – објекти за сместување и сервисни дејности со храна	4.738	4.173	518	47	0
С – информации и комуникации	2.632	2.261	290	73	8
И – финансиски дејности и дејности на осигурување	1.027	875	114	32	6
Ј – дејности во врска со недвижен имот	482	439	35	8	0
К – стручни, научни и технички дејности	8.006	7.691	276	38	1
Л – административни и помошни услужни дејности	1.925	1.623	227	54	21
Љ – јавна управа и одбрана; задолжително социјално осигурување	973	589	257	108	19
М – образование	1.454	861	221	367	5
Н – дејности на здравствена и социјална заштита	3.563	3.129	273	141	20
Њ – уметност, забава и рекреација	1.466	1.192	223	43	8
О – други услужни дејности	5.108	5.024	77	7	0

Извор: Државен завод за статистика

Структурно, доминацијата на микропретпријатијата (1 до 10 вработени) е присутна во секој сектор. Сепак, одредени сектори покажуваат речиси целосно потпирање на најмалите единици. На пример, во секторот О – други услужни дејности, од вкупно 5.108 субјекти, 5.024 имаат 1 до 10 вработени. Слично, во секторот К – стручни, научни и технички дејности, од 8.006 субјекти, 7.691 се микропретпријатија. Оваа висока концентрација на мали единици укажува на значително присуство на самовработување и мали фирми во овие услужни и интелектуални дејности.

Секторите кои најмногу придонесуваат за развојот на средниот сегмент на пазарот (11 до 300 вработени) се разликуваат. Најголем број на мали претпријатија (11 до 50 вработени) се регистрирани во секторот Е – трговија на големо и трговија на мало, со 1.263 субјекти и секторот В – преработувачка индустрија, со 949 субјекти. Во категоријата на поголеми средни претпријатија (51 до 300 вработени), секторот М – образование се издвојува со 367 субјекти, додека В – преработувачка индустрија има 312 субјекти. Преработувачката индустрија е важна бидејќи одржува висока бројност во сите сегменти на МСП, додека образованието покажува специфична структура со релативно мал број на микропретпријатија (861) во споредба со високиот број на средни претпријатија.

Истражување за состојбата кај малите и средните претпријатијата и трендов на овој сектор во 2024-та година

Што се однесува до најголемите претпријатија, кои на национално ниво бројат само 192 субјекти, тие се најмногу концентрирани во секторот В – преработувачка индустрија, со 49 субјекти. Ова го прави секторот В клучен за индустрискиот развој и вработувањето. Значајна концентрација на големи субјекти се забележува и во секторот Л – административни и помошни услужни дејности, со 21 субјект, секторот Е – трговија на големо и трговија на мало со 21 субјект и секторот Н – дејности на здравствена и социјална заштита со 20 субјекти. Треба да се забележи дека секторите З – објекти за сместување и сервисни дејности со храна, Ј – дејности во врска со недвижен имот и О – други услужни дејности немаат регистрирано ниту еден субјект во оваа категорија во 2024 година.

Анализата на трендовите на деловните субјекти и бројот на вработени по економски сектори во периодот од 2015 до 2024 година покажува дека иако вкупниот број на субјекти расте од 66.442 во 2015 на 75.514 во 2024 година, оваа експанзија не е унифицирана помеѓу секторите. Најголемиот сектор, Е – трговија на големо и трговија на мало; поправка на моторни возила и мотоцикли, бележи пад во вкупниот број на субјекти од 23.985 во 2015 на 21.240 во 2024 година. Во овој сектор, категоријата микропретпријатија исто така се намалува од 22.738 на 19.741 субјекти, додека сегментот на поголеми средни претпријатија расте од 116 на 215 субјекти.

Секторот В – преработувачка индустрија покажува стабилен нагорен тренд во вкупниот број на деловни субјекти, зголемувајќи се од 7.464 во 2015 на 8.460 во 2024 година. Сепак, овој сектор има комплексни движења во структурата на вработеноста, додека бројот на микропретпријатија расте од 5.709 на 7.150, секторот доживува намалување на малите претпријатија од 1.339 на 949. За разлика од тоа, поголемите средни претпријатија во овој сектор се зголемуваат од 196 на 312. Преработувачката индустрија, исто така бележи благ пораст на најголемите претпријатија од 45 на 49, што ја одржува како клучна за индустриската основа.

Услугите коишто бараат стручност и знаење покажуваат силен пораст во набљудуваниот период. Секторот К – стручни, научни и технички дејности забележува значителен раст на вкупниот број субјекти од 5.795 во 2015 на 8.006 во 2024 година. Овој раст е скоро целосно поддржан од категоријата микро-претпријатија, кои се зголемуваат од 5.570 на 7.691. Слично, секторот S: Информации и комуникации речиси се удвојува, од 1.318 субјекти во 2015 година на 2.632 во 2024 година. Овој пораст се забележува во сите категории, при што најголем е растот на микропретпријатијата (од 1.128 на 2.261) и малите претпријатија (од 158 на 290).

Други сектори којшто покажува значителен раст е секторот Л – административни и помошни услужни дејности, кој расте од 1.134 субјекти во 2015 на 1.925 во 2024 година, што е тренд кој се одразува и во категоријата на големи претпријатија (од 16 на 21). Секторите М – образование и Н – дејности на здравствена и социјална заштита исто така покажуваат значаен тренд на пораст во категоријата на средни претпријатија; Образованието расте од 294 на 367, додека здравствена и социјална заштита расте од 95 на 141 субјект. Ова сугерира зголемена улога на средно големи организации во јавниот и општествено важниот услужен сектор.

Трендовите во секторот А – земјоделство, шумарство и рибарство за периодот од 2015 до 2024 година покажуваат релативна стабилност во вкупниот број на деловни субјекти до 2024 година, со благ пораст од 1.880 субјекти во 2015 година на 1.954 субјекти во 2024 година. Сепак, се забележува значителна флукуација во средината на периодот, со највисок број регистриран во 2018 година, кога секторот достигнува 2.832 субјекти. Секторот е конзистентно доминиран од микропретпријатијата, кои во 2024 година изнесуваат 1.793 субјекти, во споредба со 1.746 во 2015 година. Овој сегмент ја следи општата флукуација на секторот, достигнувајќи највисока вредност од 2.730 субјекти во 2018 година. Трендовите на последните години (2022-2024) се стабилизираат со околу 1.800 субјекти. Сегментите на средните претпријатија покажуваат тренд на бавен пораст. Бројот на мали претпријатија расте од 80 во 2015 година на 120 во 2024 година, што укажува на постепенa експанзија на малите фарми и претпријатија. Слично на тоа, категоријата на средни претпријатија се зголемува од 30 субјекти во 2015 година на 39 во 2024

Истражување за состојбата кај малите и средните претпријатијата и трендов на овој сектор во 2024-та година

година, со највисок број од 53 субјекти во 2019 година. Големите претпријатија остануваат маргинални, со учество помеѓу 1 и 4 субјекти во текот на целиот период, со 2 субјекти регистрирани во 2024 година.

3.2.2 Дистрибуција на деловни субјекти по видови на сопственост

Анализата на дистрибуцијата на деловните субјекти според Националната класификација на дејности (НКД Рев2) и видот на сопственост покажува дека од вкупниот број од 75.514 субјекти, 71.772 се во приватна сопственост, додека 3.742 спаѓаат во категоријата Друга сопственост. Ова јасно го утврдува доминантното учество на приватниот сектор во економијата, кое изнесува 95 % од вкупниот број на претпријатија. Најголем сектор е Е – трговија на големо и трговија на мало; поправка на моторни возила и мотоцикли со 21.240 субјекти, кој истовремено има и најголемо учество во приватниот сектор (30 %). Сектори како Б – рударство и вадење на камен (186 субјекти) и В – преработувачка индустрија (8.460 субјекти) имаат 100% учество на приватниот сектор.

Табела 6 : Дистрибуција на деловните субјекти според НКД Рев.2, по видови сопственост за 2024 година

Индустија (НКД Рев.2)	Број на деловни субјекти по сопственост			Структура			Учество на приватниот сектор во вкупниот број на претпријатија
	Приватна	Друга	Вкупно	Приватна	Друга	Вкупно	
Вкупно	71.772	3.742	75.514	100 %	100 %	100 %	95 %
А – земјоделство, шумарство и рибарство	1.826	128	1,954	3 %	3%	3 %	93 %
Б – рударство и вадење на камен	186	0	186	0 %	0%	0 %	100 %
В – преработувачка индустрија	8.437	23	8,460	12 %	1%	11 %	100 %
Г – снабдување со електрична енергија, гас, пареа и климатизација	334	21	355	0 %	1%	0 %	94 %
Д – снабдување со вода; отстранување на отпадни води, управување со отпадни дејности за санација на околината	189	98	287	0 %	3 %	0 %	66 %
Ѓ – градежништво	6.022	49	6.071	8 %	1%	8 %	99 %
Е – трговија на големо и трговија на мало; поправка на моторни возила и мотоцикли	21.211	29	21.240	30%	1 %	28 %	100 %
Ж – транспорт и складирање	5.495	92	5,587	8 %	2 %	7 %	98 %
З – објекти за сместување и сервисни дејности со храна	4.708	30	4.738	7%	1 %	6 %	99 %
С – информации и комуникации	2.551	81	2.632	4 %	2 %	3 %	97 %
И – финансиски дејности и дејности на осигурување	1.014	13	1.027	1 %	0 %	1 %	99 %
Ј – дејности во врска со недвижен имот	439	43	482	1 %	1 %	1 %	91 %

Истражување за состојбата кај малите и средните претпријатијата и трендов на овој сектор во 2024-та година

К – стручни, научни и технички дејности	7.914	92	8.006	11 %	2%	11 %	99 %
Л – административни и помошни услужни дејности	1.864	61	1.925	3 %	2 %	3 %	97 %
Љ – јавна управа и одбрана; задолжително социјално осигурување	2	971	973	0 %	26 %	1 %	0 %
М – образование	748	706	1.454	1 %	19 %	2 %	51 %
Н – дејности на здравствена и социјална заштита	3.256	307	3.563	5 %	8 %	5 %	91 %
Њ – уметност, забава и рекреација	1.138	328	1.466	2 %	9 %	2 %	78 %
О – други услужни дејности	4.438	670	5.108	6 %	18 %	7 %	87 %

Извор: Државен завод за статистика

Приватната сопственост е доминантна и во други клучни сектори како К – стручни, научни и технички дејности (99 % приватно учество) со 7.914 приватни субјекти од вкупно 8.006 и Г – градежништво (99 % приватно учество) со 6.022 приватни субјекти од 6.071. Високото учество на приватниот сектор е забележано и во Ж – транспорт и складирање (98 %) и С – информации и комуникации (97 %), што потврдува дека комерцијалните и пазарно ориентираните дејности се речиси целосно управувани од приватниот капитал. Овие сектори, заедно со трговијата и преработувачката индустрија, го сочинуваат јадрото на приватната економија.

Секторите со друга сопственост, која најчесто ја вклучува државната или јавната сопственост, покажуваат специфична концентрација во јавните и социјалните дејности. Најголема концентрација на субјекти со друга сопственост е во секторот Љ – јавна управа и одбрана; задолжително социјално осигурување, каде што 971 субјект од вкупно 973 се во друга сопственост, што резултира со 0 % учество на приватниот сектор. Значајна улога на друга сопственост има и во М – образование, каде што 706 субјекти од вкупно 1.454 се во друга сопственост, што го намалува учеството на приватниот сектор на само 51 %.

Други сектори со значително присуство на друга сопственост се О – други услужни дејности со 670 субјекти во оваа категорија, и Њ – уметност, забава и рекреација, со 328 субјекти во друга сопственост. Секторот Д – снабдување со вода; отстранување на отпадни води, управување со отпадни дејности за санација на околината исто така има релативно ниско учество на приватниот сектор (66 %), со 98 субјекти во друга сопственост од вкупно 287, што ја нагласува јавната природа на овие комунални дејности. Оваа дистрибуција на сопственоста ја истакнува структурната поделба помеѓу комерцијалните сектори и секторите со витална јавна функција.

4.3. Преглед на вработени

4.3.1. Дистрибуција на вработените според големината на деловните субјекти за период 2015- 2024 година

Анализата на дистрибуцијата на вработените според големината на деловните субјекти за 2024 година покажува дека вкупниот број на вработени изнесува 614.852 лица. Најголем придонес во вкупната вработеност има категоријата на средни претпријатија, која вработува 174.436 лица. Оваа категорија е одговорна за најголемиот обем на работни места во економијата. Веднаш по нив, следи категоријата на микропретпријатија, кои кумулативно вработуваат 164.843 лица. Иако микропретпријатијата се убедливо најбројни деловни единици во земјата, нивниот вкупен придонес во вработеноста е нешто помал од оној на средните претпријатија, што ја потенцира виталната улога на средниот сегмент во создавањето на поголем обем на работни места.

Следниот значаен придонесувач во вработеноста е категоријата на големи претпријатија, кои вработуваат 147.878 лица. Иако оваа категорија се состои од најмал број на субјекти, нејзиниот

Истражување за состојбата кај малите и средните претпријатијата и трендов на овој сектор во 2024-та година

придонес е значителен, надминувајќи го обемот на вработеност во најмалата категорија. Најмал придонес во вкупната вработеност има категоријата на мали претпријатија, со вкупно 127.695 вработени. Збирно, целиот сектор на микро, мали и средни претпријатија, кои ги вклучуваат субјектите со 1 до 300 вработени, вработува 466.974 лица (164.843 + 127.695 + 174.436). Ова покажува дека приближно 76 % од вкупната работна сила во 2024 година е вработена во МСП, потврдувајќи ја нивната позиција како основен двигател на националната вработеност.

Табела 7 : Дистрибуција на вработени по големина на деловните субјекти за период 2015-2024 година

Година	Вкупно вработени	Вкупно вработени во деловни субјекти со:			
		1 до 10 вработени	11 до 50 вработени	51 до 300 вработени	301 + вработени
2015	519.031	142.043	103.692	158.145	115.152
2016	534.200	145.678	105.828	163.727	118.966
2017	548.681	96.834	134.130	184.675	133.042
2018	567.230	154.552	106.502	156.440	149.736
2019	621.821	159.409	131.467	185.000	145.945
2020	602.722	158.234	123.471	171.080	149.937
2021	618.408	161.415	130.685	179.931	146.377
2022	611.214	153.272	126.953	177.435	153.554
2023	619.642	166.267	131.079	177.925	144.371
2024	614.852	164.843	127.695	174.436	147.878

Извор: Државен завод за статистика

Анализата на трендовите на дистрибуцијата на вработени по големина на деловните субјекти за периодот од 2015 до 2024 година покажува значителен раст на вкупната вработеност, која се зголемува од 519.031 вработени во 2015 година на 614.852 вработени во 2024 година. Овој раст не е линеарен и е обележан со значајни структурни поместувања меѓу категориите. Најголемата категорија според бројот на деловни субјекти, микропретпријатијата, покажува општ нагорен тренд на вработеност, зголемувајќи се од 142.043 вработени во 2015 година на 164.843 во 2024 година. Сепак, во 2017 година се забележува изразит пад на вработеноста во овој сегмент на само 96.834 лица, што е најниска вредност во целиот набљудуван период. По овој пад, категоријата брзо закрепнува, достигнувајќи 154.552 вработени во 2018 година, достигнувајќи највисока точка од 166.267 вработени во 2023 година.

Категориите на МСП, кои заедно го сочинуваат најголемиот дел од вработеноста. Вработеноста кај малите претпријатија расте од 103.692 вработени во 2015 година до 127.695 во 2024 година. Средните претпријатија континуирано ја одржуваат позицијата на категорија која најмногу вработува, започнувајќи со 158.145 вработени во 2015 година и завршувајќи со 174.436 вработени во 2024 година. Оваа категорија бележи највисока вработеност во 2019 година со 185.000 лица, по што следува период на стабилизација со околу 174.000 до 177.000 вработени.

Категоријата на големи претпријатија покажува најконзистентен и најстабилен нагорен тренд на вработеност во текот на целиот период. Бројот на вработени во големите претпријатија се зголемува од 115.152 во 2015 година на 147.878 вработени во 2024 година. Вработеноста во овој сегмент го достигнува својот врв во 2022 година со 153.554 вработени. Овој постојан раст, и покрај малиот број на субјекти, ја нагласува нивната зголемена улога во апсорпцијата на работна сила. Генерално, иако секторот на микро, мали и средни претпријатија одговара за приближно 76 % од вработеноста (според претходната анализа), трендовите укажуваат дека средните претпријатија се клучен мотор за раст на работните места, надминувајќи ги микропретпријатијата по обем на вработеност во повеќето години.

4.3.2. Дистрибуција на вработените во сектори

Анализата на дистрибуцијата на вработените во деловните субјекти по економски сектори за 2024 година детално ја прикажува структурата на вработеноста, која вкупно изнесува 614.852 лица. Најголемите работодавци во економијата се В – преработувачка индустрија, со 126.764 вработени и Е – трговија на големо и трговија на мало; поправка на моторни возила и мотоцикли со 106.486 вработени. Овие два сектори заедно вработуваат околу 38 % од вкупната работна сила. Значаен придонес имаат и секторите со јавна и социјална функција Љ – јавна управа и одбрана; задолжително социјално осигурување со 44.640 вработени, М – образование, со 44.314 вработени, и Н – дејности на здравствена и социјална заштита, со 42.218 вработени. Овие пет водечки сектори ја формираат основата на вработувањето во земјата.

Табела 8 : Дистрибуција на вработени во деловните субјекти според бројот на вработените и економски сектори за 2024 година

Индустија	Вкупно вработени	Вкупно вработени во деловни субјекти со:			
		1 до 10 вработ.	11 до 50 вработ.	51 до 300 вработ.	301 + вработ.
Вкупно	614.852	164.843	127.695	174.436	147.878
А – земјоделство, шумарство и рибарство	10.840	3.339	2.868	3.579	1.054
Б – рударство и вадење на камен	4.398	455	734	572	2.637
В – преработувачка индустрија	126.764	17.722	21.202	34.565	53.275
Г – снабдување со електрична енергија, гас, пара и климатизација	9.030	654	739	1.599	6.038
Д – снабдување со вода; отстранување на отпадни води, управување со отпадни дејности за санација на околината	10.315	598	1.272	4.294	4.151
Ѓ – градежништво	33.974	13.791	9.827	6.303	4.053
Е – трговија на големо и трговија на мало; поправка на моторни возила и мотоцикли	106.486	47.689	25.226	21.847	11.724
Ж – транспорт и складирање	33.612	12.853	10.092	7.041	3.626
З – објекти за сместување и сервисни дејности со храна	27.641	12.298	10.340	5.003	0
С – информации и комуникации	24.408	5.249	6.462	7.899	4.798
И – финансиски дејности и дејности на осигурување	12.177	2.670	2.295	3.516	3.696
Ј – дејности во врска со недвижен имот	2.640	898	723	1.019	0
К – стручни, научни и технички дејности	26.883	17.402	5.581	3.582	318
Л – административни и помошни услужни дејности	28.132	4.268	4.972	6.911	11,981
Љ – јавна управа и одбрана; задолжително социјално осигурување	44.640	2.072	6.154	13.065	23.349

Истражување за состојбата кај малите и средните претпријатијата и трендов на овој сектор во 2024-та година

М – образование	44.314	2.048	6.919	32.559	2.788
Н – дејности на здравствена и социјална заштита	42.218	9.723	5.708	15.808	10.979
Њ – уметност, забава и рекреација	16.136	2.862	5,193	4.670	3.411
О – други услужни дејности	10.244	8.252	1.388	604	0

Извор: Државен завод за статистика

Структурната анализа на вработеноста открива дека микропретпријатијата (1 до 10 вработени), иако најбројни, најголем кумулативен придонес во вработеноста даваат во трговијата (Е – трговија на големо и трговија на мало) со 47.689 вработени. Висока вработеност во микропретпријатијата се забележува и во К – стручни, научни и технички дејности (17.402 вработени) и Ѓ – градежништво (13.791 вработен), што укажува на висока фрагментација и присуство на многу мали фирми во овие области. Спротивно на тоа, средните претпријатија се критични за вработувањето во секторите со институционална или производствена структура. Тие се најголем работодавец во М – образование (32.559 вработени) и во В – преработувачка индустрија (34.565 вработени).

Големите претпријатија, и покрај нивната мала бројност, се примарни двигатели на вработеноста во неколку стратешки сектори. Апсолутно најголем број вработени во оваа категорија има во В – преработувачка индустрија (53.275 вработени). Овие големи субјекти се најважни и во јавниот сектор, како што е Љ – јавна управа и одбрана (23.349 вработени), како и во комуналните дејности: Г – снабдување со електрична енергија, гас, пареа и климатизација (6.038 вработени) и Д – снабдување со вода (4.151 вработен). Забележително е дека некои услужни сектори, како што се З – објекти за сместување и сервисни дејности со храна и Ј – дејности во врска со недвижен имот, не регистрираат вработени во категоријата на големи претпријатија (0 вработени), што ја нагласува нивната целосна зависност од секторот на МСП.

Различниот модел на вработување по сектори е очигледен, додека преработувачката индустрија вработува најмногу луѓе во големите претпријатија, секторот К – стручни, научни и технички дејности вработува речиси две третини од својата работна сила во микропретпријатијата. Секторот С – информации и комуникации има релативно рамномерна дистрибуција на вработени меѓу сите категории на МСП (5.249 во микро, 6.462 во мали, 7.899 во средни), со значителен придонес и од големите претпријатија (4.798). Оваа секторска хетерогеност ја покажува двојната природа на економијата, каде што услужните дејности се потпираат на малите, додека индустријата и јавната администрација се потпираат на поголеми претпријатија.

Анализата на трендовите на дистрибуцијата на вработените по економски сектори во периодот од 2015 до 2024 година покажува дека вкупната вработеност забележала силен пораст, зголемувајќи се од 519.031 вработени во 2015 година на 614.852 вработени во 2024 година. Клучниот индустриски сектор, секторот В – преработувачка индустрија, ја задржал позицијата на најголем работодавец, зголемувајќи ја вработеноста од 111.208 на 126.764 лица. Структурно, овој раст е движен од големите претпријатија, каде вработеноста многу се зголемила од 31.557 на 53.275, што укажува на консолидација на производството во поголеми единици. Спротивно на тоа, иако секторот Ѓ – градежништво забележал вкупен пораст на вработеноста (од 29.264 на 33.974), овој раст е примарно концентриран во микропретпријатијата, зголемувајќи се од 9.574 на 13.791 вработен. Во секторите за комунални услуги, како Г – снабдување со електрична енергија и Д – снабдување со вода, вработеноста останува доминантно во најголемите претпријатија, кои во 2024 година вработуваат 6.038 и 4.151 лице, соодветно.

Во однос на комерцијалните сектори, секторот Е – трговија на големо и трговија на мало забележал значителен раст на вработеноста од 93.868 на 106.486 лица. Овде се забележува тренд на стабилизација и професионализација, иако микропретпријатијата сè уште вработуваат

Истражување за состојбата кај малите и средните претпријатијата и трендов на овој сектор во 2024-та година

најмногу (47.689 во 2024), најголемиот тренд на раст е во поголемите единици. На пример, вработеноста во средните претпријатија се зголемила од 14.039 во 2015 на 21.847 во 2024 година, додека големите претпријатија пораснале од 6.906 на 11.724. Секторот S: Информации и комуникации покажува најсилен експанзивен тренд во сите категории, речиси двојно зголемувајќи ја вкупната вработеност од 12.388 на 24.408. Овој раст е рамномерно распределен, со особено силен пораст во средните претпријатија (од 2.770 на 7.899), што ја потврдува брзата експанзија и созревање на овој сектор.

Секторите базирани на знаење и професионални услуги покажуваат различни структурни модели. Секторот K – стручни, научни и технички дејности забележал значителен раст на вработеноста од 18.687 на 26.883, но овој раст е речиси целосно движен од микро-претпријатијата, кои се зголемиле од 12.594 на 17.402 вработени, што сугерира фрагментирана структура на пазарот. Спротивно на тоа, секторот I – финансиски дејности се зголемиле од 9.150 на 12.177, со силен придонес од средните претпријатија (од 3.956 на 3.516, но со најголем врв во 2022) и големите претпријатија (од 2.753 на 3.696). Ова покажува тренд на институционална стабилност и концентрација на вработеноста во поголеми финансиски единици.

Во секторот за јавни и социјални услуги, секторот M – образование забележал значителен пораст на вработеноста од 37.319 на 44.314, при што најголемиот дел е концентриран во средните претпријатија, кои пораснале од 26.773 на 32.559 вработени. Слично, секторот H – дејности на здравствена и социјална заштита бележи раст на вработеноста од 36.253 на 42.218, со раст и во средниот (од 14.625 на 15.808) и во големиот сегмент (од 8.804 на 10.979). Секторот L – јавна управа и одбрана останува стабилен со висока вработеност (46.774 во 2015 наспроти 44.640 во 2024), каде доминацијата на големите претпријатија е конзистентна, иако со благ пад од 27.341 на 23.349 вработени. Конечно, секторот A – земјоделство, шумарство и рибарство покажува релативна стабилност во вкупната вработеност (11.133 наспроти 10.840), со најголема вработеност во средните претпријатија (3.579 вработени во 2024).

Клучните економски сектори во земјата покажуваат континуиран и стабилен раст на вработеноста во периодот од 2015 до 2024 година, со тоа што вкупниот број на вработени се зголемува. Преработувачката индустрија, која е најголем работодавец, бележи значителен пораст на работната сила, особено концентриран во најголемите претпријатија. Во секторите за услуги, како што е трговијата на големо и мало, вработеноста е највисока во микропретпријатијата, но се забележува тренд на зголемување на работната сила во средните и големите претпријатија. Секторот информации и комуникации доживеа речиси двојно зголемување на вработеноста во истиот период, со силен раст кај средните претпријатија, што го означува неговото брзо созревање и развој. Во јавните и социјалните сектори, како што се образованието и јавната управа, средните претпријатија ја имаат најважната улога во вработувањето, иако јавната управа продолжува да се потпира на големите институции. Вкупно земено, трендот ја нагласува клучната улога на средните претпријатија како најголем и најстабилен мотор за вработување, додека големите претпријатија стануваат сè поважни во индустриското производство и јавните комунални услуги.

3.3.3. Дистрибуција на деловните субјекти според сектори и по видови сопственост

Врз основа на дадените извори, анализата на структурата на вработените по НКД Рев.2 и видови сопственост покажува јасно влијание на приватниот сектор во вкупната економија, додека јавните дејности се строго концентрирани во неколку специфични категории. Вкупниот број на вработени изнесува 614.852 лица. Од овој вкупен број, приватниот сектор опфаќа 463.529 вработени, што претставува 75 % од вкупната вработеност. Секторот друга сопственост (кој ја вклучува државната и јавната администрација) вработува 151.323 лица, односно преостанатите 25 %.

Истражување за состојбата кај малите и средните претпријатијата и трендов на овој сектор во 2024-та година

Табела 9 : Дистрибуција на деловните субјекти, според НКД Рев.2, по видови сопственост

	Број на вработени			Структура			Учество на приватниот сектор во вкупниот број на вработени
	Приватна	Друга	Вкупно	Приватна	Друга	Вкупно	
Вкупно	463.529	151.323	614.852	100 %	100 %	100 %	75 %
А – земјоделство, шумарство и рибарство	8.215	2.625	10.840	2 %	2 %	2 %	76 %
Б – рударство и вадење на камен	4.398	0	4.398	1 %	0 %	1 %	100 %
В – преработувачка индустрија	125.424	1.340	126.764	27 %	1 %	21 %	99 %
Г – снабдување со електрична енергија, гас, пареа и климатизација	3.081	5.949	9.030	1 %	4 %	1 %	34 %
Д – снабдување со вода; отстранување на отпадни води, управување со отпадни дејности за санација на околината	1.062	9.253	10.315	0 %	6 %	2 %	10 %
Ѓ – градежништво	32,126	1.848	33.974	7 %	1 %	6 %	95 %
Е – трговија на големо и трговија на мало; поправка на моторни возила и мотоцикли	106.351	135	106.486	23 %	0 %	17 %	100 %
Ж – транспорт и складирање	28.032	5.580	33.612	6 %	4 %	5%	83%
З – објекти за сместување и сервисни дејности со храна	27.038	603	27.641	6 %	0 %	4%	98%
С – информации и комуникации	21.897	2.511	24.408	5 %	2 %	4%	90%
И – финансиски дејности и дејности на осигурување	11.453	724	12.177	2 %	0 %	2%	94%
Ј – дејности во врска со недвижен имот	1.993	647	2.640	0 %	0 %	0 %	75 %
К – стручни, научни и технички дејности	25.688	1.195	26.883	6 %	1 %	4 %	96 %
Л – административни и помошни услужни дејности	26.610	1.522	28.132	6 %	1 %	5 %	95 %
Љ – Јавна управа и одбрана; задолжително социјално осигурување	7	44.633	44.640	0 %	29 %	7 %	0 %
М – образование	4,134	40.180	44.314	1 %	27 %	7 %	9 %
Н – дејности на здравствена и социјална заштита	16,341	25.877	42.218	4 %	17 %	7 %	39 %

Истражување за состојбата кај малите и средните претпријатијата и трендов на овој сектор во 2024-та година

Њ – уметност, забава и рекреација	11.713	4.423	16.136	3 %	3 %	3 %	73 %
О – други услужни дејности	7.966	2.278	10.244	2 %	2 %	2 %	78 %

Извор: Државен завод за статистика

Вработеноста е силно концентрирана во две клучни економски дејности, кои заедно придонесуваат со речиси 40 % од вкупниот број на вработени. Најголем сектор е секторот В – преработувачка индустрија, кој вработува 126,764 лица, или 21 % од вкупниот број. Веднаш потоа следи секторот Е – трговија на големо и трговија на мало; поправка на моторни возила и мотоцикли, кој вработува 106,486 лица, или 17 % од вкупната вработеност. Овие два сектора се речиси целосно во приватна сопственост, со 99 % приватно учество во преработувачката индустрија (125.424 вработени) и 100 % приватно учество во трговијата (106.351 вработени). Приватниот капитал е исклучително висок во неколку други клучни области. Секторот Б – рударство и вадење на камен е 100 % приватен (4.398 вработени). Секторите како З – објекти за сместување и сервисни дејности со храна (98 % приватно) и К – стручни, научни и технички дејности (96 % приватно) исто така покажуваат речиси целосна приватна сопственост. Градежништвото (Г– градежништво) е 95 % приватно, вработувајќи 32.126 лица во приватниот сектор. Исто така, и секторот И – финансиски дејности и дејности на осигурување се 94 % приватно ориентирани.

Спротивно на тоа, секторот друга сопственост, кој е со фокус на јавниот сектор, е строго концентриран во одредени административни и социјални дејности. Најголемата концентрација е во секторот Љ – јавна управа и одбрана; задолжително социјално осигурување, кој е 0 % приватизиран и вработува 44.633 лица во категоријата друга сопственост. Оваа дејност сама опфаќа 29 % од сите вработени во категоријата друга сопственост. Слично на тоа, М – образование има само 9 % приватно учество, додека 40.180 вработени припаѓаат на друга сопственост. Значаен дел од овој сектор е и Н – дејности на здравствена и социјална заштита, каде што 25.877 лица се во друга сопственост, иако приватниот сектор тука е посилен (39 % учество).

Постојат и сектори со понизок процент на приватна сопственост, каде што инфраструктурните и комуналните дејности се доминантни. На пример, Д – снабдување со вода; отстранување на отпадни води, управување со отпадни дејности за санација на околината има само 10 % приватно учество. Снабдувањето со електрична енергија, гас, пареа и климатизација (Г – снабдување со електрична енергија...) е исто така доминантно во друга сопственост, со приватно учество од 34 %. Во секторите што покажуваат поумерен сооднос се вбројуваат Ж – транспорт и складирање (83 % приватно), С – информации и комуникации (90 % приватно), и Њ – уметност, забава и рекреација (73 % приватно).

4.4. Преглед на претпријатија

4.4.1. Активни претпријатија по региони

Географската распределба на активните претпријатија е силно концентрирана, со огромна доминација на Скопскиот Регион, кој сам опфаќа 39,5 % од вкупниот број на претпријатија, што ја нагласува неговата важност во економската активност. Следните најголеми региони, Полошкиот и Пелагонискиот, имаат многу помал удел од 12,2 % и 10,3 %, соодветно. Најмала економска активност во однос на бројот на претпријатија покажува Североисточниот Регион, со удел од само 5,8 %.

Табела 10 : Број на активни претпријатија по региони, по класи на големина според бројот на вработени и учество во вкупниот број

	Број на вработени					Структура
	0	1-9	10-19	20-49	50-249	

Истражување за состојбата кај малите и средните претпријатијата и трендов на овој сектор во 2024-та година

Вкупно	4.967	60.161	3.248	2.155	1.421	229	100,0 %
Вардарски Регион	276	4.433	232	134	100	11	7,2 %
Југозападен Регион	250	6.417	242	151	104	11	9,9 %
Југоисточен Регион	348	4.524	271	204	102	12	7,6 %
Пелагониски Регион	309	6.476	279	204	131	25	10,3 %
Полошки Регион	190	8.032	281	165	102	7	12,2 %
Североисточен Регион	173	3.647	177	119	69	5	5,8 %
Источен Регион	331	4.476	254	206	157	13	7,5 %
Скопски Регион	3.090	22.156	1.512	972	656	145	39,5 %

Извор: Државен завод за статистика

Концентрацијата на економската моќ во Скопскиот Регион е уште појасна кога се анализираат најголемите претпријатија (250+ вработени). На ниво на држава, има само 229 претпријатија во оваа најголема класа. Од нив, 145 се наоѓаат во Скопскиот Регион, што претставува околу 63 % од сите најголеми претпријатија. Останатите седум региони заедно содржат помалку од 100 големи претпријатија. На пример, Пелагонискиот Регион има 25 претпријатија со 250+ вработени, додека Полошкиот и Североисточниот регион имаат најмал број на најголеми претпријатија, со 7 и 5, соодветно. Оваа дистрибуција сугерира дека главните центри за вработување во голем обем се речиси целосно сместени во главниот градски регион.

Најзастапената група на претпријатија, оние со 1 до 9 вработени, доминира во секој регион. Покрај Скопје, оваа група е значајна во Полошкиот Регион (8.032 претпријатија), Пелагонискиот Регион (6.476 претпријатија) и Југозападниот Регион (6.417 претпријатија). Овие микропретпријатија ја претставуваат основата на бизнис-активностите во сите регионални центри. Сепак, класата на претпријатија со 10 до 19 вработени исто така покажува значителна концентрација во Скопскиот Регион (1.512), додека во останатите региони бројот варира од 177 (Североисточен) до 281 (Полошки).

Постои значителна географска нерамнотежа во распределбата на претпријатијата. Еден централен регион (Скопскиот Регион) јасно доминира, регистрирајќи го најголемиот дел од активните претпријатија во сите групи според големина. Оваа централизација на економската активност е особено изразена кај најголемите работодавци, каде мнозинството од најголемите претпријатија се концентрирани во тој доминантен регион, што ја нагласува регионалната нееднаквост во економската моќ и капацитет, додека останатите региони имаат значително помал удел во вкупната економска структура.

4.4.2. Динамиката на пазарот на новоосновани и затворени претпријатија

Анализата на динамиката на пазарот покажува негативна рамнотежа во однос на бројот на претпријатија. Бројот на затворени претпријатија е 8.665. Ова е значително повеќе од новооснованите претпријатија, кои изнесуваат 6.260. Стапката на престанување изнесува 12,8 % од активните претпријатија. Оваа стапка ја надминува стапката на основање, која е 9,3 %. Вкупната флукуација (стапка на новоосновани и затворени) е висока, изнесувајќи 22,1 %. Ова укажува на значително движење и промени во економската структура.

Табела 11 : Новоосновани и затворени претпријатија

Индикатор	Вредност
Новоосновани претпријатија – број	6.260
Големина на новоосновани претпријатија - лица вработени во новоосновани претпријатија поделено со број на новоосновани претпријатија – просечен број	2,38

Истражување за состојбата кај малите и средните претпријатијата и трендов на овој сектор во 2024-та година

Вработување во затворени претпријатија – лица вработени во затворени претпријатија поделено со бројот на затворени претпријатија – просечен број	0.98
Затворени претпријатија – број	8.665
Стапка на новоосновани и затворени претпријатија – процент	22,12
Стапка на основање – новоосновани претпријатија поделено со активни претпријатија – процент	9,28
Стапка на престанување – затворени претпријатија поделено со активни претпријатија – процент	12,84
Лица вработени во новоосновани претпријатија – број	14.878
Учество на вработување во новоосновани претпријатија – лица вработени во новоосновани претпријатија поделено со лица вработени во активни претпријатија – процент	3,40
Лица вработени во затворени претпријатија – број	8.494
Учество на вработување во затворени претпријатија – лица вработени во затворени претпријатија поделено со лица вработени во активни претпријатија – процент	1,94
Вработени во новоосновани претпријатија – број	13.996
Вработени во затворени претпријатија – број	7.682
Стапка на платено вработување во новоосновани претпријатија - вработени во новоосновани претпријатија поделено со лица вработени во новоосновани претпријатија – процент	94,07

Извор: Еуростат, база на податоциⁱ

Иако има нето-загуба на бројот на претпријатија, квалитетот на новооснованите претпријатија е повисок. Новооснованите фирми имаат просечен број од 2,4 вработени. За разлика од нив, затворените претпријатија биле многу помали. Нивната просечна големина изнесувала само 1 вработен. Вкупно, новооснованите фирми создале 14.878 работни места. Ова претставува 3,4 % учество во вработувањето во активните претпријатија. Преостанатите компании, пак, ослободиле 8.494 лица од работа. Нивното учество во вкупното вработување е 1,94 %.

Вработувањето во новооснованите претпријатија е речиси целосно платено. Бројот на вработени во новооснованите фирми е 13.996. Стапката на платено вработување изнесува 94,1 %. Високата стапка на платено вработување кај новите субјекти ја нагласува нивната формална економска активност.

Постои јасна нерамнотежа во бројот на претпријатија. Повеќе фирми престануваат со работа отколку што се формираат. Сепак, новооснованите претпријатија се суштински поголеми од затворените. Тие, во просек, вработуваат повеќе од двојно повеќе лица. Ова укажува на процес на пазарна селекција. Пазарот губи мали или неконкурентни субјекти. Во исто време, се формираат поголеми и постабилни претпријатија. Нето-ефектот врз вкупното вработување е позитивен. Новооснованите претпријатија додале повеќе работни места отколку што преостанатите загубиле.

4.5. Структурно-деловни показатели за претпријатијата и продуктивност

Анализата основните структурно-деловни показатели за претпријатијата ги вклучуваат прометот, додадената вредност по факторот трошок и уделот на додадената вредност во прометот. Податоците се категоризирани според големината на претпријатијата и дејноста (НКД Рев.2).

Истражување за состојбата кај малите и средните претпријатијата и трендов на овој сектор во 2024-та година

Вкупниот промет на претпријатијата изнесува 2.090.624 милиони денари. Од овој износ, претпријатијата создале 445.895 милиони денари додадена вредност. Уделот на додадената вредност во прометот на ниво на сите претпријатија е 21 %. Ова покажува дека приближно една петина од вкупниот промет се задржува како создадена вредност. Додадената вредност е релативно константна низ класите на големина. Највисок удел на додадена вредност имаат претпријатијата со 20 до 49 и 50 до 249 вработени, со 23 %.

Големите претпријатија (250+ вработени) генерираат најголем промет. Нивниот промет изнесува 710.024 милиони денари. Тие придонесуваат со 144.538 милиони денари додадена вредност. Најмалите претпријатија (0 до 9 вработени) имаат промет од 472.653 милиони денари. Нивната додадена вредност е 99.073 милиони денари. Ова ја нагласува нивната значајна улога во економијата.

Трговијата на големо и мало е дејноста со најголем промет. Вкупниот промет изнесува 816.683 милиони денари. Сепак, овој сектор има низок удел на додадена вредност во прометот, само 11 %, што е карактеристично за трговските активности.

Преработувачката индустрија е втор најголем сектор. Нејзиниот промет достигнува 537.542 милиони денари. Овој сектор генерира 115.724 милиони денари додадена вредност. Уделот на додадената вредност е 22 %. Кај преработувачката индустрија, големите фирми доминираат во прометот.

Снабдувањето со електрична енергија, гас, пареа и климатизација (Г) има висок промет од 186.969 милиони денари. Но, неговиот удел на додадена вредност е само 12 %. Кај оваа дејност има и негативна додадена вредност (-1 %) кај претпријатијата со 20 до 49 вработени.

Одредени дејности покажуваат висока ефикасност во создавањето вредност. Дејностите во врска со недвижен имот имаат удел од 66 %. Ова е највисока стапка. Кај претпријатијата со 10 до 19 вработени во овој сектор, додадената вредност дури го надминува прометот (144 %).

Основни структурно-деловни показатели за претпријатијата, според класи на број на вработени, по НКД Рев.2.

Истражување за состојбата кај малите и средните претпријатијата и трендов на овој сектор во 2024-та година

Сектор (НКД Рев.2)	Промет, во милиони денари					
	Вкупно	Број на вработени				
		0-9	10-19	20-49	50-249	250+
Вкупно	2.090.624	472.653	225.280	256.159	426.505	710.024
Б – рударство и вадење на камен	20.749	1.751	981	1.714	1.231	15.071
В – преработувачка индустрија	537.542	32.261	24.040	45.894	103.141	332.207
Г – снабдување со електрична енергија, гас, пареа и климатизација	186.969	62.227	23.334	5.062	51.410	44.937
Д – снабдување со вода; отстранување на отпадни води, управување со отпад и дејности за санација на околината	15.514	2.591	867	2.231	5.176	4.648
Ѓ – градежништво	134.259	39.532	17.563	19.664	33.301	24.199
Е – трговија на големо и трговија на мало; поправка на моторни возила и мотоцикли	816.683	222.391	111.812	117.211	167.962	197.307
Ж – транспорт и складирање	106.865	35.430	17.432	25.958	14.512	13.531
З – објекти за сместување и сервисни дејности со храна	35.537	12.720	7.543	8.299	6.975	.
С – информации и комуникации	72.721	10.965	4.873	10.377	15.090	31.415
Ј – дејности во врска со недвижен имот	8.246	3.518	950	1.542	1.906	331
К – стручни, научни и технички дејности	45.363	25.228	5.963	6.851	6.768	553
Л – административни и помошни услужни дејности	34.347	11.704	6.298	2.236	7.357	6.751
М – образование	3.610	1.195	469	913	1.033	.
Н – дејности на здравствена и социјална заштита	18.776	6.713	2.216	2.008	3.268	4.570
Њ – уметност, забава, рекреација	49.425	1.467	552	5.826	7.076	34.504
О95 – поправка на компјутери и предмети за лична употреба и за домаќинствата	1.293	1,001	153	139	.	.
О96 – други лични услужни дејности	2.725	1.959	234	234	299	.

Табела 12 : Промет за претпријатија според број на вработени (НКД Рев.2)

Табела 13 : ДДВ по фактор трошок за претпријатија според број на вработени (НКД Рев.2)

Истражување за состојбата кај малите и средните претпријатијата и трендов на овој сектор во 2024-та година

Сектор (НКД Рев.2)	Додадена вредност по факторот трошок, во милиони денари					
	Вкупно	Број на вработени				
		0-9	10-19	20-49	50-249	250 +
Вкупно	445.895	99.073	45.671	59.509	97.111	144.538
Б – рударство и вадење на камен	9.106	396	401	648	450	7.212
В – преработувачка индустрија	115.724	8.591	6.421	12.467	28.858	59.388
Г – снабдување со електрична енергија, гас, пареа и климатизација	22.304	3.880	2.222	-72	5.393	10.882
Д – снабдување со вода; отстранување на отпадни води, управување со отпад и дејности за санација на околината	6.071	225	224	510	2.068	3.045
Ѓ – градежништво	38.715	11.71	4.675	5.314	9.744	7.710
Е – трговија на големо и трговија на мало; поправка на моторни возила и мотоцикли	92.933	30.280	13.537	16.022	18.431	14.663
Ж – транспорт и складирање	33.933	10.174	5.425	7.120	4.891	6.324
З – објекти за сместување и сервисни дејности со храна	12.737	4.315	2.534	2.960	2.928	.
С – информации и комуникации	40.577	4.883	2.682	5.448	10.612	16.952
Ј – дејности во врска со недвижен имот	5.428	1.837	1.365	762	1.178	286
К – стручни, научни и технички дејности	24.215	13.784	3.014	3.512	3.565	341
Л – административни и помошни услужни дејности	14.999	2.668	1.299	1.269	4.028	5.736
М – образование	2.193	630	281	587	694	.
Н – дејности на здравствена и социјална заштита	11.837	4.581	1.456	1.150	1.751	2.900
Њ – уметност, забава, рекреација	13.125	68	-59	1.659	2.358	9.099
О95 – поправка на компјутери и предмети за лична употреба и за домаќинствата	432	327	61	45	.	.
О96 – други лични услужни дејности	1.566	1.163	133	108	162	.

Табела 14 : Удел на ДДВ за претпријатија според број на вработени (НКД Рев.2)

Индустрија	Уделот на додадената вредност во прометот				
	Вкупно	Број на вработени			
		0-9	10-19	20-49	50-249

Истражување за состојбата кај малите и средните претпријатијата и трендов на овој сектор во 2024-та година

Вкупно	21 %	21 %	20 %	23 %	23 %	20 %
Б – рударство и вадење на камен	44 %	23 %	41 %	38 %	37 %	48 %
В – преработувачка индустрија	22 %	27 %	27 %	27 %	28 %	18 %
Г – снабдување со електрична енергија, гас, пареа и климатизација	12 %	6 %	10 %	-1 %	10 %	24 %
Д – снабдување со вода; отстранување на отпадни води, управување со отпад и дејности за санација на околината	39 %	9 %	26 %	23 %	40 %	66 %
Ѓ – градежништво	29 %	29 %	27 %	27 %	29 %	32 %
Е – трговија на големо и трговија на мало; поправка на моторни возила и мотоцикли	11 %	14 %	12 %	14 %	11 %	7 %
Ж – транспорт и складирање	32 %	29 %	31 %	27 %	34 %	47 %
З – објекти за сместување и сервисни дејности со храна	36 %	34 %	34 %	36 %	42 %	.
С – информации и комуникации	56 %	45 %	55 %	53 %	70 %	54 %
Ј – дејности во врска со недвижен имот	66 %	52 %	144 %	49 %	62 %	86 %
К – стручни, научни и технички дејности	53 %	55 %	51 %	51 %	53 %	62 %
Л – административни и помошни услужни дејности	44%	23 %	21 %	57 %	55 %	85 %
М – образование	61%	53 %	60 %	64 %	67 %	.
Н – дејности на здравствена и социјална заштита	63%	68 %	66 %	57 %	54 %	63 %
Њ – уметност, забава, рекреација	27%	5 %	-11 %	28 %	33 %	26 %
О95 – поправка на компјутери и предмети за лична употреба и за домаќинствата	33%	33 %	40 %	32 %	.	.
О96 – други лични услужни дејности	57%	59 %	57 %	46 %	54%	.

Извор: Пресметки на авторот врз основа на податоци на Државен завод за статистика

Други дејности со висока додадена вредност се информации и комуникации, со 56%. Кај големите фирми (50 до 249 вработени) достигнува 70 %, К – стручни, научни и технички дејности со 53% и Н – дејности на здравствена и социјална заштита, со 63 %. Овие високи проценти укажуваат на висока вредност на услугата или продуктивноста на трудот.

Економијата е структурно доминирана од големи сектори со голем промет. Тоа се трговијата и преработувачката индустрија. Сепак, додадената вредност е нееднакво распределена. Традиционалните сектори имаат понизок удел на додадена вредност. Услугите и знаењето (ИТ, недвижности, стручни дејности) имаат висок удел на додадена вредност.

Ова сугерира дека и покрај доминацијата на големите фирми во прометот, ефикасноста и профитабилноста се највисоки во секторите базирани на знаење. Класите на големина 20-49 и 50-249 вработени покажуваат стабилен и висок придонес кон додадената вредност.

Малите и средните претпријатија се најефикасните економски субјекти. Тие обезбедуваат најдобар однос помеѓу прометот и создадената вредност. Нивната значајност расте во високо профитабилните сектори базирани на услуги и технологија. Истовремено, претходната анализа покажа дека пазарот поддржува раст. Помалите и помалку конкурентни фирми престануваат со работа. Новооснованите фирми се поголеми. Ова сугерира дека МСП се идната основа за развој на формалната, ефикасна и високо продуктивна економија.

Истражување за состојбата кај малите и средните претпријатијата и трендов на овој сектор во 2024-та година

4.5.1. Трговија по земја-партнер

Структурата на увозот по земја партнер покажува значителна дистрибуција на вредноста, при што неколку земји се издвојуваат по обемот на трговијата. Земјата со најголема вкупна вредност на увозот е Обединетото Кралство, со 1.924 милиони евра. Веднаш зад него се наоѓа Грција со вкупен увоз од 1.363 милиони евра. Други клучни партнери чиј увоз надминува милијарда евра се Германија, со 1.005 милиони евра. Висок обеом на увоз имаат и од Кина без Хонг Конг (949 милиони евра) и Турција (770 милиони евра), а значаен партнер е и Бугарија, со 610 милиони евра.

Табела 15 : Увоз во милиони евра, структура на вредноста по држава и големина на претпријатие според вработни

Држава	Увоз во милиони евра					Структура				
	Вкупно	Помалку од 10 вработени	Од 10 до 49 вработени	Од 50 до 249 вработени	Над 250 вработени	Помалку од 10 вработени	Од 10 до 49 вработени	Од 50 до 249 вработени	Над 250 вработени	До 249 вработени
Белгија	104	0	12	21	47	0 %	12 %	20 %	45 %	32 %
Бугарија	610	1	218	62	218	0 %	36 %	10 %	36 %	46 %
Република Чешка	140	0	11	28	79	0 %	8 %	20 %	56 %	28 %
Германија	1.005	1	120	166	571	0 %	12 %	17 %	57 %	29 %
Грција	1.363	1	119	240	849	0 %	9 %	18 %	62 %	26 %
Шпанија	131	0	21	31	32	0 %	16 %	23 %	25 %	40 %
Франција	139	0	22	30	53	0 %	16 %	22 %	38 %	38 %
Хрватска	109	0	16	27	17	0 %	15 %	25 %	15 %	39 %
Италија	461	0	118	128	108	0 %	26 %	28 %	23 %	53 %
Унгарија	218	0	22	14	111	0 %	10 %	7 %	51 %	17 %
Холандија	168	0	16	18	102	0 %	9 %	10 %	60 %	20 %
Аустрија	152	0	22	22	70	0 %	14 %	15 %	46 %	29 %
Полска	326	0	26	40	209	0 %	8 %	12 %	64 %	20 %
Романија	242	0	19	25	156	0 %	8 %	10 %	64 %	19 %
Словенија	165	0	31	23	43	0 %	19 %	14 %	26 %	33 %
Словачка	64	0	4	12	37	0 %	7 %	18 %	57 %	25 %
Швајцарија	123	0	57	20	32	0 %	46 %	17 %	26 %	63 %
Обенитето Кралство	1.924	2	12	14	1,882	0 %	1 %	1 %	98 %	1 %
Турска	770	1	182	148	202	0 %	24 %	19 %	26 %	43 %
Русија	420	0	13	250	140	0 %	3 %	60 %	33 %	63 %
Америка	175	0	20	46	91	0 %	12 %	26 %	52 %	38 %
Кина без Хонг Конг	949	1	166	146	339	0 %	17 %	15 %	36 %	33 %

Извор: Еуростат

Во голем број на земји, трговијата со увоз е силно концентрирана во најголемите претпријатија. Најдраматичен пример за оваа концентрација е увозот од Обединетото Кралство, каде што претпријатијата со над 250 вработени учествуваат со 98 % од вкупната вредност, што во апсолутни бројки изнесува 1.882 милиони евра. Други земји каде што увозот е високо

Истражување за состојбата кај малите и средните претпријатијата и трендов на овој сектор во 2024-та година

доминиран од големите претпријатија се Полска (64 %) и Романија (64 %), додека увозот од Грција и Холандија е презентираан на оваа категорија со 62 % и 60 %, соодветно. Во апсолутни бројки, најголемата увозна вредност реализирана од големите претпријатија, по Обединетото Кралство, е забележана во трговијата со Грција (849 милиони евра) и Германија (571 милион евра).

Анализата на процентната структура на увозот што ја вршат МСП (до 249 вработени) открива неколку исклучоци од доминацијата на големите фирми. Највисок процент на увоз реализиран од овие претпријатија е забележан во трговијата со Швајцарија (63 %) и Русија (63 %). Во увозот од Италија, повеќе од половина (53 %) е реализиран од претпријатијата до 249 вработени. Значајно учество имаат и Турција (43 %) и Шпанија (40 %). Спротивно на ова, МСП имаат најмало учество во увозот од Обединетото Кралство (само 1 %), Романија (19 %) и Полска (20 %).

Во рамките на МСП, различни категории имаат различно влијание врз увозот. На пример, во трговијата со Русија, категоријата претпријатија со од 50 до 249 вработени е исклучително важна, со апсолутна вредност од 250 милиони евра, што претставува 60 % од вкупниот увоз од Русија. Висок процентен придонес од оваа категорија е забележан и во Италија (28 %), Шпанија (23 %) и Франција (22 %). Од друга страна, претпријатијата со од 10 до 49 вработени имаат изразена улога во увозот од Бугарија со 218 милиони евра, што е 36% од вкупниот увоз од таа земја. Оваа категорија исто така има силен придонес во Швајцарија (46 %) и Италија (26 %).

Треба да се забележи дека категоријата помалку од 10 вработени има занемарлива улога, со многу мали апсолутни вредности регистрирани кај Обединетото Кралство (2 милиони евра) и други земји како Бугарија, Грција, Германија, Турција и Кина (по 1 милион евра).

Извозната трговија е исклучително доминирана од Германија, чиј вкупен извоз изнесува 3.742 милиони евра. Оваа вредност е неколку пати поголема од извозот кон сите други земји-партнери наведени во изворите. Следниот најголем извозен партнер е Бугарија, со вкупна вредност од 414 милиони евра. Потоа следат Грција (328 милиони евра), Италија (286 милиони евра) и Унгарија (256 милиони евра). Најмалите регистрирани вкупни вредности на извозот меѓу наведените земји се кон Русија (52 милиони евра) и Кина без Хонг Конг (55 милиони евра).

Табела 16 : Извоз во милиони евра, структура на вредноста по држава и големина на претпријатие според број на вработени

Држава	Извоз во милиони евра					Структура				
	Вкупно	Помалку од 10 вработени	Од 10 до 49 вработени	Од 50 до 249 вработени	Над 250 вработени	Помалку од 10 вработени	Од 10 до 49 вработени	Од 50 до 249 вработени	Над 250 вработени	До 249 вработени
Белгија	133	8	7	13	105	6 %	5 %	10 %	79 %	21 %
Бугарија	414	26	43	88	256	6 %	10 %	21 %	62 %	38 %
Република Чешка	137	6	3	19	108	5 %	2 %	14 %	79 %	21 %
Германија	3.742	100	75	136	3,429	3 %	2 %	4 %	92 %	8 %
Грција	328	90	38	72	108	28 %	12 %	22 %	33 %	61 %
Шпанија	167	2	1	4	160	1 %	1 %	3 %	96 %	4 %
Франција	69	1	4	7	57	2 %	6 %	10 %	82 %	18 %
Хрватска	109	15	21	44	29	14 %	19 %	40 %	26 %	73 %
Италија	286	36	27	93	129	13 %	9 %	33 %	45 %	55 %
Унгарија	256	2	3	15	231	1 %	1 %	6 %	90 %	8 %
Холандија	146	21	35	21	68	15 %	24 %	14 %	47 %	53 %

Истражување за состојбата кај малите и средните претпријатијата и трендов на овој сектор во 2024-та година

Аустрија	84	4	11	12	55	5 %	14 %	14 %	65 %	33 %
Полска	86	8	7	18	52	10 %	8 %	21 %	61 %	39 %
Романија	118	12	7	30	70	10 %	6 %	25 %	59 %	41 %
Словенија	118	8	14	18	78	7 %	12 %	15 %	66 %	34 %
Словачка	154	3	7	13	131	2 %	5 %	8 %	85 %	15 %
Швајцарија	64	19	13	28	4	30 %	20 %	44 %	6 %	93 %
Обенитето Кралство	161	2	10	24	126	2 %	6 %	15 %	78 %	22 %
Турска	211	11	63	44	93	5 %	30 %	21 %	44 %	56 %
Русија	52	15	8	1	28	30 %	15 %	1 %	53 %	46 %
Америка	81	3	4	10	63	4 %	5 %	13 %	79 %	21 %
Кина без Хонг Конг	55	1	2	10	42	1 %	5 %	18 %	77 %	23 %

Извор: Еуростат, база на податоци

Во повеќето од наведените земји партнери, извозот е силно концентриран во претпријатијата со над 250 вработени. Најголема доминација на оваа категорија се забележува во извозот кон Шпанија, каде што големите претпријатија учествуваат со 96 % (160 милиони евра). Сличен тренд на висока концентрација е присутен и во трговијата со Германија, каде што 92 % од вкупниот извоз е реализиран од најголемите претпријатија, што претставува 3.429 милиони евра. Значајно е и учеството на големите претпријатија во извозот кон Унгарија (90 %), Словачка (85 %), и Франција (82 %). Единствен забележителен исклучок од ова правило е Швајцарија, каде што големите претпријатија учествуваат со само 6 % од извозот (4 милиони евра).

МСП имаат доминантна улога во извозот кон неколку земји. Најголемо учество на МСП е регистрирано во извозот кон Швајцарија, каде што тие реализираат 93 % од вкупната вредност. Висок процент на извоз од МСП е забележан и кон Хрватска (73 %), Грција (61 %) и Италија (55%). Спротивно на тоа, учеството на МСП е занемарливо во извозот кон Шпанија (4 %), Германија (8 %) и Унгарија (8%).

Во контекст на вкупната трговија, МСП во најголем дел од земјите партнери играат секундарна улога, бидејќи и увозот и извозот се силно концентрирани во големите претпријатија. Ова особено важи за најзначајниот извозен партнер, Германија, каде што МСП учествуваат со само 8 % во извозот, а големите компании реализираат 92 %. Слично, во најголемиот увозен партнер, Обединетото Кралство, МСП учествуваат со минимални 1 % од вкупниот увоз. Општиот заклучок е дека обемот на трговијата со најголемите светски партнери е доминантно во рацете на големиот бизнис. Меѓутоа, за некои европски партнери, МСП, сепак, имаат значително учество: во увозот од Италија учествуваат со 53 %, а во извозот кон Италија со 55 %, додека во Бугарија учествуваат со 46 % во увозот и 38 % во извозот.

И покрај доминацијата на големите фирми во апсолутна вредност, МСП се критично важни за трговските односи со одредени земји партнери, каде што се доминантен играч. Најизразен пример е Швајцарија, каде што МСП имаат огромна доминација во извозот со 93 % и исто така највисоко учество во увозот со 63 %. Покрај Швајцарија, МСП доминираат во извозот кон Хрватска (73 %) и Грција (61 %), а имаат мнозинско учество и во увозот од Русија (63 %). Ова покажува дека МСП успешно се позиционирале на пазарите кои не се првично фокусирани од најголемите претпријатија, при што нивниот придонес е често поттикнат од средната категорија (50 до 249 вработени), како што е случајот со 60 % од увозот од Русија или 44 % од извозот кон Швајцарија, но и од најмалите претпријатија (помалку од 10 вработени) кои учествуваат со 30 % во извозот кон Русија и Швајцарија.

4.6. Деловни субјекти според нивната иновативност

Анализата на деловните субјекти според нивната иновативност, по сектори и големина, покажува дека од вкупно 3.291 иновативни деловни субјекти, постои јасна доминација и во однос на секторот и во однос на големината на претпријатието. Најголем сектор во однос на бројот на иновативни субјекти е преработувачката индустрија со 1.308 субјекти, која учествува

Истражување за состојбата кај малите и средните претпријатијата и трендов на овој сектор во 2024-та година

со дури 40 % од вкупниот број на сите иновативни деловни субјекти. Следни најголеми сектори се транспорт и складирање, со 512 субјекти (16% од вкупниот број) и информации и комуникации, со 327 субјекти (10% од вкупниот број). Најмал број иновативни субјекти има во секторите снабдување со електрична енергија, гас, пареа и климатизација (21 субјект, 1 % од вкупно) и финансиски дејности и дејности на осигурување (78 субјекти, 2 % од вкупно).

Табела 17 : Деловни субјекти според иновативност, по сектори и по големина и структура

Сектор	Број на деловни иновативни деловни субјекти				Структура во сектор (во %)			Структура во вкупно (%)			
	Вкупно	Мали	Средни	Големи	Мали	Средни	Големи	Вкупно	Мали	Средни	Големи
Вкупно сите сектори	3.291	2.615	567	109	79	17	3 %	100	100	100	100
А – земјоделство, шумарство и рибарство	113	89	19	5	79	17	4 %	3	3	3	5
Б – рударство и вадење на камен	44	35	4	5	80	9	11	1	1	1	5
В – преработувачка индустрија	1.308	980	276	52	75	21	4	40	37	49	48
Г – снабдување со електрична енергија, гас, пареа и климатизација	21	12	6	3	57	29	14	1	0	1	3
Д – снабдување со вода; отстранување на отпадни води, управување со отпад и дејности за санација на околината	96	57	29	10	59	30	10	3	2	5	9
Ж – транспорт и складирање	512	454	50	8	89	10	2	16	17	9	7
С – информации и комуникации	327	253	65	9	77	20	3	10	10	11	8
И – финансиски дејности и дејности на осигурување	78	43	28	7	55	36	9	2	2	5	6

Извор: Државен завод за статистика

Во однос на големината, малите претпријатија се апсолутно најдоминантни меѓу иновативните деловни субјекти. Тие сочинуваат 79 % од вкупниот број на сите иновативни субјекти (2.615 од вкупно 3.291). Оваа доминација е особено изразена во секторот Транспорт и складирање, каде што малите претпријатија учествуваат со 89% од субјектите во тој сектор. Дури и во најголемиот сектор, Преработувачката индустрија, малите претпријатија сочинуваат 75 % од иновативните субјекти во тој сектор. Спротивно на тоа, големите претпријатија (над 250 вработени) се најмалата категорија, сочинувајќи само 3 % од вкупниот број на иновативни субјекти (109 субјекти). Највисоко учество на големи претпријатија во еден сектор е регистрирано во снабдување со електрична енергија, гас, пареа и климатизација (14 %) и рударство и вадење на камен (11 %).

Гледано по структура на придонес кон вкупниот број иновативни субјекти, преработувачката индустрија е сектор кој дава најголем придонес во сите категории на големина. Од вкупниот број на сите мали иновативни субјекти, 37 % потекнуваат од преработувачката индустрија. Уште

Истражување за состојбата кај малите и средните претпријатијата и трендов на овој сектор во 2024-та година

позначајно е учеството на овој сектор кај поголемите категории: тој дава 49 % од сите средни иновативни субјекти и 48 % од сите големи иновативни субјекти. Ова ја нагласува централната улога на преработувачката индустрија како движечка сила на иновативноста во економијата, без оглед на големината на компанијата. Други значајни придонесувачи кон иновативноста на средните претпријатија се секторите информации и комуникации (11 % од вкупниот број средни) и снабдување со вода... (5 % од вкупниот број средни).

3.6.1 Средства за истражување и развој според секторот на извршување

Вкупните средства наменети за истражување и развој изнесуваат 3.320.558 илјади денари. Секторот што најмногу ги извршува (троши) овие средства е секторот за високо образование, со износ од 2.109.090 илјади денари, што претставува 64 % од вкупната сума. Втор најголем извршител е деловниот сектор, кој извршува 914.987 илјади денари (28 % од вкупната сума). Државниот сектор извршува 284.380 илјади денари (9 % од вкупно), додека приватниот непрофитен сектор има минимално учество.

Табела 18 : Извори на средства за истражување и развој според секторот на извршување, во илјади денари

	Во илјади денари				
	Вкупно	Деловен сектор	Приватен непрофитен сектор	Државен сектор	Сектор за високо образование
Вкупно	3.320.558	914.987	12.101	284.380	2.109.090
Од Министерство за образование и наука	1.191.420	-	-	26.505	1.164.915
Останати министерства	123.349	-	756	106.843	15.750
Средства за истражување и развој од органите на локалната управа	206	-	-	-	206
Средства за истражување и развој од државните фондови, агенции, фондации	243.422	51.143	1.428	79.323	111.528
Средства за истражување и развој од универзитети, факултети, високи стручни школи и други институции кои припаѓаат на високото образование	24.903	-	-	2.619	22.284
Средства за истражување и развој од други деловни субјекти	11.794	4.023	-	-	7.771
Од патенти, лиценции и слично (продажба во РСМ)	18.576	-	-	-	18.576
Останати сопствени средства	1.526.052	848.936	650	15.617	660.849
Други извори	18.768	-	-	9.124	9.644

Истражување за состојбата кај малите и средните претпријатијата и трендов на овој сектор во 2024-та година

Приход од странство	162.068	10.885	9.267	44.349	97.567
---------------------	---------	--------	-------	--------	--------

Извор: Државен завод за статистика

Најголемиот поединечен извор на финансирање се останатите сопствени средства, кои сочинуваат 46 % од вкупните средства за ИП, со износ од 1.526.052 илјади денари. Овој извор е убедливо доминантен во деловниот сектор, каде што сопствените средства покриваат 93 % од нивните вкупни трошоци за ИП (848.936 илјади денари). Вториот најголем извор е финансирањето од Министерство за образование и наука, кое сочинува 36 % од вкупната сума (1.191.420 илјади денари). Ова финансирање е речиси целосно насочено кон секторот за високо образование (1.164.915 илјади денари, што претставува 55 % од вкупните трошоци на овој сектор).

Државните фондови, агенции и фондации придонесуваат со 243.422 илјади денари, што е 7 % од вкупното финансирање. Овие средства се најмногу наменети за државниот сектор, каде што учествуваат со 28 % од неговите трошоци, и за Секторот за високо образование, со 5 %. приходите од останати министерства изнесуваат 123.349 илјади денари, од кои најголем дел се извршуваат од државниот сектор (106.843 илјади денари). Приходите од странство претставуваат 5 % од вкупното финансирање (162.068 илјади денари), а тие се особено значајни за приватниот непрофитен сектор, каде што сочинуваат 77 % од неговото финансирање. Во секторот за високо образование, приходите од странство покриваат 5 % од трошоците.

Некои извори на средства се многу мали во однос на вкупната сума. На пример, средствата од органите на локалната управа се минимални (206 илјади денари) и се насочени кон секторот за високо образование. Интересно е што постојат и трансфери помеѓу секторите, како што се средствата за ИП од други деловни субјекти (11.794 илјади денари), кои главно се извршуваат од секторот за високо образование (7.771 илјади денари). Дополнително, продажбата од патенти, лиценци и слично во РСМ (18.576 илјади денари) е извршена исклучиво во секторот за високо образование.

Анализата на иновативноста и финансирањето на истражувањето и развојот открива јасна диспропорција во улогата на МСП во овие две области. Од една страна, малите претпријатија (до 49 вработени) се доминантната сила во генерирањето иновации, сочинувајќи 79 % (2.615) од сите иновативни деловни субјекти. Од друга страна, кога станува збор за извршување на финансиски средства за ИП, деловниот сектор (каде што спаѓаат и МСП) е втор најголем извршител, трошејќи 914.987 илјади денари, што е само 28 % од вкупните средства за ИП. Оваа финансиска активност е речиси целосно поддржана од сопствени средства, кои сочинуваат 93 % од буџетот за ИП на деловниот сектор.

Овој контраст сугерира дека иако МСП се мнозинството на иноватори и движечка сила за нови процеси и производи, тие во најголем дел се самофинансираат за нивните активности за ИП и имаат ограничен пристап до институционални и државни фондови за ИП во споредба со академскиот сектор. Имено, најголемиот дел од државното финансирање од Министерството за образование и наука (1.164.915 илјади денари) и средствата од органите на локалната управа (206 илјади денари) се извршуваат од секторот за високо образование. Деловниот сектор добива само 6 % од средствата од државните фондови, агенции и фондации. Доминацијата на малите претпријатија во иновативноста во комбинација со високото ниво на самофинансирање на деловниот сектор (93 %) може да укаже на недостаток на државна поддршка или стимулирање на надворешно финансирање на иновативните активности на МСП.

4.7. Пристап до интернет и веб-страница

4.7.1. Пристап до интернет

Деловните субјекти со 10 или повеќе вработени покажуваат исклучително висока стапка на пенетрација на интернет пристап во периодот од 2020 до 2024 година. Вкупниот процент континуирано се задржува на многу високо ниво, над 94 %, при што најниската точка за вкупниот број субјекти била регистрирана во 2021 година со 94,1 %. Сепак, трендот генерално покажува силно закрепнување и растечко задоволување, достигнувајќи највисоко ниво од 98,9 % во 2024 година. Оваа висока стапка на пенетрација ја нагласува речиси универзалната потреба за интернет пристап како основна алатка за работењето на компаниите без оглед на нивната големина.

Табела 19 : Деловни субјекти кои имаат пристап на Интернет (%)

Големина на деловен субјект	Година				
	2020	2021	2022	2023	2024
Вкупно со 10+ вработени	96,9	94,1	95,1	96,2	98,9
Со 10 до 49 вработени	96,6	93,8	94,8	95,9	98,7
Со 50 до 249 вработени	98,0	95,3	96,8	97,9	99,7
Со 250 + вработени	99,1	99,0	97,1	98,8	100,0

Извор: Државен завод за статистика

Анализата по големина на претпријатие покажува дека дигиталната пенетрација е најголема кај најголемите деловни субјекти (со 250+ вработени), кои во 2024 година достигнуваат целосна заситување од 100 %. Оваа категорија континуирано покажува највисок процент на пристап, започнувајќи од 99,1 % во 2020 година. Најмалите субјекти (од 10 до 49 вработени), иако имаат многу висока стапка, постојано се на најниско ниво во сите набљудувани години (со 96,6 % во 2020 година и 98,7 % во 2024 година). Средните претпријатија (50 до 249 вработени) се позиционирани меѓу овие две групи, исто така покажувајќи висок и растечки пристап, почнувајќи од 98,0 % во 2020 година до 99,7 % во 2024 година. Овие податоци сугерираат дека иако сите претпријатија во основа имаат интернет пристап, со што се елиминира „дигиталниот јаз“ во однос на достапноста, најголемите претпријатија први достигнале и одржуваат речиси целосна покриеност

4.7.2. Веб-страница

Во периодот од 2020 до 2025 година, вкупниот процент на деловни субјекти со 10 или повеќе вработени кои имаат веб-страница или домашна страница е релативно стабилен, но нерамномерно распределен според големината на компанијата. Во 2020 година, 54,5 % од вкупниот број субјекти со 10+ вработени имале веб-страница. Овој процент забележал мало опаѓање на 52,5 % во 2023 година, но се очекува благо заздравување до 54,1 % во 2025 година. Јасно е дека дигиталното присуство е директно пропорционално со големината на субјектот, при што многу поголемиот број на големи компании имаат воспоставено онлајн присуство во споредба со малите и средните претпријатија (МСП).

Табела 20 : Деловни субјекти кои имаат веб-страница и/или домашна (почетна) страница (%)

Големина на деловен субјект	Година		
	2020	2023	2025
Вкупно со 10+ вработени	54,5	52,5	54,1
Со 10 до 49 вработени	51,7	48,9	50,6
Со 50 до 249 вработени	65,6	68,8	71,1
Со 250 + вработени	90,0	88,0	88,9

Извор: Државен завод за статистика

Истражување за состојбата кај малите и средните претпријатијата и трендов на овој сектор во 2024-та година

Најголемата категорија на претпријатија, оние со 250 и повеќе вработени, покажува највисока стапка на користење на веб-страници, која е речиси целосно заситена. Во 2020 година, дури 90,0 % од овие субјекти имале веб-страница, а иако има мало намалување во 2023 година на 88,0 %, се очекува дека во 2025 година овој процент ќе изнесува 88,9 %. Оваа висока и константна стапка ја истакнува дигиталната зрелост на најголемите компании. Спротивно на тоа, кај најмалите субјекти (со 10 до 49 вработени), процентот на поседување веб-страница е најнизок во сите набљудувани години, со почетни 51,7 % во 2020 година, опаѓање на 48,9 % во 2023 година, а се очекува да достигне само 50,6 % во 2025 година.

Средните претпријатија, оние со 50 до 249 вработени, покажуваат најизразен континуиран растечки тренд во користењето веб-страници во набљудуваниот период. Оваа категорија започнала со 65,6 % во 2020 година, значително пораснала на 68,8 % во 2023 година, и се проектира да ја заврши набљудуваната етапа со највисока вредност од 71,1 % во 2025 година. Овој постојан раст сугерира дека средните претпријатија активно го прифаќаат дигиталното присуство.

4.8. Правна рамка и институционална поддршка за мали и средни претпријатија

4.8.1. Општа правна рамка

Основната правна рамка која ги регулира МСП во РСМ е поставена преку Законот за трговските друштва и Законот за трговија. Законот за трговските друштва го уредува трговецот (според дејноста, формата, природата и обемот на дејноста, и др.), дефинирајќи ги формите на друштва како: јавно трговско друштво, командитно друштво, друштво со ограничена одговорност (ДОО), акционерско друштво и командитно друштво со акции.

Законот за трговските друштва врши класификација на трговците во: големи, средни, мали и микро трговци, врз основа на бројот на вработените, годишниот приход и просечната вредност на вкупните средства во последните две пресметковни години. Оваа класификација е важна поради обврските што произлегуваат од водењето сметководство и известувањето. Микротрговец е оној кој ги задоволува критериумите просечен број на вработени до десет и бруто-приход до 50.000 евра. Мал трговец е оној кој задоволил најмалку два од трите критериуми, вклучувајќи просечен број на вработени до 50 и годишен приход помал од 2.000.000 евра или просечна вредност на вкупните средства помала од 2.000.000 евра. Правната рамка наложува дека сите трговци мора да водат евиденција за набавка и продажба на стоките и за давање трговски услуги, како и да водат сметководство во согласност со Меѓународните стандарди за финансиско известување за мали и средни субјекти.

Законот за трговија ги уредува условите и начинот за вршење на трговија на внатрешниот и надворешниот пазар. Трговијата се врши слободно и под еднакви услови, но на начин којшто не ја попречува конкуренцијата и е во согласност со закон. Трговијата може да се врши како трговија на големо, трговија на мало, електронска трговија, трговија од врата до врата и давање услуги во трговијата. Трговците се должни да ги исполнуваат минималните техничките услови за вршење на трговија, пропишани од Министерството за економија.

Правната рамка утврдува и одредби за прекршочна одговорност, која варира според големината на претпријатието, што е директно релевантно за МСП. На пример, за прекршоци на Законот за трговија, глобата за микротрговец може да изнесува од 60 до 200 евра во денарска противвредност, за мал трговец од 200 до 300 евра, а за среден трговец од 400 до 600 евра. Слично, Законот за трговските друштва предвидува глоби за микро, мали, средни и големи трговци за различни прекршоци, како што е неподнесување или необјавување годишни сметки и финансиски извештаи. Постојат и механизми за бришење на трговци поединци и трговски

Истражување за состојбата кај малите и средните претпријатијата и трендов на овој сектор во 2024-та година

друштва од единствениот трговски регистар доколку не достават годишна сметка или писмено известување дека биле неактивни за последната деловна година.

4.8.1.1. Национална развојна стратегија (НРС) 2024–2044ⁱⁱ

Националната развојна стратегија (НРС) 2024–2044 ја дефинира поддршката за МСП и за претприемништвото првенствено преку зајакнување на целиот иновативен екосистем, препознавајќи ги силните институции како клучен фактор којшто овозможува просперитет. Стратешкиот развој на Република Северна Македонија е условен од постоење ефикасни, транспарентни и отчетни институции кои навремено обезбедуваат услуги за граѓаните и бизнисите. Во тој контекст, НРС поставува рамка за институционална поддршка што ги надминува политичките циклуси и обезбедува континуитет во развој.

Клучната институционална поддршка за МСП и за стартапите е содржана во стратешката област 5.1: Одржлива, иновативна и конкурентна економија, под Приоритетот 4: Екосистем што поддржува претприемништво и стартапи. Стратегијата директно повикува на зајакнување и проширување на постојната иновативна инфраструктура за поддршка на претприемништвото. Оваа инфраструктура вклучува специфични институционални облици дизајнирани за поддршка на бизнисите во различни фази од нивниот развој:

- стартап центри;
- акцелератори;
- бизнис-инкубатори;
- хабови;
- технолошки паркови.

Институционалната поддршка се проширува и на полето на финансирањето и на човечкиот капитал, каде што се препознава отсуството на поинновативни форми на финансирање како што се неформалниот и формалниот ризичен капитал (бизнис-ангели и ризични фондови) и лизингот. Стратегијата предвидува дека финансискиот систем мора да се рedefинира и диверзифицира за да ги задоволи потребите на компаниите во различни фази од нивниот животен циклус. Развивањето на ризичен капитал (Venture Capital) е клучна институционална цел, која доминантно треба да се одрази во создавањето на мали иновативни новоосновани (стартап) и растечки (scale-up) компании засновани на знаење.

Образовните и научно-истражувачките институции, исто така, добиваат клучна улога во институционалната поддршка:

- Се нагласува потребата од воспоставена соработка меѓу научно-истражувачкиот сектор и бизнисот.
- Предвидено е формирање на претприемнички центри (акцелератори, хабови, технолошки паркови) на универзитетите.
- Потребно е континуирано јакнење и инвестирање во регионалните центри за стручно образование и обука за да се обезбедат флексибилни опции за преквалификација и доквалификација, приспособени на пазарните потреби.

Освен тоа, за да се вклучат домашните компании во регионалните и глобалните синџири на вредности, Стратегијата предвидува креирање поттикнувачки политики и обезбедување помош на домашните фирми за соработка со странските компании (на пример, преку договори како подизведувачи), како и олеснување на влезот на домашните иновациски фирми во ТИРЗ (технолошки индустриски развојни зони).

На повисоко ниво, успехот на сите овие специфични институционални мерки за МСП зависи од системската промена во владеење на правото и добро управување. Долгорочните проекции покажуваат дека реализацијата на стратешките приоритети во доменот на владеењето на правото има извонредно силно влијание врз ефикасноста и институционалниот капацитет. Слабиот иновациски капацитет и слабиот конкурентски притисок, кои директно влијаат врз

Истражување за состојбата кај малите и средните претпријатијата и трендов на овој сектор во 2024-та година

МСП, се условени, меѓу другото, од отсуството на добро осмислена и структурирана иновациона политика и околина, што ја нагласува потребата од силна институционална рамка.

4.8.2. Агенција за иновации, научно-технолошки развој и претприемништво

Од друга страна, во средина на 2025 година се усвои Законот за иновациона дејност, научно-технолошки развој и претприемништво. Главната цел на овој Закон е воспоставување на единствен орган за иновации, научно-технолошки развој и поддршка на претприемништвото. Ова се постигнува преку укинување на Агенцијата за поддршка на претприемништвото и Фондот за иновации и технолошки развој. Наместо нив, се формира Агенција за иновации, научно-технолошки развој и претприемништво, која ќе биде самостоен орган на државна управа со својство на правно лице и ќе одговара пред Владата. Агенцијата ги презема сите обврски и права што ги имале ФИТР и АПП до денот на влегувањето во сила на овој закон, вклучително и целокупниот имот и правата на приходи (ројалти) од финансирани проекти.

Новата Агенција ќе врши работи поврзани со подготовка, развој, реализација и финансирање на програми и проекти за развој на иновациите, научно-технолошкиот развој и претприемништвото. Во областите на дејствување на Агенцијата спаѓаат доделување кофинансирани грантови и условени заеми за комерцијализација на иновации, грантови за трансфер на технологии и грантови за технолошка екстензија за зголемување на конкурентноста на ММСП. Агенцијата, исто така доделува средства за зелени и дигитални технологии. Институционалната рамка за поддршка се состои од повеќе субјекти, вклучувајќи ја Владата, органите на државната управа, Агенцијата, финансиски институции, образовни институции и стопански комори. Надлежностите се утврдени и кај Министерството за образование и наука, Министерството за економија и труд и Министерството за дигитална трансформација. Владата, на предлог на Советот за иновации, научно-технолошки развој и претприемништво, донесува четиригодишна програма за поттикнување на иновациите.

4.8.3. Агенција за вработување

Друг инструмент за поддршка е Оперативниот план за активни програми и мерки за вработување и услуги на пазарот на трудот, каде што јасно се дефинирани два основни столба и тоа директна финансиска поддршка за МСП и занаетчи и поддршка на зајакнување на пазарот на трудот. Активностите се насочени кон создавање самовработување и креирање на нови работни места, вработување на млади лица, поддршка за вработување на ранливи категории население, услуги на пазарот на трудот и др. Посебен фокус е ставен на корисниците на гарантирана минимална помош (ГМП), на кои им се овозможува да се вклучат во активните програми и мерки за вработување. Исто така, планирани се активности за поддршка на претприемништвото, доквалификација и преквалификација, како и за стекнување вештини, со особен фокус на млади лица, жени и ранливи категории население. Во рамките на програмите за самовработување финансиската поддршка за основање бизнис може да достигне и до 10.000 евра како неповратни средства.

4.8.4. Министерство за економија и труд

Министерството за економија и труд преку Програмата за развој на претприемништвото и конкурентноста на малите и средните претпријатија нуди мерки, вклучувајќи кофинансирање на 40 % од трошоците за ММСП за имплементација на дигитални решенија и технологии. Дополнително, се субвенционираат трошоците на занаетчиите за набавка на нови машини и алати. Значителен дел од програмата е наменет за надоместувања за сертификација на системи за квалитет според ИСО-стандардите и ХАЛА- системот, како и за кофинансирање на проекти за нефинансиска поддршка во приоритетни области како што се зелената економија,

Истражување за состојбата кај малите и средните претпријатијата и трендов на овој сектор во 2024-та година

електронската трговија, дигитализацијата и промоцијата на концептот на бизнис-ангели. Исто така, кај дел од нив е предвидена и дополнителна финансиска поддршка со цел придонесување кон рамномерен регионален развој, пресметана врз основа на БДП по глава на жител по регион.

4.8.5. Стратегија за МСП 2025-2030

И покрај постојните закони и програми, тековната Стратегија за МСП 2025-2030, подготвена за Министерството за економија и труд, идентификува области кои бараат регулаторни реформи со цел да се намали административното оптоварување и да се создаде подобро деловно опкружување. Клучните планирани активности во рамките на целта за поедноставување на правната и регулаторна рамка за МСП вклучуваат:

- Усвојување на нова дефиниција за МСП, за што се предвидува измена на регулативата и усвојување на нова дефиниција за МСП која ќе биде усогласена со дефиницијата на Европската Унија и ќе се користи во сите правни акти на државно ниво.
- Се планира зголемување на употребата на Проценка на влијанието на регулативата (ПВР) преку унапредена правна рамка и пилотирање на „Тестот за МСП“, со цел да се анализираат ефектите од претстојните законски предлози и да се промовира принципот „Прво мисли на малите“.
- Поедноставување на процедурите неопходни за понатамошно оптимизирање и намалување на административните процедури за МСП преку дигитализација, интероперабилност и целосна имплементација на принципот „Само еднаш“ (Once only principle), со што би се намалиле неформалната економија и административните трошоци.
- Реформа на постапката за бришење, со што се планира поедноставување на постапката за бришење на претпријатијата од Централниот регистар за да се намалат бирократските пречки и да се олесни излезот од неуспешни потфати.
- Правна рамка за финансирање со која се предвидува усвојување на дополнителна правна рамка за бизнис-ангели и промена на законската рамка за да се овозможи користење на нематеријални средства (како што е интелектуалната сопственост) како обезбедување при кредитирање на МСП.
- Стратегијата го иницира усогласувањето со регулативата на ЕУ за спречување на задоцнети плаќања, со што би се зајакнала правичноста во деловното опкружување.
- Се предвидува дефинирање на методологија и воспоставување на систем за рано предупредување за препознавање на можните тешкотии во работењето на претпријатијата и преземање мерки за надминување на идна инсолвентност на МСП.

Овие реформи ја нагласуваат посветеноста на РСМ кон усогласување со барањата на ЕУ, особено оние од Поглавје 20 – Претпријатија и индустриска политика, применувајќи ги принципите на Актот за мали бизниси.

4.8.6. Стратегијата за паметна специјализација на Република Северна Македонија 2024-2027

Стратегијата за паметна специјализација на Република Северна Македонија 2024-2027 (С3-МК) е дефинирана како интегрирана агенда за економска трансформација, чија сеопфатна визија е да поттикне зелен и одржлив раст преку вклучување на знаење, иновации и технологија, со цел создавање производи и услуги со висока додадена вредност. Во рамките на оваа стратешка рамка, МСП се препознаени како клучни двигатели на економијата, при што се истакнува дека МСП имаат поголем дел од прометот во споредба со просекот на ЕУ во производствениот сектор.

Стратешките цели на С3-МК се директно пресликани за потребите на МСП. На пример, Стратешката цел 2 (Подобрен иновациски екосистем) вклучува мерки за стимулирање на

Истражување за состојбата кај малите и средните претпријатијата и трендов на овој сектор во 2024-та година

истражувањето, развојот и иновациите (R&D&I) во МСП, како што се ваучери за иновации за ММСП. Понатаму, Стратешката цел 3 (Подобрување на конкурентноста и позеленувањето) обезбедува финансиска поддршка, како што се заеми, гаранции или грантови, за зелени и дигитални инвестиции во деловниот сектор. Ова вклучува и ваучери за сертификати и деловни советодавни услуги насочени кон меѓународна усогласеност (на пр., CE ознака) и имплементација на концепти за циркуларна економија. Исто така и во рамките на Стратешката цел 5 (Дигитална трансформација), е предвидено кофинансирање за фирми (вклучувајќи земјоделски стопанства) за имплементација на напредни дигитални решенија, препознавајќи ја потребата за дигитализација низ целиот бизнис сектор.

4.8.7. Агенција за поддршка на земјоделството и руралниот развој ИПАРД

ИПАРД (Инструментот за претпристапна помош за рурален развој) игра специфична улога во поддршката на секторот на МСП, особено во контекст на руралниот развој, инвестициите и интеграцијата со европските финансиски рамки. ИПАРД е дел од Инструментот за претпристапна помош (ИПА). Финансирањето од ЕУ, вклучувајќи ги и програмите ИПАРД, е клучно за поддршка на руралниот и земјоделскиот сектор, но и за пошироки инфраструктурни инвестиции. На пример, програми од ИПА 2 (за периодот 2020-2025 година) финансираат големи капитални проекти во патната инфраструктура. Најголем дел од гарантираниот долг на државата вклучува гаранции за финансирање инвестициски проекти од патната инфраструктура, иако 20,3% од гарантираниот долг е наменет за проекти за поддршка на МСП. ИПАРД, како дел од оваа рамка, го поддржува развојот на приватниот сектор и инфраструктурата во руралните области. Иако ИПАРД се однесува на земјоделството, неговата финансиска поддршка е во согласност со пошироките национални и европски стратешки цели. Во Националната стратегија за паметна специјализација, паметното земјоделство е идентификувано како приоритетен домен кој нуди значителни можности за раст на МСП. ИПАРД, како ЕУ-инструмент, индиректно ги поддржува МСП да усвојат зелени и одржливи практики, што е еден од трите главни приоритети на Националната стратегија за МСП 2025-2030. ИПАРД, како дел од ИПА програмите, е еден од механизмите којшто се користи за финансирање на проекти кои придонесуваат кон постигнување на ЕУ-целите.

4.9. Финансирање на МСП

4.9.1. Развојна банка

Развојната банка ја обезбедува поддршка преку деловните банки. Оваа поддршка за кредитирање преку банки учеснички е суштински механизам за насочување на поволно финансирање кон стратешките развојни цели на државата и поддршка на микро, мали и средни претпријатија. Основната цел на овие кредитни линии е да се поттикнат инвестициите, развојот и решавањето на клучните предизвици со кои се соочуваат МСП, како што се потребата од модернизација, енергетска независност и дигитализација.

4.9.1.1. Кредитни можности од сопствени средства

Развојна банка користи дел од своите сопствени средства за директна поддршка на МСП, чиј капитал е над 51 % во приватна сопственост. Оваа поддршка е структурирана околу основните финансиски потреби на претпријатијата. Преку кредити за инвестицииⁱⁱⁱ, банката го олеснува финансирањето на развојните проекти, комбинирајќи набавка на основни и обртни средства. За поддршка на тековното работење и ликвидноста, достапни се кредити за трајни обртни средства, наменети за набавка на обртни средства. Посебен фокус е ставен на извозно ориентираните компании преку кредит за извоз, кој е наменет за финансирање на обртни средства за подготовка на производство наменето за извоз или по извршен извоз. Приоритетни

Истражување за состојбата кај малите и средните претпријатијата и трендов на овој сектор во 2024-та година

корисници на овие кредити се субјекти кои покажуваат зголемен обем на работење и извоз, кои спровеле вложување во модернизација или заштеда на енергија и го зголемиле бројот на вработени.

4.9.1.2. Поддршка од меѓународни финансиски институции

Развојната банка, исто така, канализира средства од големи меѓународни финансиски партнери, со што се овозможува пристап до финансирање со потенцијално поповолни услови.

- ИБ 7 - кредитна линија: Оваа линија, финансирана од Европската инвестициска банка, има за цел финансирање на инвестициите и развојот на малите и средни претпријатија, вклучително и поддршка за зелена транзиција. Покрај инвестицискиот дел (ЕИБ 7 кредитна линија за инвестиции), постои и дел за поддршка на перманентно зголемување на потребите за обртен капитал (ЕИБ 7 кредитна линија за трајни обртни средства).
- ЦЕБ - кредитна линија: Оваа кредитна линија е обезбедена од Банката за развој при Советот на Европа. Нејзината главна цел е поддршка на микро, мали и средни претпријатија преку кредити за инвестиции и за обртни средства, со силен акцент на проекти со позитивен придонес врз креирањето на нови работни места. Линијата е поделена на ЦЕБ - инвестициски кредити и ЦЕБ - Кредити за обртни средства.
- АФД- кредитна линија: Средствата од Француската развојна агенција (АФД) се користат за таргетирана поддршка на домашните компании. Оваа линија се фокусира на неколку стратешки области: кредити за зелени инвестиции, насочени кон адаптирање или ублажување на ефектите од климатските промени; кредити за дигитализација; и поддршка на женско претприемништво.

4.9.1.3. Специјализирана поддршка за енергетска транзиција

Во контекст на справување со глобалната енергетска и економска криза, Развојна банка нуди специјализирани кредитни линии за енергетски проекти. Овие кредити се наменети за поддршка на проекти за инвестиции во енергетска ефикасност (ЕЕ) и обновливи извори на енергија (ОИЕ).

- Кредитна линија за енергетска ефикасност и обновливи извори на енергија (финансирана од МФ): Оваа линија, финансирана од Министерството за финансии, е достапна за микро, мали и средни трговски друштва, како и за ТП и занаетчии.
- Кредитна линија за енергетска ефикасност и обновливи извори на енергија (сопствени средства): Како дополнување, постои и линија финансирана од сопствени средства на РБСМ, која исто така поддржува проекти за заштеда на енергија и обновливи извори на енергија, и е наменета за микро, мали и средни трговски друштва.

4.9.1.4. Специјализирана поддршка за дигитализација и дигитална трансформација

Дополнително, Развојна банка нуди и посебна кредитна линија за дигитализација и дигитална трансформација, финансирана од сопствени средства, со цел поволна кредитна поддршка при реализација на проекти за инвестиции во дигитализација и дигитална трансформација кај микро, мали и средни трговски друштва.

4.10. Министерството за дигитална трансформација

4.10.1. Стратегијата за развој на ИКТ: СМАРТ/МК: 2030

Во согласност со Стратегијата, МСП се соочуваат со низа системски предизвици, меѓу кои најголема институционална слабост е фрагментираната поддршка за дигитална трансформација

Истражување за состојбата кај малите и средните претпријатијата и трендов на овој сектор во 2024-та година

која доаѓа од различни институции без централна координација. Ова се случува и покрај фактот што МСП имаат ниско ниво на дигитална зрелост (само 26 % од нив имале основно ниво во 2022 година), како и недостаток на знаење и експертиза за усвојување на новите технологии. Покрај тоа, сложените административни процедури и ограничениот пристап до капитал ја отежнуваат конкурентноста на МСП и го зголемуваат ризикот од корупција.

Стратегијата предвидува да се надмине оваа фрагментација преку воспоставување систематизиран и транспарентен механизам за финансиска поддршка и грантови. Од институционален аспект, ова значи дека една институција треба да ги координира сите напори. Клучни мерки вклучуваат воведување ваучери за дигитални услуги за МСП, кои ќе им овозможат да користат консултантски услуги од сертифицирани консултанти, како и поддршка за развој на поедноставни и достапни софтверски решенија од локални добавувачи.

За да се стимулира растот и иновативноста, Стратегијата налага зајакнување на иновациската инфраструктура. Ова опфаќа воспоставување на Дигитален иновациски хаб (ДИХ), за што ќе подготват студија за изводливост. Исто така ќе се обезбедат платформи за тестирање и имплементација на нови технологии и ќе поттикне соработка помеѓу бизнис-секторот, академските институции и стартапите. Исто така, Стратегијата ја поддржува изградбата на инкубатори и стартап хабови. Посебен акцент е ставен на женското претприемништво, за кое ќе обезбедат специјализирани фондови и грантови. Во однос на финансирањето, ќе се дефинираат механизми со кои ќе се намали ризикот од заемите за иновативните стартапи.

Успешната поддршка за МСП е неразделна од реформата на јавниот сектор. Затоа, еден од клучните столбови е „е-владеењето“. Целта е да се дигитализираат 100 % од клучните услуги за бизнис-секторот, со што се оптимизираат процесите и се минимизира човечкиот фактор за да се намали ризикот од корупција. Воведувањето на алатката „е-овластување“ е од исклучителна важност за бизнис-секторот, бидејќи ќе им овозможи на компаниите да овластат лица за електронска интеракција со порталот.

5. Истражување за перцепцијата за состојбата кај малите и средните претпријатија и трендовите во 2024 година

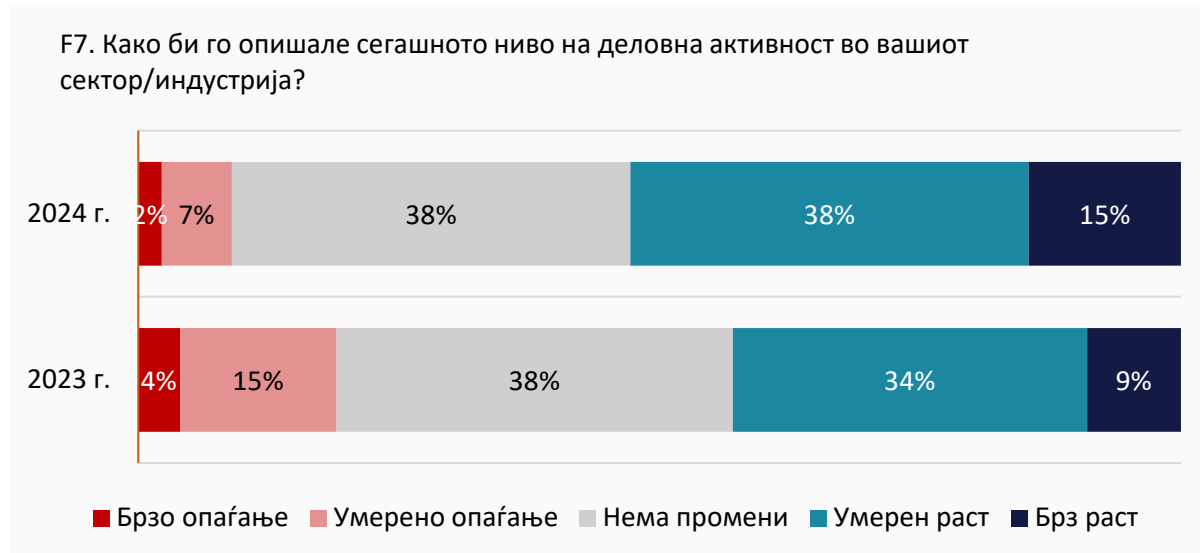
5.1. Генерална состојба на бизнисот и предизвици

5.1.1. Состојба на бизнисот

Податоците од истражувањето за состојбата на бизнисот покажуваат дека во 2024 година, деловната активност кај МСП е главно поделена помеѓу стабилност и умерен раст. Најголемиот процент на испитаници, 38 %, изјавиле дека „нема промени“ во нивото на деловна активност во нивниот сектор. Оваа бројка е идентична со онаа регистрирана во 2023 г. (исто така 38 %). Оваа конзистентност укажува дека повеќе од една третина од секторот функционира во услови на континуирана стабилност во текот на двете години. Веднаш зад стабилноста, со 38 % одговори, се наоѓа категоријата „умерен раст“ во 2024 година, што ја прави оваа категорија еднакво доминантна во описот на сегашната деловна клима.

Во 2024 година е забележано значително засилување на позитивните трендови во деловната активност. Вкупно 53 % од МСП пријавиле некаков вид раст во 2024 година (умерен раст + брз раст). Конкретно, категоријата „брз раст“ е значително зголемена, од 9 % во 2023 год. на 15 % во 2024 година. Ова претставува зголемување од над 60 % во бројот на фирми кои доживуваат највисока стапка на експанзија. Умерениот раст, исто така, бележи благо зголемување, од 34 % во 2023 година на 38 % во 2024 година. Овој кумулативен позитивен импулс сугерира дека повеќе од половина од секторот на МСП доживува проширување на деловните активности во 2024 година.

Графикон 1 : Моментално ниво на деловна активност

Еден од најзначајните позитивни наоди од Табелата е јасното намалување на негативните трендови во 2024 г. во споредба со претходната година. Учеството на МСП кои пријавиле какво било опаѓање на деловната активност е речиси преполовено. Во 2023 година, вкупно 19 % од испитаниците пријавиле опаѓање (15 % – умерено опаѓање + 4 % – брзо опаѓање). Меѓутоа, во 2024 година, вкупното опаѓање изнесува само 9 % (7 % умерено опаѓање + 2 % брзо опаѓање). Намалувањето е особено изразено во категоријата „умерено опаѓање“, која паднала од 15 % на 7 % и во категоријата „брзо опаѓање“, која се намалила од 4 % на 2 %.

Истражување за состојбата кај малите и средните претпријатијата и трендов на овој сектор во 2024-та година

Сумирано, податоците за сегашното ниво на деловна активност во 2024 година откриваат оптимистичка слика, при што 91 % од МСП пријавуваат или стабилност, или раст. Најголемата промена лежи во значителното намалување на бројот на компании кои пријавуваат опаѓање. Додека стабилноста останува столб (38 %), забележлив е премин на поранешните компании во опаѓање кон категориите на раст или стабилност, со што вкупниот процент на оние кои растат достигна 53 %. Ова сугерира дека секторот на МСП во 2024 година е во подобра кондиција во однос на деловната активност отколку во 2023 година, со зголемен удел на компании кои доживуваат експанзија.

Графикон 2 : Моментално ниво на деловна активност во релација со индустрија

Оцената за сегашното ниво на деловна активност во секторот, компаниите очекувано ја оценуваат различно. Дел од нив како услуги, здравство и фармација и градежништво бележат повисоко учество на одговорот „брз раст“ споредбено со сите останати. Спротивно на нив, секторите на трговија, преработувачка индустрија и ИТ и технологија, иако не значајно, дел од нив сметаат дека има брзо или умерено опаѓање на деловната активност.

5.1.2. Побарувачка за производи и услуги

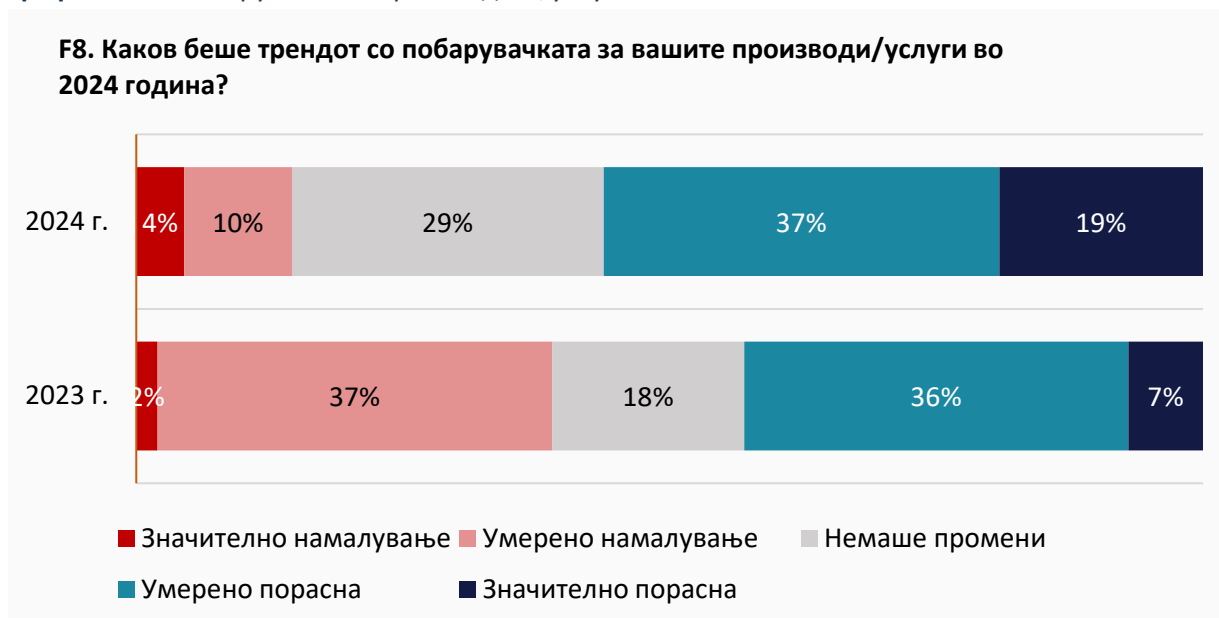
Податоците за 2024 година јасно покажуваат дека побарувачката за производите и услугите на МСП е во доминантна фаза на раст или стабилност. Вкупно 56 % од испитаниците пријавиле некаков вид пораст на побарувачката (37 % „умерено порасна“ и 19 % „значително порасна“). Дополнителни 29 % од МСП изјавиле дека „немаше промени“ во побарувачката. Ова значи дека 85 % од секторот на МСП во 2024 година доживеал или стабилна или зголемена побарувачка. Најголем процент, 37 %, пријавиле „умерено порасна“, што ја прави оваа категорија најчеста во описот на трендовите на побарувачката во тековната година.

Клучна промена во 2024 година е значителната акцелерација на силниот раст на побарувачката. Процентот на МСП кои пријавиле „значително порасна“ се зголемил речиси тројно, од само 7 %

Истражување за состојбата кај малите и средните претпријатијата и трендов на овој сектор во 2024-та година

во 2023 година на високи 19 % во 2024 година. Ова зголемување од 12 % во најсилната категорија на раст укажува на значително подобрување на пазарните услови за одредени сегменти. Истовремено, категоријата „умерено порасна“ остана стабилна, со благ пораст од 36 % во 2023 година на 37 % во 2024 година. Кумулативно, позитивниот тренд на побарувачката е значително поизразен во 2024 година (56 %) во споредба со 2023 година (43%).

Графикон 3 : Побарувачка за производите/услугите во 2024

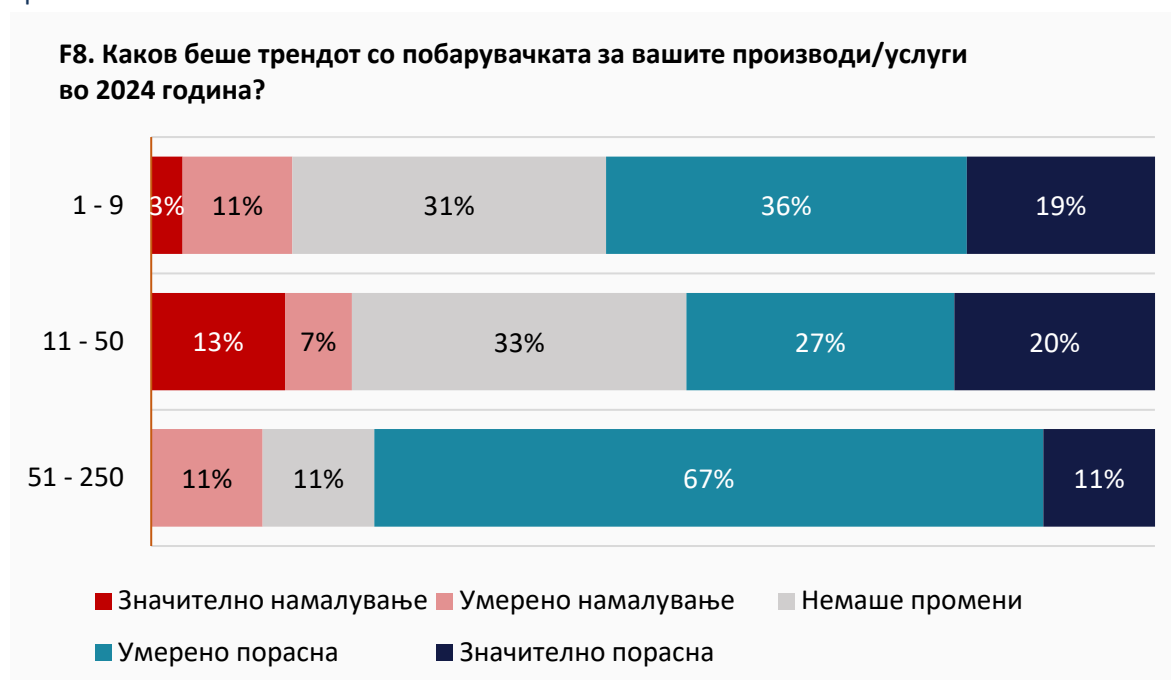

Најголема промена се забележува во намалувањето на негативните трендови. Категоријата „умерено намалување“ бележи значително намалување, од 37 % во 2023 година на само 10 % во 2024 година. Ова сугерира дека голем дел од МСП кои претходно се соочувале со умерени тешкотии во побарувачката, сега се префрлиле во категоријата „немаше промени“ или „умерено порасна“. Бројот на фирми кои одговориле „немаше промени“, исто така значително пораснал, од 18 % во 2023 година на 29 % во 2024 година. Иако вкупниот пад на побарувачката е намален од 39 % во 2023 година на 14 % во 2024 година, вреди да се напомене дека категоријата „значително намалување“ благо пораснала, од 2 % на 4 %.

Во суштина, податоците од претходниот графикон покажуваат значително поздрава пазарна динамика во 2024 година во однос на побарувачката, во споредба со претходната година. Побарувачката се карактеризира со: прво, консолидација на стабилните субјекти, при што „немаше промени“ порасна за 11 %; второ, намалување од категоријата „умерено намалување“; и трето, забрзан раст во категоријата „значително порасна“. Овие трендови укажуваат на тоа дека макроекономските услови, или пазарната конкуренција, им овозможиле на многу МСП да го прекинат негативниот тренд и да влезат во фаза на раст или барем стабилност, при што растот е главен двигател за повеќе од половина од испитаниците.

Истражување за состојбата кај малите и средните претпријатијата и трендов на овој сектор во 2024-та година

Графикон 4 : Побарувачка за производите/услугите во 2024-та во релација со број на вработени

Трендот за побарување на производите/услугите на компаниите се подобрува со зголемување на компаниите во 2024-та. Приближно 78 % од компаниите со 51 – 250 вработени сметаат дека во 2024, побарувачката за нивните производи/услуги умерено или значително пораснале. Спротивно на нив, компаниите кои имаат до 50 вработени, иако до 50 % сметаат дека побарувачката била позитивна, 14 % – 20 % од нив посочуваат дека имале значително или умерено намалување во 2024-та година.

5.1.3. Очекувања за ниво на деловна активност во следните 6 месеци

Податоците за очекувањата за периодот 2025-26 година (Истражувањето е направено во септември и октомври 2025 година) покажуваат дека оптимизмот е доминантен меѓу малите и средните претпријатија. Вкупно 63 % од испитаниците очекуваат некакво подобрување на деловната активност во нивниот сектор во наредните шест месеци (46 % „умерено подобрување“ + 17% „значајно подобрување“). Категоријата „умерено подобрување“ е најголема, со 46% одговори, што ја прави најчестата прогноза за идниот период. Во споредба со очекувањата за 2024 година (вкупно 55% очекувале подобрување), генералното чувство на оптимизам е зголемено за 8 процентни поени во пресрет на 2025 година.

Истражување за состојбата кај малите и средните претпријатијата и трендов на овој сектор во 2024-та година

Графикон 5 – Очекувања за нивото на деловна активност во следните 6 месеци

Клучен тренд е растот на очекувањата за значајно подобрување. Процентот на МСП кои очекуваат „значајно подобрување“ се зголемил од 12 % за 2024 година на 17 % за 2025 година. Ова зголемување од 5 процентни поени во најсилната позитивна категорија сугерира дека значителен дел од бизнисите проектираат многу поволна деловна клима или значителна експанзија во нивните сектори. Во исто време, очекувањата за „умерено подобрување“ забележале само благо зголемување, од 43 % на 46 %. Ова засилување на позитивните прогнози е во согласност со претходно забележаниот тренд на брз раст на деловната активност во 2024 година.

Забележливо е дека уделот на МСП кои очекуваат „Нема промени“ значително се намалил, од 32% во 2024 година на 25% за 2025 година. Овој пад од 7% укажува на намалување на неизвесноста или скептицизмот за одржување на статус-кво, при што овие претпријатија се префрлаат кон очекувања за подобрување. Истовремено, вкупниот процент на оние кои очекуваат влошување (Значајно + Умерено) останува релативно низок и стабилен, со благо намалување од 13% во 2024 година на 12 % во 2025 година. Очекувањата за „умерено влошување“ се намалиле од 11 % на 9 %, додека очекувањата за „значајно влошување“ благо се зголемиле од 2 % на 3 %.

Во целина, очекувањата на МСП за наредните шест месеци се значително пооптимистички во споредба со претходниот период. Главната разлика лежи во тоа што бизнисите ја напуштаат категоријата на стабилност („Очекувам да нема промени“) и се концентрираат во категоријата на раст, особено во најсилната категорија („Значајно подобрување“), која го бележи најголемиот скок. Оваа прогресивна промена во очекувањата, од стабилност кон активен раст, сугерира дека МСП предвидуваат дека позитивниот импулс (кој веќе беше забележан во сегашното ниво на активност и побарувачката) ќе продолжи, па дури и ќе се засили во првата половина на следната година.

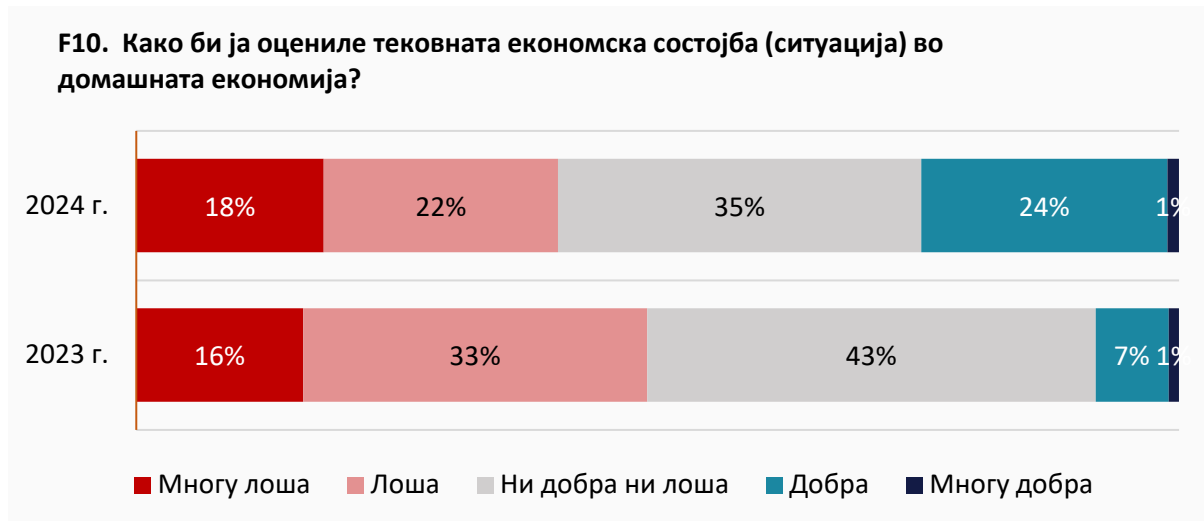
5.1.4. Оцена на тековната економска состојба во домашната економија

Оценката на МСП за домашната економија во 2024 година покажува јасна позитивна промена во перцепцијата во споредба со 2023 година. Додека во 2023 година, најголем дел од испитаниците ја оценувале состојбата како „ни добра ни лоша“ (43 %), во 2024 година оваа категорија се намалила на 35 %. Ова укажува на тоа дека бизнисите имаат подефинирани ставови, напуштајќи ја неутралната позиција. Вкупниот процент на позитивни оценки (добра +

Истражување за состојбата кај малите и средните претпријатијата и трендов на овој сектор во 2024-та година

многу добра) е драматично зголемен, од 8 % во 2023 година на 25 % во 2024 година (24 % -добра + 1% - многу добра).

Графикон 6 : Оцена на моменталната економска состојба

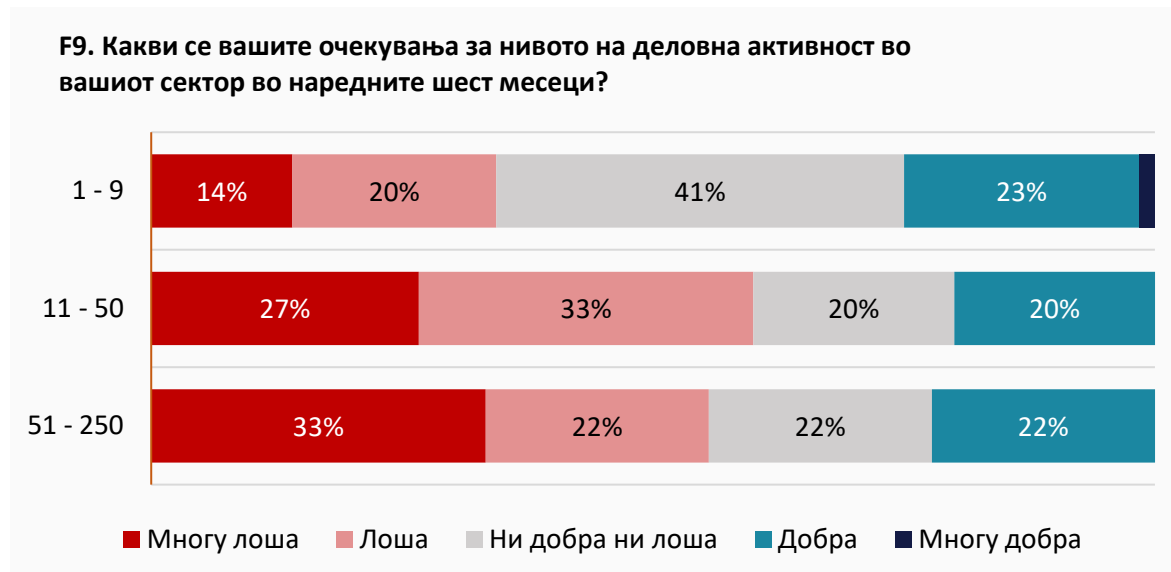
Најзначајниот позитивен тренд е скокот во категоријата „добра“. Во 2023 година, само 7 % од МСП ја оцениле економијата како „добра“. Оваа бројка скокнала на 24 % во 2024 година. Ова зголемување од 17 % во позитивната категорија е најголемата промена во целата табела и укажува на значително подобрување на довербата или на деловната клима што ја чувствуваат МСП. Категоријата „многу добра“ останала стабилна на 1 % и во 2023 и во 2024.

Истовремено со растот на позитивните оценки, има значително намалување на негативните оценки. Вкупниот процент на МСП кои ја оцениле економијата како лоша или многу лоша (негативна оценка) паднал од 49 % во 2023 година на 40 % во 2024 година. Овој пад е главно поради категоријата „лоша“, која се намалила од 33 % во 2023 година на 22 % во 2024 година. Сепак, вреди да се напомене дека категоријата „многу лоша“ благо пораснала, од 16 % во 2023 година на 18 % во 2024 година. Ова може да сугерира дека, иако повеќето бизниси се префрлаат од умерено негативна кон неутрална или позитивна оценка, постои мал, но растечки дел кој чувствува дека состојбата е крајно лоша.

Во заклучок, податоците за оценката на економската состојба во 2024 година покажуваат јасен позитивен пресврт во расположението на МСП. Бизнисите масовно се префрлаат од „лоша“ и „ни добра ни лоша“ во категоријата „добра“. Овој тренд е во согласност со претходните наоди (5.1.1 и 5.1.2), каде што беа забележани раст на деловната активност и значителен пораст на побарувачката. Сепак, и покрај значителното подобрување, домашната економија сè уште е оценета од страна на најголемиот дел (40 %) како лоша или многу лоша, а категоријата „многу лоша“ бележи благ раст. Ова сугерира дека, иако економијата се опоравува и импулсот е позитивен, значајни структурни проблеми сè уште влијаат на перцепцијата на значителен дел од МСП.

Истражување за состојбата кај малите и средните претпријатијата и трендов на овој сектор во 2024-та година

Графикон 7 : Оцена на моменталната економска состојба

Со зголемување на бројот на вработените, се забележува дека се зголемува и бројот на компании кои очекуваат дека деловната активност ќе биде лоша во следните 6 месеци. Одговорот „многу лоша“ бележи раст од 14 % на 33 % помеѓу групата на компании со 1 до 9 вработени, до 33 % кај групата со 51 – 250 вработени. Паралелно со тоа, умерено осцилира и одговорот „лоша“. Позитивниот одговор „Добра“, од друга страна има континуирано еднакво учество, што укажува дека една петина од компаниите очекуваат добра деловна активност во следните 6 месеци.

5.1.5. Промена на цените на ресурсите во 2024 година

Податоците за 2024 година јасно покажуваат дека порастот на цените на ресурсите е речиси универзален проблем за малите и средните претпријатија. Вкупно 84 % од испитаниците пријавиле некакво зголемување на трошоците (42 %, „пораснаа значително“ и 42 %, „пораснаа незначително“). Само мал дел, вкупно 2 %, пријавиле какво било намалување на цените на ресурсите во 2024 година (1 %, „се намалија незначително“ и 1 %, „се намалија значително“). Оваа доминација на инфлаторниот притисок на влезно ниво е во согласност со претходно забележаните податоци, каде што инфлацијата и растот на цените се дефинирани како проблем со најголемо влијание врз бизнисот, со 74 % одговори.

Истражување за состојбата кај малите и средните претпријатијата и трендов на овој сектор во 2024-та година

Графикон 8 : Промена на цените на ресурсите во претходната година

Најзначајната промена помеѓу 2023 и 2024 година е драматичниот пораст на компаниите кои се соочиле со „значајно зголемување“ на цените на ресурсите. Оваа категорија се зголемила повеќе од двојно, од 21 % во 2023 година на 42 % во 2024 година. Овој скок сугерира дека инфлаторните притисоци, иако присутни и претходно, станале многу поинтензивни и потешки за управување во 2024 година. Спротивно на тоа, бројот на фирми кои пријавиле „незначително зголемување“ се намалил од 52 % на 42 %. Ова пренасочување од „незначителен“ кон „значаен“ раст е најсилната индикација за засилување на инфлаторната спирала на пазарот.

Во 2024 година, значително се намали бројот на МСП кои пријавиле стабилност или намалување на цените на ресурсите. Процентот на оние што пријавиле „немаше промени“ се намалил од 21 % во 2023 година на само 15 % во 2024 година. Ова покажува дека стабилноста во однос на трошоците е тешко да се одржи. Исто така, драстично се намалија и дефлаторните трендови: категоријата „се намалија незначително“ паднала од 4 % на 1 %, а „се намалија значително“ од 2 % на 1 %. Ова го потенцира фактот дека речиси сите МСП се соочуваат со растечки трошоци, а можностите за намалување на ресурсите се занемарливи.

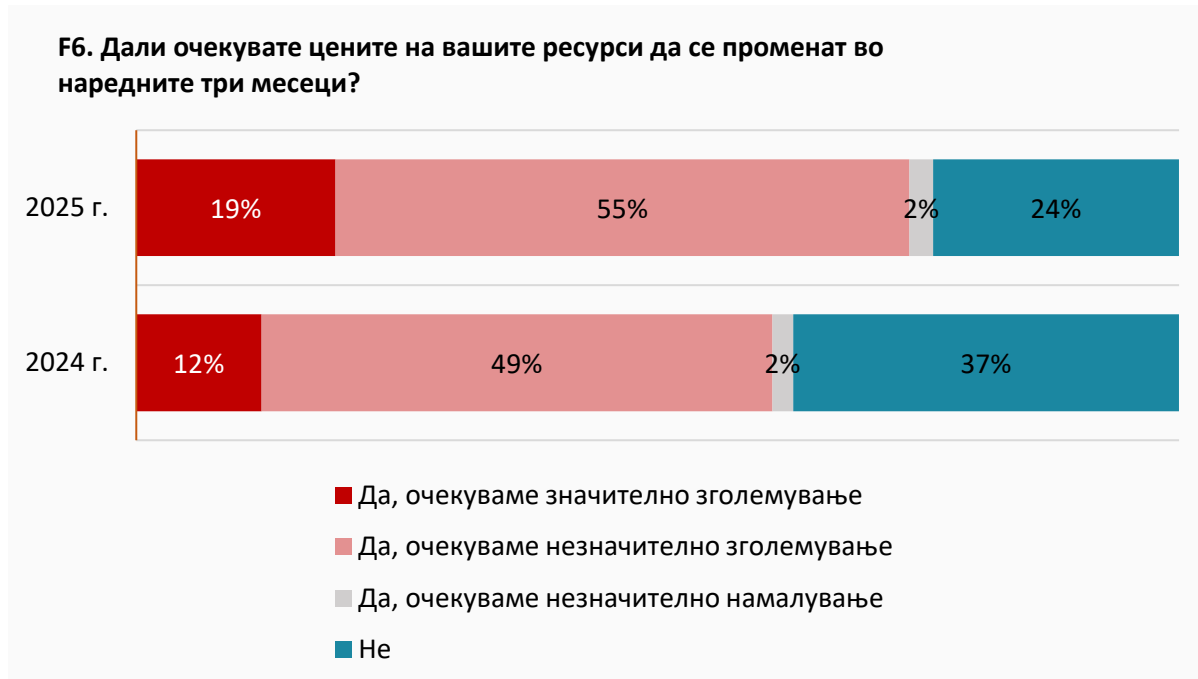
Анализата укажува на интензивна реалност на трошковниот притисок во 2024 година. Иако МСП пријавија подобрување на деловната активност (5.1.1) и раст на побарувачката (5.1.2), овој напредок е засенет од неконтролиран пораст на влезните трошоци. Потенцијално негативен аспект е преместувањето на 21 % од бизнисите од категориите „незначително зголемување“ и „нема промени“ кон категоријата „пораснаа значително“. Ова ја нагласува потребата МСП да ги приспособат своите стратегии за цени и управување со трошоци, бидејќи ценовните притисоци се засилуваат, а не се смируваат, што претставува голем ризик за маргините на профитабилност.

5.1.6. Очекувања за цените на ресурсите во следните три месеци

Испитувањето на очекувањата за цените на ресурсите за наредните три месеци (анализата е правена во септември – октомври 2025 година) покажува дека големо мнозинство од малите и средните претпријатија очекуваат дека инфлаторниот притисок ќе продолжи. Вкупно 74 % од МСП очекуваат некакво зголемување на цените на ресурсите (55 %, „незначително зголемување“ + 19%, „значајно зголемување“). Овој кумулативен процент е во согласност со претходниот наод (5.1.5), каде што 84 % од МСП пријавиле дека цените на ресурсите веќе пораснале во 2024 година. Очекувањето за „незначително зголемување“ е најголемо, со 55 % одговори, што значи дека повеќе од половина од бизнисите проектираат дека трендот на раст на трошоците ќе продолжи.

Истражување за состојбата кај малите и средните претпријатијата и трендов на овој сектор во 2024-та година

Графикон 9 : Оцена за цените на ресурси во следните три месеци

Клучен аспект на очекувањата е засилениот страв од значајно зголемување на трошоците. Процентот на МСП кои очекуваат „значајно зголемување“ се зголемил од 12 % во очекувањата за 2024 година на 19 % во очекувањата за 2025 година. Ова зголемување од 7 процентни поени е показател дека искуствата од 2024 година, каде што 42 % од МСП пријавиле значително зголемување на ресурсите (5.1.5), ги направиле бизнисите попесимистични и повнимателни во однос на иднината. Истовремено, очекувањата за „незначително зголемување“ исто така пораснале од 49 % на 55 %.

Најзабележителна промена во табелата погоре е опаѓањето на оптимизмот за стабилност на цените. Процентот на МСП кои одговориле „не“ (очекуваат дека нема да има промени) се намалил од 37 % на само 24 %. Ова е пад од 13 % и укажува на тоа дека значаен дел од бизнисите кои претходно очекувале дека цените ќе останат непроменети, сега се префрлиле во категоријата на очекување за зголемување на цените. Ова го потенцира фактот дека перцепцијата за инфлацијата се зацврстува и малкумина очекуваат стабилизација на трошоците во блиска иднина.

Како заклучок, очекувањата на МСП за наредните три месеци се јасно инфлаторни и попесимистички отколку што биле претходната година. Овој засилен инфлаторен менталитет се гледа во две области: прво, растечкиот удел на оние кои очекуваат секако зголемување (од 61 % на 74 %); и второ, значително зголемување на уделот на оние кои очекуваат значаен ценовен шок. Со оглед на фактот дека инфлацијата и растот на цените се веќе дефинирани како проблем со најголемо влијание (74 % одговори), ова предвидување дека цените ќе продолжат да растат, а растот ќе биде посилен, претставува сериозен ризик за профитабилните маргини на МСП во 2025 и 2026 година, и покрај позитивните трендови во побарувачката и деловната активност.

5.1.7. Предизвици во работењето

Убедливо најголемиот предизвик со кој се соочуваат МСП, а кој има најголемо влијание врз нивниот бизнис, е „инфлација, раст на цените“. Оваа ставка е означена од 74 % од испитаниците како проблем со најголемо влијание. Овој наод е во согласност со претходно анализираните податоци (5.1.5) кои покажаа дека 84 % од МСП пријавиле зголемување на цените на ресурсите во 2024 година. Само 1 % од МСП сметаат дека инфлацијата е без влијание, а дополнителни 20

Истражување за состојбата кај малите и средните претпријатијата и трендов на овој сектор во 2024-та година

% наведуваат дека има умерено влијание. Вкупниот притисок од инфлацијата (најголемо + умерено влијание) изнесува 94 %, што го позиционира ценовниот притисок како дефинирачки ризик за профитабилноста и опстанокот на секторот.

Графикон 10 : Ниво на влијание на предизвици во бизнисот

F1. Дефинирајте го нивото на влијание на следните предизвици за вашиот бизнис?

Веднаш зад инфлацијата, другите два најважни проблеми се однесуваат на финансиската дисциплина и пазарното однесување. Вториот најзначаен проблем се „роковите за наплата на побарувања“, кој има најголемо влијание за 54 % од МСП. Овој проблем е критичен за ликвидноста, а само 8 % одговориле дека е без влијание. Третиот најважен предизвик е „нелојалната конкуренција“, кој има најголемо влијание за 45 % од испитаниците. Ова покажува дека, и покрај позитивните трендови во побарувачката (5.1.2), пазарните услови се тешки поради ценовните шокови, лошите наплатни политики и нефер пазарни практики.

Проблемите поврзани со државниот апарат и системските слабости најчесто се перципирани како да имаат умерено влијание, иако значителен дел ги гледа како најголеми. На пример, „неефикасната јавна администрација“ има најголемо влијание за 22 %, но мнозинството (47 %) го означува како умерено влијание. Слично на тоа, „ниско ниво на дигитализација на државата/државните органи“ има умерено влијание за 47 % од МСП, со 25 % кои пријавуваат најголемо влијание. Други системски предизвици, како „корупција на јавната администрација“

Истражување за состојбата кај малите и средните претпријатијата и трендов на овој сектор во 2024-та година

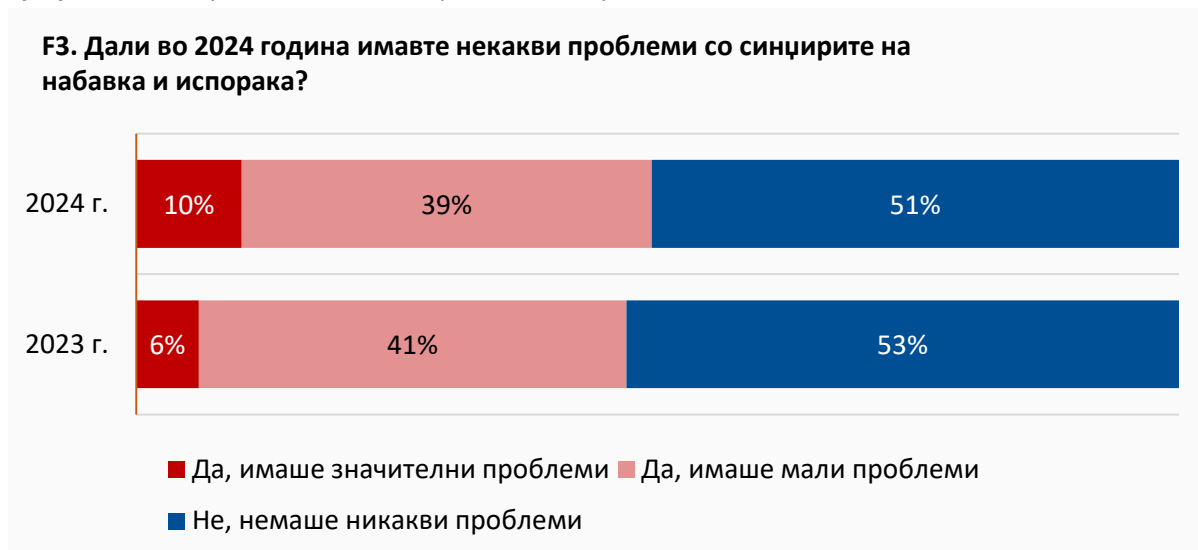
и „пристап до кредити и висина на каматни стапки“, имаат најголемо влијание за 26 % од бизнисите.

Недостатокот на образована и квалификувана работна сила е значаен предизвик, при што 33 % одговараат дека има најголемо влијание. Вкупно, речиси две третини (64 %) од МСП чувствуваат барем умерено влијание од овој проблем. Најмалку критични во групата на најголеми влијанија се „нефункционалност на правниот систем“ и „неразвиена инфраструктура“, иако и тие имаат најголемо влијание за 22 % и 25 % од испитаниците, соодветно. Во резиме, иако административните и работните предизвици се широко распространети (умерено влијание), тие сепак, се подредени по важност зад директните финансиски притисоци (инфлација и рокови за наплата) кои доминираат на листата на најголеми проблеми.

5.1.8. Предизвици во синџирот на снабдување

Во 2024 година, повеќе од половина од малите и средните претпријатија пријавиле дека немале проблеми со синџирите на набавка и испорака. Точно 51 % од испитаниците одговориле со „не, немаше никакви проблеми“. Оваа состојба е многу слична на онаа од 2023 година, кога 53 % од МСП не пријавиле проблеми. Оваа конзистентност укажува на тоа дека, и покрај тековните глобални и локални предизвици, стабилноста во логистиката и снабдувањето со материјали е одржана за малку повеќе од половина од секторот на МСП.

Графикон 11 : Проблеми во синџирот на снабдување

Вкупно 49 % од МСП пријавиле некаков вид проблеми со синџирите на набавка и испорака во 2024 година (10 %, „значителни проблеми“ + 39 %, „мали проблеми“). Сепак, забележано е благо намалување на вкупните проблеми во споредба со 2023 година, кога 47 % пријавиле проблеми (6 % значителни + 41 % мали). Иако малиот проблем е сè уште најчест облик на прекин на синџирот, процентот на оние кои пријавиле „мали проблеми“ благо се намалил, од 41 % во 2023 година на 39 % во 2024 година. Оваа промена сугерира дека умерените логистички тешкотии се намалуваат или стануваат помалку чести.

Потенцијално негативен тренд во оваа табела е значителното зголемување на МСП кои пријавиле „значителни проблеми“ со синџирите на набавка. Оваа категорија се зголемила од 6 % во 2023 година на 10 % во 2024 година. Овој пораст од 4 процентни поени е релативно значаен и може да биде поврзан со зголемениот инфлаторен притисок, што беше претходно забележан (5.1.5), каде што 42 % од бизнисите пријавиле значајно зголемување на цените на ресурсите. Силните прекини во снабдувањето веројатно директно придонесуваат за неконтролиран раст на трошоците за ресурси.

Истражување за состојбата кај малите и средните претпријатијата и трендов на овој сектор во 2024-та година

Во суштина, податоците за 2024 година покажуваат дека, додека поголемиот дел од МСП уживаат во непречено снабдување (51 % без проблеми), секторот не е имун на логистички предизвици. Вкупниот број на фирми кои пријавиле проблеми останува висок (49 %). Најважно е што природата на проблемите станала поинтензивна: намалувањето на малите проблеми е засенето од засилувањето на значителните проблеми (пораст од 6 % на 10 %). Оваа поларизација сугерира дека, иако синџирите на набавка се опоравуваат за многумина, оние кои доживуваат прекин се соочуваат со многу посериозни шокови, што веројатно негативно влијае на нивната способност за навремено производство и контролирање на трошоците.

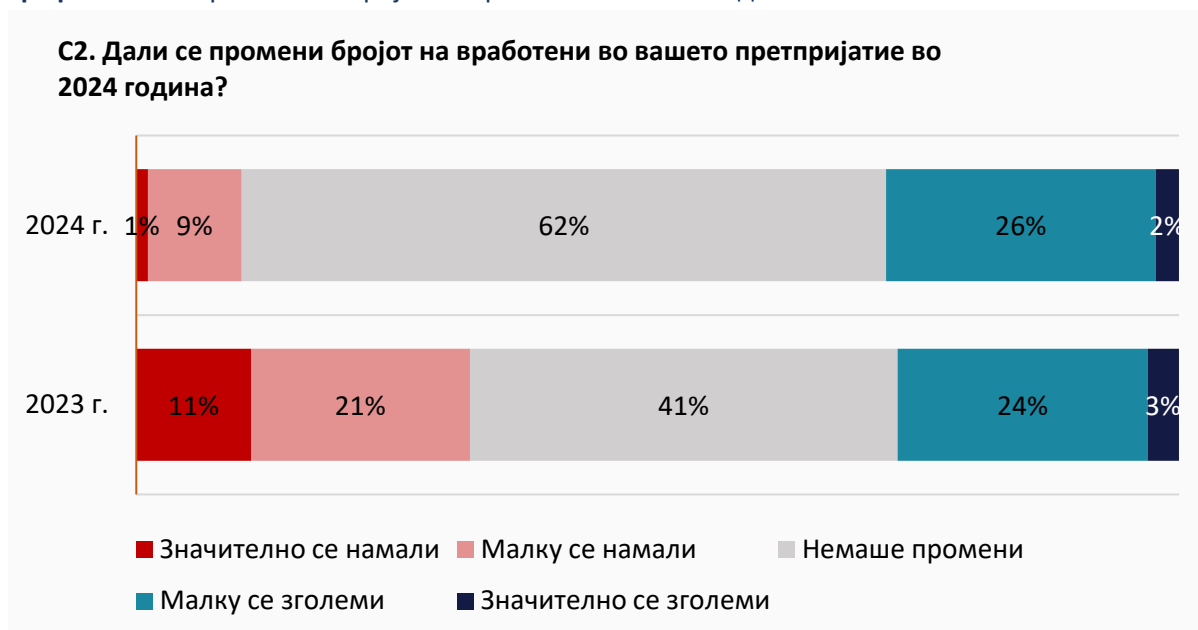
5.1.9. Промена на бројот на вработени во 2024 година

Најголемата промена во податоците за 2024 година во однос на вработеноста е драматичниот скок во стабилноста. Процентот на МСП кои пријавиле „немаше промени“ во бројот на вработени се зголемил од 41 % во 2023 година на високи 62 % во 2024 година. Ова зголемување од 21 % сугерира дека, и покрај тековните инфлаторни притисоци (5.1.5) и проблемите со синџирите на набавка (5.1.8), огромно мнозинство од МСП успеале да ги задржат своите тимови и да избегнат флукутации во кадарот.

Во 2024 г. се забележува огромен пад на претпријатијата кои морале да го намалат бројот на вработени. Вкупното намалување (значително се намали + малку се намали) паднало од 32 % во 2023 година на само 10 % во 2024 година. Намалувањето е особено изразено во категоријата „значително се намали“, која паднала од 11 % на само 1 %. Слично на тоа, „малку се намали“ паднало од 21 % на 9 %. Ова намалување на отпуштањата е силен индикатор дека економската клима се подобрила во однос на претходната година, како што беше потврдено и со зголемувањето на деловната активност (5.1.1) и побарувачката (5.1.2).

Истовремено, зголемувањето на бројот на вработени останало релативно стабилно, иако доминира умерениот раст. Вкупното зголемување (малку се зголеми + значително се зголеми) изнесува 28 % во 2024 година, што е благо зголемување во однос на 27 % во 2023 година. Категоријата „малку се зголеми“ забележала благ раст, од 24 % на 26 %. Сепак, категоријата „значително се зголеми“ благо се намалила, од 3 % на 2 %. Ова сугерира дека, иако повеќето компании се фокусирале на задржување на постојниот кадар, оние што растеле главно правеле помали, постепени вработувања.

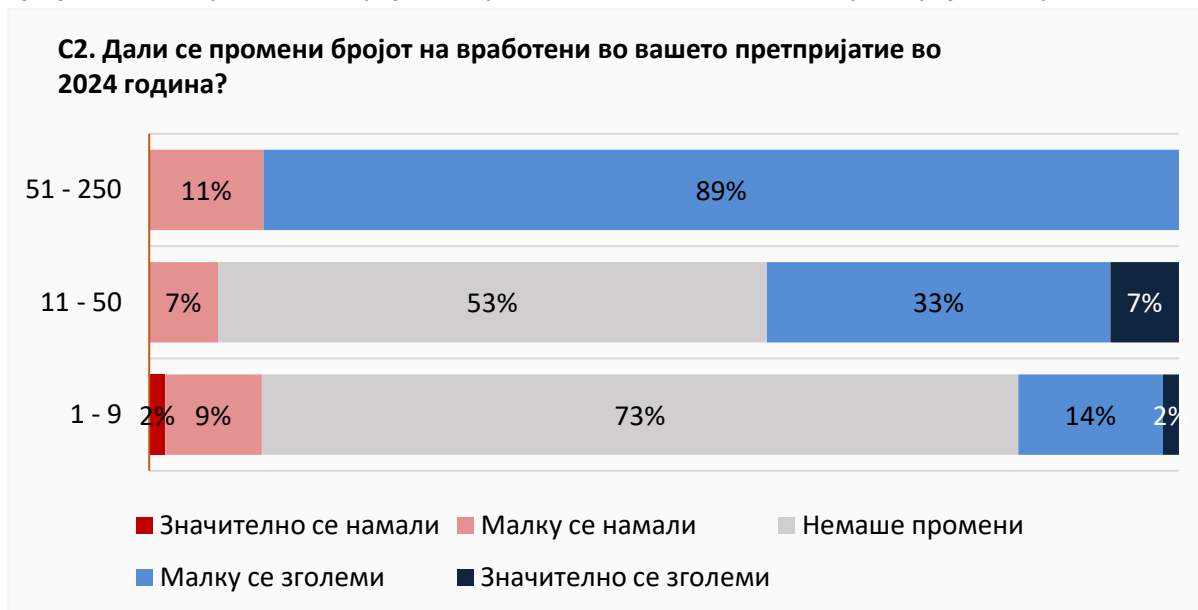
Графикон 12 : Промена на бројот на вработени во 2024 година

Истражување за состојбата кај малите и средните претпријатијата и трендов на овој сектор во 2024-та година

Податоците од **Графикон 12** откриваат многу поздрав и постабилен пазар на трудот во секторот на МСП во 2024 година, во споредба со 2023 година. Главниот тренд е консолидација на работната сила, со огромно префрлање на бизнисите од категориите „намалување“ кон категоријата „немаше промени“. Вкупно 88 % од МСП или го задржале бројот на вработени или го зголемиле. Овој позитивен развој е значаен бидејќи укажува дека, и покрај проблемот со недостаток на образована и квалификувана работна сила (кој има најголемо влијание за 33 % од МСП, според [5.1.7](#)), компаниите имаат поголема финансиска одржливост да го задржат персоналот, што е клучно за нивната идна експанзија.

Графикон 13 : Промена на бројот на вработени во 2024 година според бројот на вработени.

Промената на бројот на вработени во 2024 година според бројот на вработени презентира значителна варијација во стабилноста и флукуациите на работната сила меѓу различните групи на МСП. Клучниот заклучок е дека стабилноста („немаше промени“) е обратнопропорционална со големината на компанијата (највисока стабилност е забележана кај најмалите претпријатија 1 до 9 вработени). Исто така, зголемувањето на бројот на вработени е правопропорционален со големината на компанијата (најголемо зголемување на вработувањето е забележана кај наголемите претпријатија 51 до 250 вработени).

5.1.10. Планирање на нови вработувања

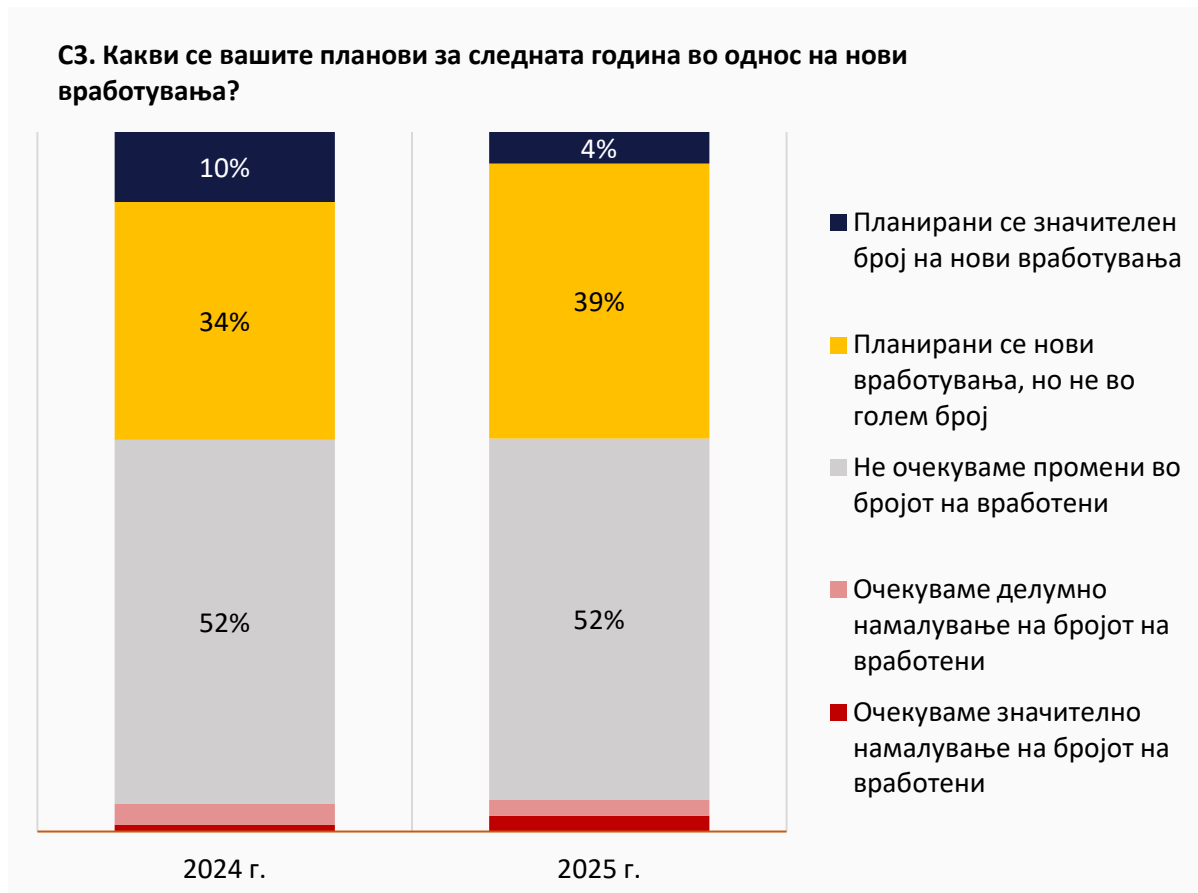
Најголемото мнозинство на МСП планираат да ја одржат стабилноста на својот кадар. Точно 52 % од испитаниците одговориле „Не очекуваме промени во бројот на вработени“ за следната година. Оваа бројка е идентична со плановите што ги имале за 2024 година (исто така 52 %). Оваа конзистентност укажува на тоа дека одржувањето на постојниот кадар останува примарен фокус за повеќе од половина од секторот, што е во согласност со претходниот наод ([5.1.9](#)) дека стабилноста на вработеноста значително се зголемила во 2024 година.

Вкупниот процент на МСП кои планираат нови вработувања (незначителен и значителен број) е благо зголемен, од 44 % за 2024 година на 43 % за 2025 година (39 % - „планирани се нови вработувања, но не во голем број“ + 4% - „планирани се значителен број на нови вработувања“). Најголем дел од оние кои планираат раст, се концентрирани во категоријата „планирани се нови вработувања, но не во голем број“, која пораснала од 34 % во 2024 година на 39 % за 2025 година. Ова зголемување од 5 % е значајно и кореспондира со зголемениот оптимизам за деловната активност во секторот ([5.1.3](#)), каде што 63 % очекуваат подобрување.

Истражување за состојбата кај малите и средните претпријатијата и трендов на овој сектор во 2024-та година

И покрај општиот оптимизам за умерено вработување, постои пад на претпријатијата кои планираат „значаен број на нови вработувања“. Оваа група намалила од 10 % во плановите за 2024 година на само 4 % во плановите за 2025 година. Овој пад од 6 % сугерира дека, иако повеќе компании планираат мали зголемувања на кадарот, многу помалку бизниси се подготвени да преземат големи експанзивни потези во однос на човечкиот капитал. Ова може да се должи на континуираниот недостиг на образована и квалификувана работна сила (кој има најголемо влијание за 33 % од МСП, според 5.1.7).

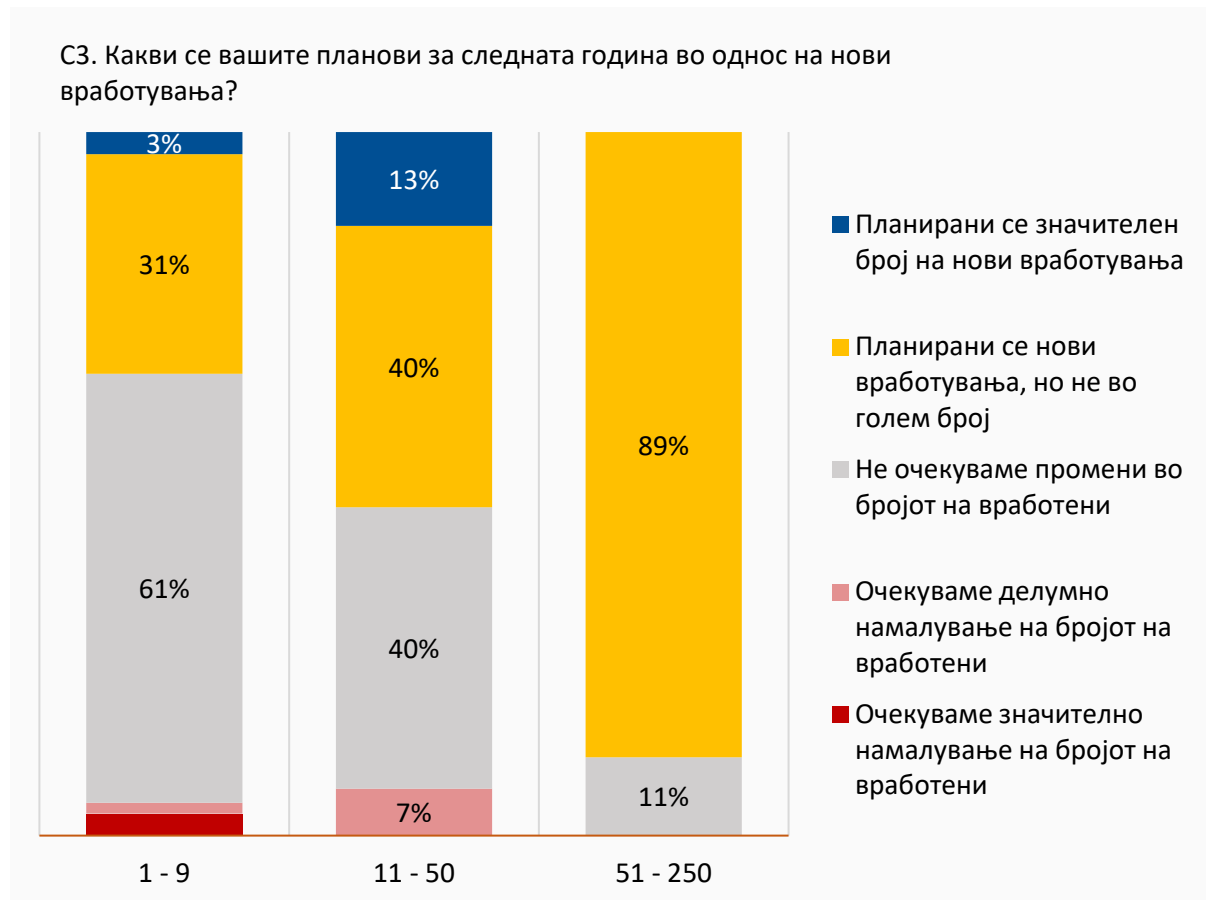
Графикон 14 : Планови за нови вработувања во следната година

Што се однесува до намалувањето на кадарот, плановите за 2025 година покажуваат дека ризикот од отпуштања е исклучително низок. Вкупно, само 4 % од МСП планираат какво било намалување на бројот на вработени (2 % со „очекуваме значително намалување“ + 2 % „очекуваме делумно намалување“). Овој низок процент, заедно со високата стабилност, ја потврдува претходно забележаната консолидација на работната сила во 2024 година и проектира дека позитивните услови на пазарот на трудот ќе продолжат.

Истражување за состојбата кај малите и средните претпријатијата и трендов на овој сектор во 2024-та година

Графикон 15 : Планови за нови вработувања во следната година во релација со број на вработени (големина на компанија)

Плановите за вработување во 2025 година јасно покажуваат дека големината на компанијата директно ја одредува нејзината стратешка посветеност кон раст или стабилност. Најголемите МСП (51 до 250 вработени) се главниот мотор за ширење во секторот, со речиси 9 од 10 фирми кои планираат нови вработувања, но тие експанзивни планови се речиси универзално умерени, што може да биде одговор на проблемот со недостаток на квалификувана работна сила. Најмалите претпријатија (1 – 9) пак, делуваат како стабилизатори на пазарот, фокусирајќи се на одржување на постојниот кадар, додека најзначајниот потенцијал за голема експанзија се наоѓа во средната група (11– 50 вработени).

5.1.11. Значајна инвестициска активност во 2024 година

Податоците укажуваат на пораст на инвестициската активност кај МСП во 2024 година. Процентот на претпријатија кои одговориле со „да“ на прашањето дали направиле позначајна инвестиција во нови капитални средства се зголемил повеќе од двојно, од само 17 % во 2023 година на 35 % во 2024 година. Овој скок од 18 процентни поени е силен индикатор за значително подобрување на довербата и на финансиската способност на МСП да преземат капитални расходи. Оваа позитивна промена е во согласност со претходните наоди за раст на деловната активност (5.1.1) и пораст на побарувачката (5.1.2).

Како директна последица на зголемената инвестициска активност, процентот на МСП кои одговориле со „не“ на прашањето за позначајна инвестиција е драматично намален. Додека во 2023 година, огромно мнозинство од 83 % не инвестирале, во 2024 година овој процент паднал на 65 %. Ова намалување од 18 процентни поени е доказ дека значителен дел од бизнисите кои претходно биле инвестициски пасивни, сега се активирале и вложиле во капитални средства.

Истражување за состојбата кај малите и средните претпријатијата и трендов на овој сектор во 2024-та година

Ова е клучен показател за транзиција од режим на преживување во режим на проширување во секторот на МСП.

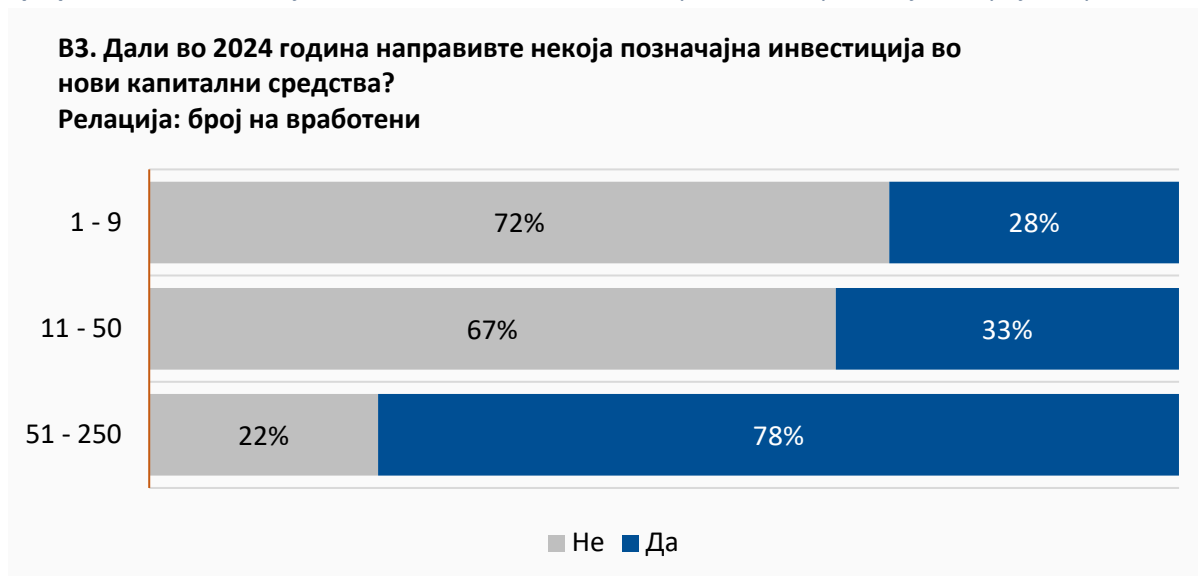
Овој инвестициски скок е изненадувачки, но позитивен, имајќи ги предвид сериозните финансиски пречки со кои се соочуваат МСП. Имено, проблемите како „пристап до кредити и висина на каматни стапки“ се меѓу значајните предизвици (имаат најголемо влијание за 26 % од МСП). Понатаму, високите камати се идентификувани како втор најголем финансиски предизвик (36 % одговори). И покрај овие високи трошоци за финансирање и инфлаторните притисоци врз ресурсите (5.1.5), способноста на МСП да инвестираат во 2024 година укажува дека внатрешното генерирање на капитал или користењето на поповолни форми на финансирање станало достапно за голем број фирми.

Графикон 16 : Позначајни инвестиции во капитални средства

Во суштина, податоците од **Графикон 16** го истакнуваат најсилниот сигнал за оптимизам и здравје на секторот на МСП. Зголемувањето на бројот на фирми кои инвестирале во капитални средства од 17 % на 35 %, односно повеќе од една третина од МСП активно инвестираат во својата иднина, што ќе ја подобри нивната конкурентност, продуктивност и ќе им овозможи да се справат со зголемената побарувачка. Овој тренд на интензивирање на инвестициите веројатно ќе придонесе за засилување на позитивните очекувања за деловната активност во наредниот период (5.1.3), каде 63 % очекуваат подобрување.

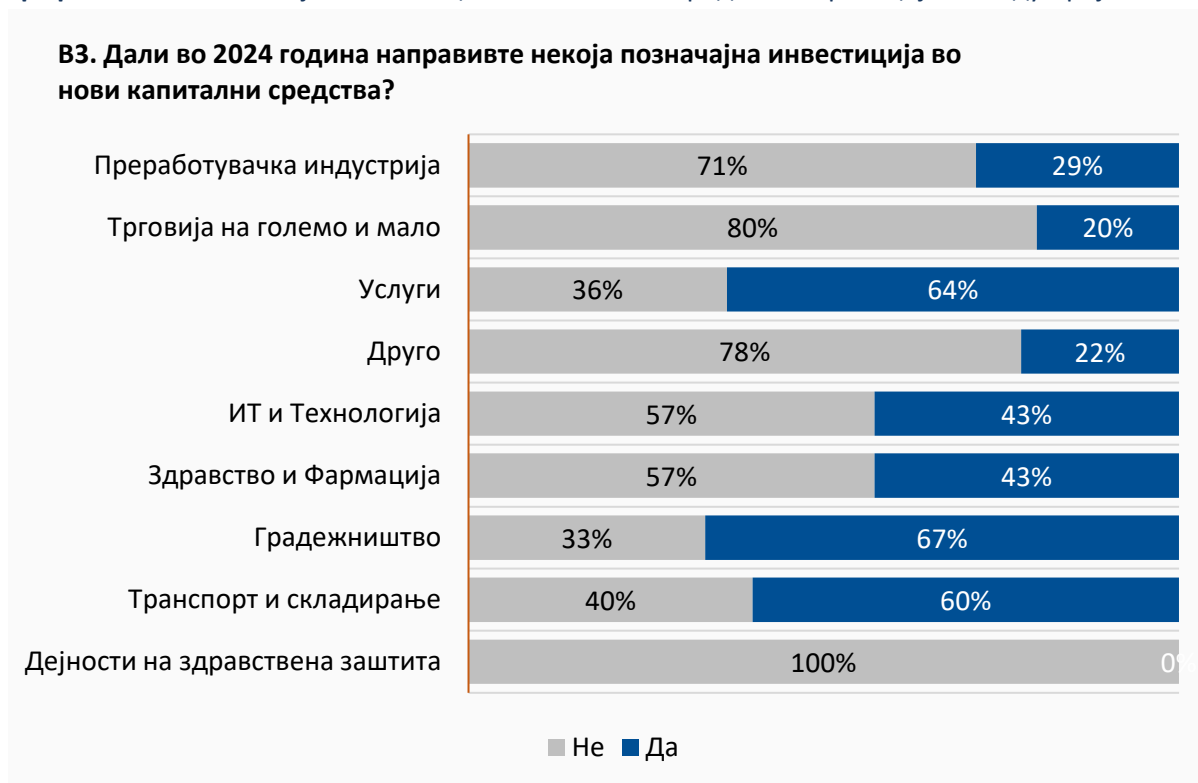
Графикон 17 Позначајни инвестиции во капитални средства во релација со број на вработени

Истражување за состојбата кај малите и средните претпријатијата и трендов на овој сектор во 2024-та година

Податоците од **Графикон 17** сугерираат дека иако целиот МСП сектор покажува зголемена доверба и финансиска способност да инвестира и покрај предизвиците како високите каматни стапки, оваа инвестициска сила е силно концентрирана во сегментот на средните претпријатија (51-250 вработени). Веројатноста за позначајна капитална инвестиција е речиси четири пати поголема кај најголемите МСП во споредба со најмалите.

Графикон 18 : Позначајни инвестиции во капитални средства во релација со индустрија

Забележливо е дека „услуги“, „градежништво“ и „транспорт и складирање“ имаат значително повисоко учество на потврдниот одговор „да“ кој е во рангот од 60 % до 67 %. За разлика од нив, една петина од компаниите во „преработувачка индустрија“, „трговија на големо и мало“ и „други индустрии“ имаат направено позначајна инвестиција во нови капитални средства во 2024-та година.

5.1.12. Планови за нови инвестиции

Најважниот тренд во очекувањата за инвестиции во наредната година (2025-26) е огромен пад на МСП кои не планираат никакви инвестиции. Процентот на оние кои одговориле „не се планирани инвестиции“ паднал од 61 % во плановите за 2024 година на само 30 % во плановите за 2025 година. Ова е намалување за 31 % и покажува дека огромно мнозинство на бизниси кои претходно биле пасивни или воздржани во инвестирањето, сега планираат активно да вложуваат. Овој оптимизам е силно поддржан од фактот што 35 % од МСП веќе направиле позначајни инвестиции во 2024 година, двојно повеќе од претходната година (17 %).

Графикон 19 : Планови за следната година во однос на нови инвестиции

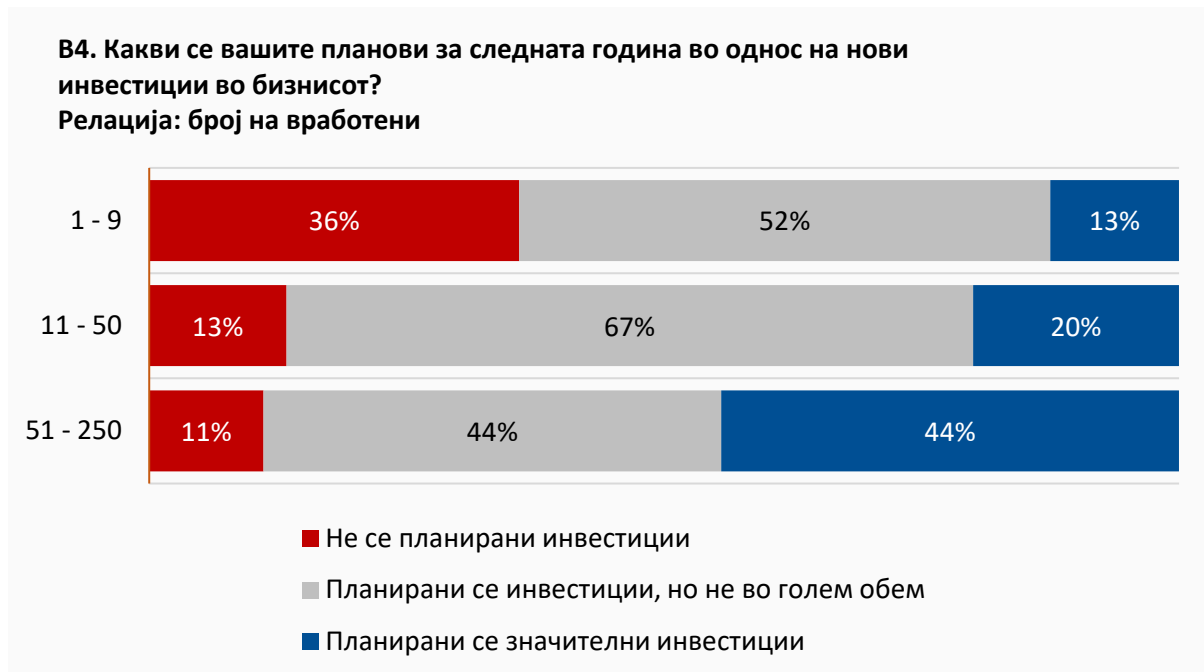
Истовремено со намалувањето на пасивноста, има значителен скок во двете категории на планирани инвестиции. Категоријата „планирани се инвестиции, но не во голем обем“ е најголема и се зголемила од 32 % на 53 %. Ова значи дека повеќе од половина од МСП планираат барем мали или средни инвестиции. Покрај тоа, плановите за „значајни инвестиции“ се повеќе од двојно зголемени, од 7 % за 2024 година на 17 % за 2025 година. Зголемувањето на планираните значајни инвестиции за 10 процентни поени е силен показател дека секторот очекува долг период на раст и проширување на капацитетите.

Вкупно, 70 % од МСП планираат некаков вид инвестиции во 2025 година (53 % умерен обем + 17 % значителен обем). Ова е огромно зголемување во однос на плановите за 2024 година, кога само 39 % планирале инвестиции. Овој кумулативен инвестициски оптимизам е во согласност со високите очекувања за подобрување на деловната активност во наредните шест месеци, каде што 63 % од МСП очекуваат умерено или значајно подобрување. Иако финансиските предизвици како високи камати (36 %) и ограничен пристап до кредити/грантови (25 %) остануваат значајни, овој висок процент на планирани инвестиции сугерира дека бизнисите или наоѓаат алтернативни извори на финансирање, или дека нивната профитабилност овозможува самофинансирање на капиталните проекти.

Анализата укажува на тоа дека МСП влегуваат во фаза на стратешка експанзија. Фактот што 70 % од бизнисите планираат инвестиции, а само 30 % се пасивни, го позиционира инвестицискиот импулс како еден од најпозитивните трендови во истражувањето. Најголемата промена лежи во тоа што МСП активно се подготвуваат да ги прошират своите операции, а зголемениот дел од значајните инвестиции (17%) укажува на тоа дека бизнисите не планираат само рутинско одржување, туку суштински подобрувања на капиталните средства. Ова е клучно за долгорочен раст и конкурентност на секторот, со цел да се одговори на зголемената побарувачка и да се ублажи инфлаторниот притисок преку зголемена ефикасност.

Истражување за состојбата кај малите и средните претпријатијата и трендов на овој сектор во 2024-та година

Графикон 20 : Планови за следната година во однос на нови инвестиции во релација со број на вработени

Иако повеќето МСП влегуваат во фаза на развој и планираат да инвестираат, анализата покажува дека желбата за инвестирање директно зависи од тоа колку е голема компанијата.

Најголемите претпријатија (кои имаат од 51 до 250 вработени) се убедливо најактивни и најоптимистички. Само 11% од нив не планираат ништо, што значи дека огромни 89% активно планираат да вложуваат во нова опрема или машини. Тие исто така се најсигурни во иднината, бидејќи 44% од нив планираат значителни инвестиции, што е највисока стапка и укажува на очекувања за долг период на раст.

5.1.13. Финансиски предизвици

Најголемите финансиски предизвици со кои се соочуваат МСП во 2024 година се директно поврзани со управувањето со готовинскиот тек и ликвидноста. На врвот на листата, со 38 % одговори, се наоѓаат „долги рокови на наплата на побарувањата“. Овој проблем е најчесто истакнат како најголем финансиски предизвик. Всушност, претходно во анализата на [5.1.7](#), „рокови за наплата на побарувања“ беа идентификувани како втор најголем проблем воопшто за бизнисот, со најголемо влијание за 54% од МСП. Третиот најголем финансиски предизвик, „недостаток на ликвидност“ (29 %), е природна последица на долгите рокови на наплата. Ова покажува дека, иако деловната активност расте ([5.1.5](#)), финансиската дисциплина во пазарните трансакции останува критичен проблем.

Графикон 21 : Најголеми финансиски предизвици

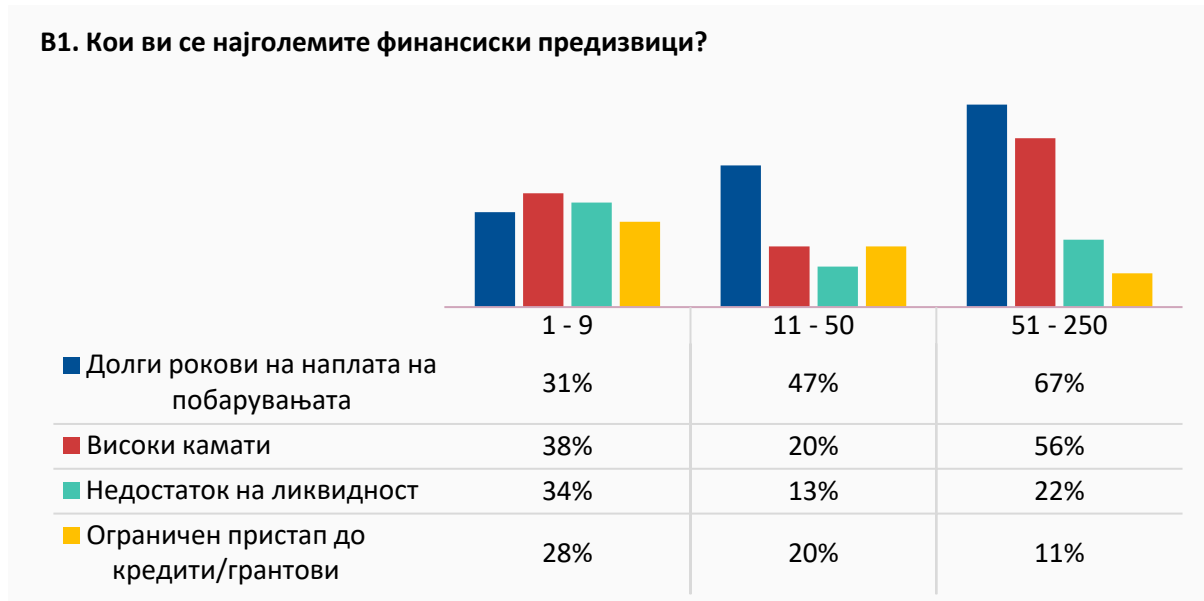
Вториот најголем финансиски предизвик се „високи камати“, кои ги навеле 36 % од МСП. Овој висок процент го потенцира фактот дека трошоците за позајмување се значајна пречка за финансиското работење на бизнисите. Овој наод е во силна корелација со претходната анализа, каде што инфлацијата и растот на цените е најголемиот проблем со најголемо влијание врз бизнисот (74 % одговори, 5.1.4). Високите камати, исто како и инфлацијата на ресурсите (5.1.5), претставуваат ценовен шок кој ја ограничува способноста на МСП да се финансираат и да го максимизираат својот профит.

Четвртиот значаен финансиски предизвик е „ограничен пристап до кредити/грантови“, кој го навеле 25 % од испитаниците. Оваа бариера, иако е најниска на листата на финансиски предизвици, сепак е значајна, бидејќи укажува дека една четвртина од секторот има тешкотии во обезбедувањето на поволни надворешни извори на финансирање. Овој предизвик е важен во контекст на инвестициските планови (5.1.12), каде што МСП драстично го зголемија планирањето за инвестиции (70 % планираат некаква инвестиција). Тешкотиите во пристапот до кредити може да ги принудат МСП да се потпираат на самофинансирање или на понеповолни извори поради високите каматни стапки.

Сумирано, финансиската состојба на МСП во 2024 година се карактеризира со двостран притисок: интерни тешкотии во управувањето со готовинскиот тек поради долгите рокови на наплата и недостаток на ликвидност, и екстерни финансиски пречки поради високите каматни стапки и ограничениот пристап до кредити. Фактот што долгите рокови на наплата и високите камати доминираат на листата, покажува дека финансиската стабилност на МСП е загрозувана од недостаток на финансиска дисциплина на пазарот и цената за обезбедување на финансиските средства. Ова може да ги забави импулсот на раст и инвестициските планови, и покрај генералниот оптимизам за деловната активност.

Истражување за состојбата кај малите и средните претпријатијата и трендов на овој сектор во 2024-та година

Графикон 22 : Најголеми финансиски предизвици во релација со бројот на вработени

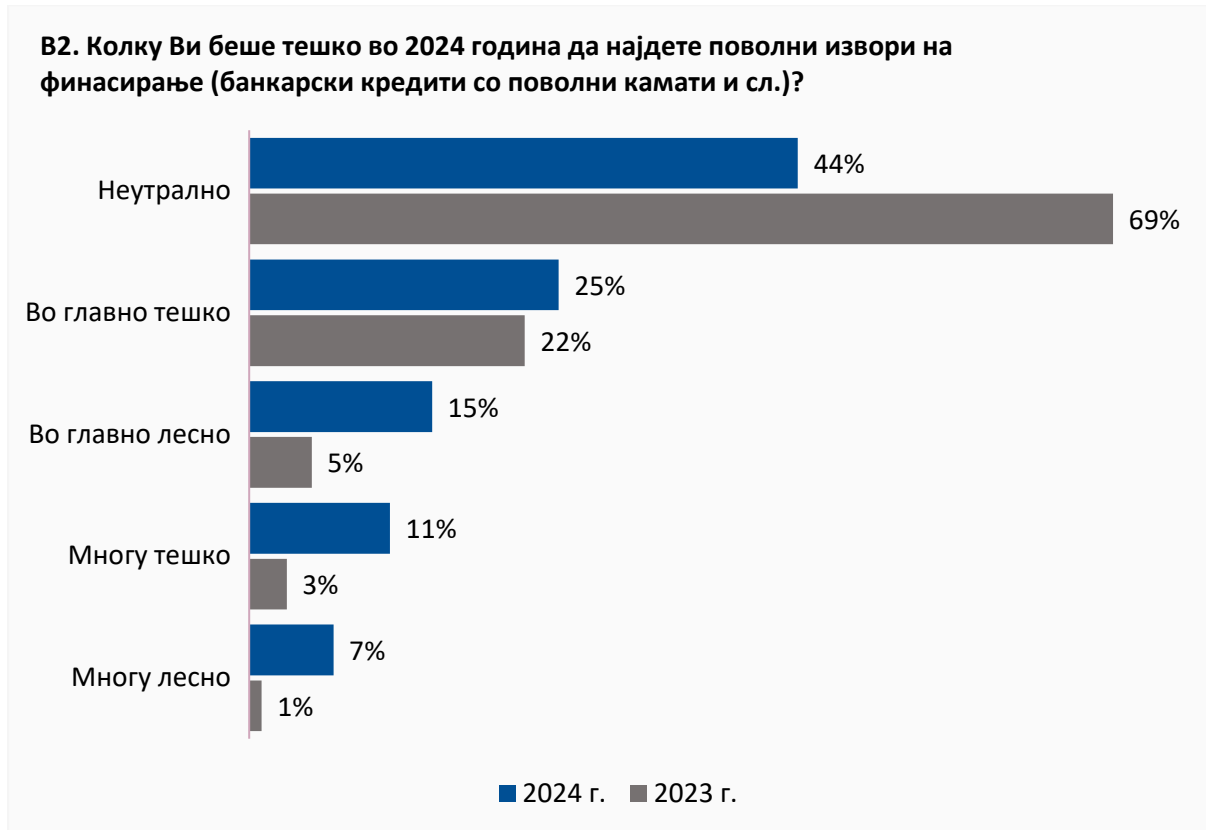

Кај неколку одговори се забележуваат трендови со зголемување на бројот на вработени. Првиот тренд е за одговорот “долги рокови на наплата на побарувањата”, каде што учеството се зголемува рамномерно од 31 % кај компаниите од 1 до 9 вработени, на 67 % кај тие помеѓу 51 – 250 вработени. Вториот тренд е за одговорот „ограничен пристап до кредити/грантови” кој од 28 % се намалува на 11 % што посочува дека поголемите компании имаат поголем пристап до кредити и различни извори на финансирање.

5.1.14. Бариера за пронаоѓање на поволни извори на финансирање

Најзначајната промена во перцепцијата на МСП во 2024 година е драстичниот пад на неутралните ставови за достапноста на поволно финансирање. Процентот на испитаници кои одговориле со „неутрално“ е намален од 69 % во 2023 година на само 44 % во 2024 година. Овој пад од 25 % е клучен бидејќи укажува на тоа дека неизвесноста или рамнодушност во однос на финансирањето е заменета со појасни, поекстремни ставови – и позитивни и негативни. Сепак, категоријата „неутрално“ и понатаму останува најбројна во 2024 година.

Графикон 23 : Едноставност за пронаоѓање на поволни извори на финансирање

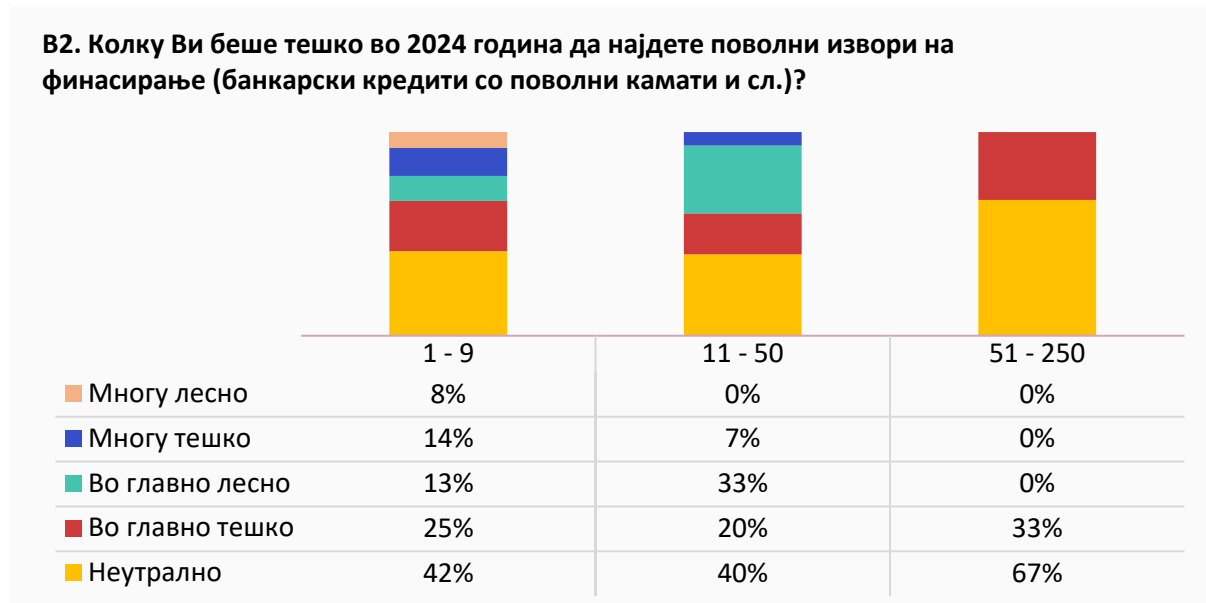
Во 2024 година, значително се зголемил бројот на МСП кои пријавиле дека лесно нашле поволни извори на финансирање. Кумулативниот процент на позитивни одговори („многу лесно“ + „главно лесно“) пораснал од 6 % во 2023 година на 22 % во 2024 година. Категоријата „главно лесно“ се зголемила трикратно, од 5 % на 15 %, додека „многу лесно“ се зголемила од 1 % на 7 %. Ова сугерира дека, и покрај проблемот со високите камати кои се втор најголем финансиски предизвик (36 % одговори, според 5.1.13), достапноста на финансирање, сепак, се подобрила за одреден сегмент од МСП, најверојатно за оние со подобра кредитна историја и посилна деловна активност.

И покрај подобрувањето на лесниот пристап, вкупниот процент на МСП кои пријавиле тешкотии („главно тешко“ + „многу тешко“) исто така значително се зголемил, од 25 % во 2023 година на 36 % во 2024 година. Ова зголемување главно се должи на категоријата „многу тешко“, која се зголемила речиси четирикратно, од 3 % на 11 %. Категоријата „главно тешко“ исто така забележала благ пораст, од 22 % на 25 %. Оваа интензивирани тешкотија може да биде директно поврзана со високите каматни стапки (5.1.13) и ограничен пристап до кредити/грантови (25 % одговори, 5.1.13).

Анализата открива поларизација во финансискиот пристап во 2024 година. Големото мнозинство на МСП ја напуштиле неутралната позиција, но исходот не е униформен. Од една страна, една третина од бизнисите (36 %) сега се соочуваат со зголемени тешкотии во добивањето поволно финансирање, при што бројот на оние што пријавуваат „многу тешко“ е значително пораснал. Од друга страна, повеќе од петина (22 %) пријавуваат лесен пристап, што укажува на тоа дека финансискиот систем станал селективен, овозможувајќи полесен пристап до капитал за поуспешните или постабилните компании, додека оние кои се веќе ранливи се соочуваат со уште поригорозни услови. Оваа поларизација ја нагласува важноста на високите камати како двоен проблем – тие го прават финансирањето скапо, а во исто време ги исклучуваат фирмите кои не можат да си дозволат толкав трошок.

Истражување за состојбата кај малите и средните претпријатијата и трендов на овој сектор во 2024-та година

Графикон 24 : Едноставност за пронаоѓање на поволни извори на финансирање во релација со бројот на вработени

Неутралноста доминира помеѓу сите типови на компании според бројот на вработени. Сепак, малите компании се издвојуваат како група со најголема дисперзија на одговорите, и генерално, имале поголем предизвик во 2024 година да добијат поволни извори на финансирање. Компаниите коишто имаат помеѓу 11 – 50 вработени, главно лесно (или неутрално) имале пристап до финанси. Генералниот заклучок е дека колку што е помала компанијата дотолку повеќе се соочува со предизвици во работењето.

5.2. Дигитализација и зелена економија

5.2.1. Пласман на нов производ или услуга на пазарот

Податоците укажуваат на значителен раст на иновативноста и развојната активност кај МСП во 2024 година. Процентот на претпријатија кои одговориле со „да“ на прашањето дали лансирале нов производ или услуга на пазарот се зголемил повеќе од двојно, од 18 % во 2023 година на 40 % во 2024 година. Овој скок од 22 % е најсилниот показател за зајакнување на конкурентноста и стратешката проактивност на секторот на МСП. Оваа висока стапка на лансирање на нови производи е во корелација со брзиот раст на деловната активност (15 % одговори „брз раст“ во 5.1.1) и порастот на побарувачката (19 % одговори „значително порасна“ во 5.1.2), што сугерира дека бизнисите инвестираат во иновации за да го искористат поволниот пазарен импулс.

Графикон 25 : Пласман на нов производ или услуга на пазарот

Како директна последица на зголемената иновациска активност, процентот на МСП кои одговориле со „не“ е драматично намален. Додека во 2023 г., огромно мнозинство од 83 % не лансирале ништо ново, во 2024 година овој процент паднал на 60 %. Ова намалување од 23 процентни поени покажува дека речиси една четвртина од секторот, кој претходно бил пасивен во поглед на производниот развој, сега активно вовел нови понуди на пазарот. Овој тренд укажува на сегментирано созревање на пазарот, каде што МСП сè повеќе го препознаваат значењето на разликувањето на производите и услугите.

Овој раст на лансирањето на нови производи е тесно поврзан со позитивните трендови забележани во инвестициската активност. Во 2024 година, 35 % од МСП направиле позначајна инвестиција во нови капитални средства, што е двојно повеќе од 2023 година. Капиталните инвестиции често се предуслов за развој и производство на нови производи. Истовремено, растот на иновативноста може да биде поттикнат од поголемата употреба на ИКТ, бидејќи 35 % од МСП изјавиле дека „голем дел од сите процеси се електронски поврзани“ (Д2), иако значителен дел сè уште користат само основни алатки.

Во заклучок, податоците од Д1 ја нагласуваат промена во стратегијата на МСП, од фокус на преживување кон активен развој и проширување. Фактот што 40 % од бизнисите лансирале нов производ или услуга во 2024 година покажува дека тие активно се прилагодуваат на новата пазарна динамика, која се карактеризира со зголемена побарувачка. Оваа иновативна активност е витален знак за долгорочно здравје на секторот, овозможувајќи им на МСП да се справат со инфлаторните притисоци (5.1.5) преку воведување на високо вреднувани производи и услуги и да ја одржат својата конкурентска предност на пазарот.

Истражување за состојбата кај малите и средните претпријатијата и трендов на овој сектор во 2024-та година

Графикон 26 : Пласман на нов производ или услуга на пазарот во релација со број на вработени

Податоците недвосмислено покажуваат дека големината на компанијата е клучна детерминанта за иновативниот капацитет. Растот на лансирањето на нови производи или услуги во 2024 година (од 18 % на 40 % на ниво на сектор) е првенствено резултат на стратешката проактивност и финансиската моќ на најголемите МСП (51 до 250 вработени), каде што две третини од фирмите активно го прошириле своето портфолио. Ова ја нагласува промената од фокус на преживување кон активен развој и проширување, но истовремено сугерира дека помалите фирми (1 до 9 вработени) сè уште се соочуваат со поголеми бариери за инвестирање во развој на производи и услуги

5.2.2. Користење на информатичко-комуникациски технологии

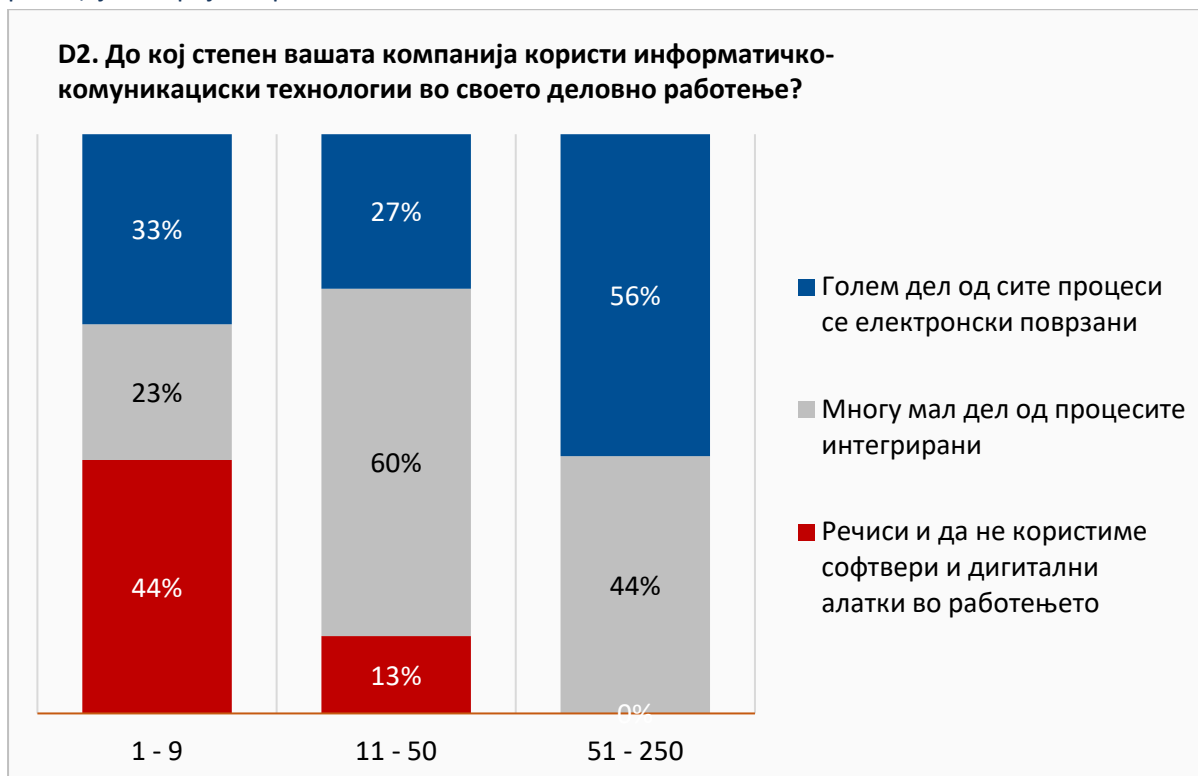
Податоците за користењето на ИКТ во 2024 година откриваат дека секторот на МСП е речиси поделен на три еднакви дела во однос на нивната дигитална зрелост. Најголемиот дел од испитаниците, 35 %, пријавиле дека „голем дел од сите процеси се електронски поврзани“. Оваа група ги претставува дигитално најнапредните МСП. Сепак, речиси ист процент, 34 %, одговориле со „речиси и да не користиме софтвери и дигитални алатки во работењето“. Оваа поларизација сугерира дека, додека еден значаен дел од секторот активно се дигитализира, еден сличен дел е сè уште во рана фаза на технолошка примена.

Графикон 27 : Користење на информатичко-комуникациски технологии во работењето

Кога ќе се соберат претпријатијата кои пријавуваат ниско или никакво користење на ИКТ, сликата за дигиталната пасивност станува доминантна. Вкупно 65 % од МСП или „речиси и да не користат“ софтвери (34 %), или имаат „многу мал дел од процесите интегрирани“ (31 %). Овој кумулативен податок е многу важен, бидејќи укажува дека две третини од секторот на МСП сè уште не ги искористуваат целосно предностите на дигитализацијата. Ова е во корелација со проблемот на „ниско ниво на дигитализација на државата/државните органи“, кој е наведен како проблем со најголемо влијание за 25 % од МСП.

Графикон 28 : Користење на информатичко-комуникациски технологии во работењето во релација со број на вработени

Истражување за состојбата кај малите и средните претпријатијата и трендов на овој сектор во 2024-та година

Податоците недвосмислено потврдуваат дека големината на компанијата е главниот фактор кој ја одредува нејзината дигитална зрелост. Најголемите МСП (51 до 250 вработени) се целосно дигитално интегрирани и служат како двигатели на дигиталната трансформација во секторот, со нула пасивност и мнозинство од 60 % кои користат напредни електронски процеси. Спротивно на тоа, микропретпријатијата (1 до 9 вработени) се соочуваат со најголеми бариери за дигитализација, со повеќе од три четвртини од нив (77 %) кои сè уште не ги искористуваат целосно предностите на дигиталните алатки. Ова сугерира дека значителната дигитална пасивност на секторот, забележана кај 65 % од вкупниот број МСП, во голема мера е предизвикана од ниската дигитализација токму на најмалите фирми.

Табела 21 : Користење на информатичко-комуникациски технологии во работењето во релација со индустрија

Индустија	Користење на информатичка технологија во работењето		
	Речиси и да не користиме софтвери и дигитални алатки во работењето	Многу мал дел од процесите интегрирани	Голем дел од сите процеси се електронски поврзани
Преработувачка индустрија	50 %	50 %	0 %
Трговија на големо и мало	40 %	36 %	24 %
Услуги	27 %	18 %	55 %
Друго	56 %	22 %	22 %
ИТ и технологија	0 %	29 %	71 %
Здравство и фармација	14 %	14 %	71 %
Градежништво	33 %	33 %	33 %
Транспорт и складирање	20 %	20 %	60 %
Дејности на здравствена заштита	20 %	40 %	40 %

Податоците (**Табела 21**), и покрај ограничениот примерок (100 претпријатија), јасно покажуваат дека нивото на дигитализација на една компанија е исклучително силно поврзано со индустријата во која работи. Секторите како ИТ, здравство и транспорт се лидери во користењето на напредни дигитални алатки. Најголема загриженост претставува преработувачката индустрија, каде ниту една компанија не е на високо ниво на дигитална интеграција. Оваа разлика сугерира дека дигиталната трансформација не е рамномерно прифатена и дека одредени сектори значително заостануваат, што ја одржува вкупната дигитална пасивност на секторот

5.2.3. Користени дигитални алатки во компаниите

Анализата на користените дигитални алатки (**Графикон 29**) ја потврдува ниската дигитална зрелост. Најчесто користени алатки се „основните алатки (Word, Excel, PowerPoint)“, кои ги користат 74 % од МСП. Ова покажува дека иако бизнисите користат основни дигитални средства, усвојувањето на напредни, интегрирани системи е многу помало. На пример, системи за ERP (Enterprise Resource Planning), кои се клучни за целосна електронска поврзаност, користат само 9 % од МСП. CRM (Customer Relationship Management) користат само 17 %, а специфични софтвери за индустријата користат 29% од МСП.

Во заклучок, и покрај очигледниот раст на иновативноста (40 % лансирале нов производ, [5.2.1](#)) и планираните инвестиции ([5.1.12](#)), секторот на МСП се соочува со значителен дигитален јаз. Додека една третина од бизнисите се дигитално напредни, друга третина е многу заостаната. Преовладувањето на основните алатки и ниската интеграција на клучните системи (ERP, CRM) сугерира дека многу МСП се далеку од постигнување на целосна ефикасност и конкурентност што ја нуди дигиталната трансформација. Овој јаз претставува пречка за справување со предизвиците како што е неефикасната јавна администрација (има најголемо влијание за 22 %)

Истражување за состојбата кај малите и средните претпријатијата и трендов на овој сектор во 2024-та година

и може да ја ограничи можноста на овие компании да го одржат темпото на раст што го пријавија во 2024 година (5.1.1, 5.1.2).

Истражувањето јасно покажува дека најчесто користените дигитални алатки во секторот на МСП се основните и универзални софтвери. Убедливо на прво место се „основните алатки (Word, Excel, PowerPoint)“, кои ги користат 74% од испитаниците. Ова укажува дека, иако речиси три четвртини од бизнисите имаат барем минимална дигитална писменост, нивната дигитална активност најчесто е ограничена на канцелариски алатки, а не на интегрирани системи. Втора најчесто користена алатка е „веб-страница на компанијата“ со 42 %, што укажува на прифаќање на дигиталното присуство, но не мора и на напредни оперативни системи.

Графикон 29 : Користени дигитални алатки во компанијата

Усвојувањето на напредни софтвери кои се критични за ефикасност и стратешко управување е релативно ниско. На пример, системи за управување со односите со клиентите (CRM – Customer Relationship Management) користат само 17 % од МСП, додека софтвер за маркетинг користат 12 %. Најниска пенетрација имаат најкомплексните интегрирани системи: ERP (Enterprise Resource Planning) користат само 9 % од МСП, додека WMS (Warehouse Management System) користат само 7 %. Ова е во согласност со претходниот наод (**Графикон 27**) дека 65 % од МСП или воопшто не користат софтвери или имаат многу мал дел од процесите интегрирани.

Покрај основните алатки, значителен дел од МСП користат специфични или документни системи. „Специфични софтвери за индустријата“ користат 29 % од бизнисите. Оваа бројка е најголема во основните алатки и веб-страниците, што сугерира дека индустриските специфичности бараат одредени адаптирани дигитални решенија. Системи за управување со документи (DMS - Document Management System) користат 25 % од МСП. Сепак, алатките за директна онлајн продажба, како што е „електронска продавница“, користат само 10%.

Истражување за состојбата кај малите и средните претпријатијата и трендов на овој сектор во 2024-та година

Анализата ја потврдува поларизацијата во дигиталната зрелост на МСП. Додека основните алатки се речиси универзални, стратешката дигитализација останува предизвик. Само мала група на претпријатија (оние 35 % кои пријавија дека „голем дел од сите процеси се електронски поврзани“ според 5.2.2) користат интегрирани системи како ERP и CRM. Ниската употреба на ERP (9 %) и CRM (17 %) сугерира дека поголемиот дел од МСП не се опремени за целосно автоматизирање и ефикасно управување со ресурсите и односите со клиентите. Ова ограничување на дигиталната инфраструктура може да ја ограничи нивната способност да ги искористат придобивките од лансирањето на нови производи (Графикон 25) и планираните инвестиции (5.1.12), особено во однос на зголемената ефикасност и справувањето со високите трошоци на ресурсите.

Табела 22 : Користени дигитални алатки во компанијата во релација со бројот на вработени

D3. Кои од следните дигитални алатки ги имате во вашата компанија?	Број на вработени		
	1 - 9	11 - 50	51 - 250
Основни алатки (Word, Excel, Powerpoint)	72%	73%	89%
Веб-страница на компанијата	28%	67%	89%
Специфични софтвери за индустријата	25%	20%	67%
DMS (Document Management System)	17%	47%	33%
CRM (Customer Relationship Management)	13%	27%	22%
Софтвер за маркетинг	5%	13%	67%
Вештачка интелигенција	11%	0%	11%
Електронска продавница	8%	20%	11%
ERP (Enterprise Resource Planning)	9%	13%	0%
Решенија за дигитализација на интерните процеси	2%	13%	33%
WMS (Warehouse Management System)	5%	7%	11%

Од корелацијата со бројот на вработени, се забележува дека поголемите компании користат повеќе различни видови на дигитални алатки. На пример, компаниите кои имаат помеѓу 51 до 250 вработени, освен основните алатки и веб-страница, 67 % користат и „специфични софтвери за индустријата“, 67 % користат „софтвер за маркетинг“ или пак, решенија за дигитализација на интерните процеси. За разлика од нив, компаниите со 1 до 9 вработени се концентрирани на основните алатки или веб-страницата, додека тие помеѓу 11 до 50 вработени дополнително користат софтвери за управување со документи (DMS) и CRM системи.

5.3. Зелена економија и одржливост

5.3.1. Мерење на аспекти од зелена економија

МСП во 2024 година се најактивни во мерењето на основните ресурси кои директно влијаат на нивните оперативни трошоци. Убедливо најчесто мерен аспект е „потрошувачка на струја“, што го мерат 87 % од испитаниците. Веднаш по струјата следи мерењето на „потрошувачка на вода“ со 71 %, и „потрошувачка на топлина“ со 57 %. Фактот што повеќе од две третини од бизнисите ја мерат потрошувачката на струја и вода укажува дека овие мерења се веројатно мотивирани првенствено од финансиски причини (контрола на трошоците), а не само од еколошка свест, особено имајќи ги предвид инфлаторните притисоци врз ресурсите (5.1.5).

Истражување за состојбата кај малите и средните претпријатијата и трендов на овој сектор во 2024-та година

Графикон 30 : Мерење на аспекти од зелената економија

Мерењето на потрошувачката на горива и генерирањето на отпад е присутно кај значителен дел од МСП, но не е универзално како мерењето на струјата. „Потрошувачката на гас/нафта“ ја мерат 48 % од претпријатијата. Намалувањето на овој процент во однос на струјата и водата може да се должи на индустриската структура. „Генерирање на отпад“ мерат 38 % од МСП. Ова покажува дека само нешто повеќе од една третина од компаниите активно го следат процесот на управување со отпадот, што е значајна бројка, но остава простор за подобрување, особено бидејќи 12 % од МСП планираат инвестиции во подобрување на управувањето со отпад и рециклирање во наредната година (**Графикон 27**).

Мерењето на аспектите кои директно се однесуваат на загадувањето и еколошкото влијание е значително ниско. Само 24 % од МСП мерат „загадување на воздух (емисија на стакленички гасови)“. Уште помалку се мерат „загадување на вода“ со 16 %, а „загадување на почва“ мерат најмалку, само 12 % од испитаниците. Ова сугерира дека, иако МСП се фокусирани на мерење на основните ресурси, свесноста и практиката за мерење на директното негативно еколошко влијание сè уште е на ниско ниво. Ова е во корелација со фактот дека 72 % од МСП немаат сертификат за одржливост/екологија (**Графикон 31**).

Анализата открива дека мерењето во секторот на МСП е главно водено од трошоците, а не од длабока еколошка одговорност. Иако МСП покажуваат висока активност во мерењето на енергијата и водата, што може да им помогне да ги контролираат ресурсите (5.1.5), многу мал дел од нив навистина го следат своето влијание врз животната средина преку мерење на загадувањето на воздухот, водата и почвата. Сепак, планираните инвестиции за следната година (5.3.3) покажуваат дека намалување на потрошувачката на енергија (18 %) и преминување на обновливи извори на енергија (8 %) се меѓу клучните приоритети, што може да доведе до поголема еколошка одговорност во иднина.

Табела 23 : Мерење на аспекти од зелената економија во релација со индустрија

Индустрија	E1. Кои од следните аспекти ги мерите во вашата компанија:
------------	--

Истражување за состојбата кај малите и средните претпријатијата и трендов на овој сектор во 2024-та година

	Потрошувачка на струја	Потрошувачка на гас/нафта	Потрошувачка на топлина	Потрошувачка на вода	Генерирање на отпад	Загадување на воздух (емисија на стакленички гасови)	Загадување на почва	Загадување на вода
Преработувачка индустрија	100 %	50%	79 %	71 %	43 %	21 %	14 %	14%
Трговија на големо и мало	92 %	48%	52 %	84 %	24 %	16 %	4 %	12 %
Услуги	100 %	73%	64 %	82 %	27 %	27 %	9 %	18 %
Друго	89 %	33%	56 %	44 %	11 %	11 %	0 %	11 %
ИТ и технологија	57 %	14%	29 %	43 %	29 %	29 %	29 %	29 %
Здравство и фармација	71 %	43%	71 %	57 %	71 %	14 %	14 %	0 %
Градежништво	67 %	67%	50 %	67 %	67 %	50 %	33 %	33 %
Транспорт и складирање	60 %	60%	60 %	60 %	40 %	40 %	20 %	20 %
Дејности на здравствена заштита	100 %	40%	40 %	100 %	100 %	40 %	20 %	20 %

Податоците (Табела 23), иако треба да се толкуваат со резерва поради ограничениот примерок, ја истакнуваат селективната еколошка свесност кај МСП. Мерењето на финансиски важните ресурси (струја, вода, топлина) е доминантно во сите индустрии. Но, вистинското мерење на директното загадување е ограничено само на оние сектори (како градежништво и транспорт) каде што тоа е неизбежен дел од процесот или веројатно е наложено од регулативите. Ова потврдува дека активностата во „зелената економија“ сè уште е помалку водена од длабока еколошка одговорност, а повеќе од оперативни или финансиски потреби.

5.3.2. Сертификат за одржливост

Податоците за 2024 година јасно покажуваат дека големо мнозинство од малите и средните претпријатија не поседуваат сертификат за одржливост или екологија. Од вкупниот број, 72 % од испитаниците одговориле со „не“ на прашањето дали имаат ваков сертификат. Ова значи дека речиси три четвртини од секторот на МСП официјално не го потврдиле своето работење според стандардите за одржливост или еколошка одговорност. Ова укажува на тоа дека иако постои свест за одржливоста, формалната верификација на еколошките перформанси е сè уште многу ниска.

Графикон 31 : Поседување на сертификат за одржливост/екологија

Само 28 % од МСП поседуваат сертификат за одржливост/екологија. Овој релативно низок процент е во согласност со претходните наоди за мерење на еколошките аспекти (5.3.1), каде

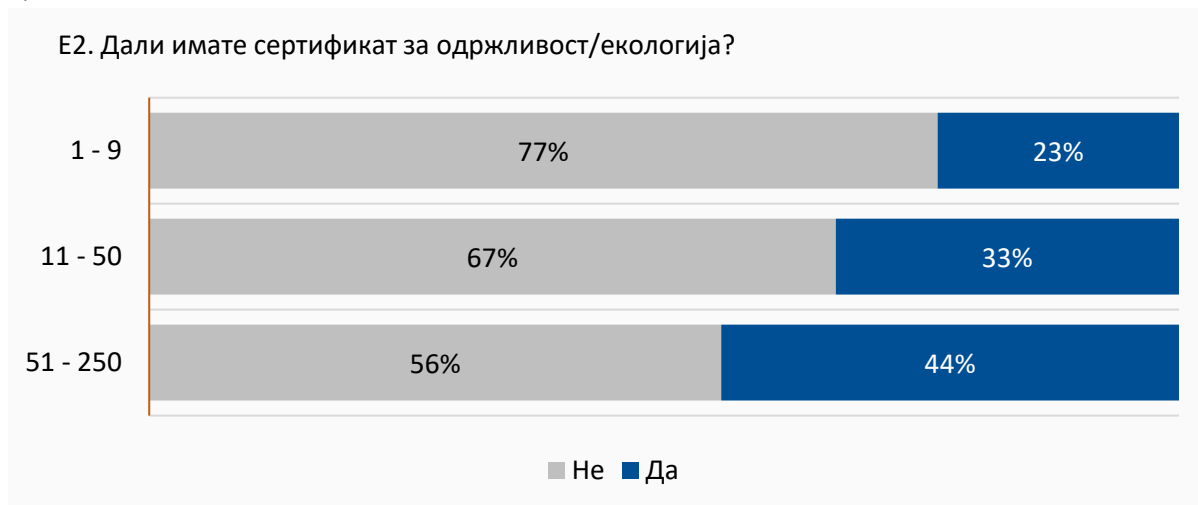
Истражување за состојбата кај малите и средните претпријатијата и трендов на овој сектор во 2024-та година

што мерењето на директното загадување (воздух, вода, почва) е на многу ниско ниво (пomeѓу 12 % и 24 %). Многу е веројатно дека овие 28 % се главно оние МСП кои имаат поголема изложеност на меѓународните пазари или работат во индустрии каде што таквите сертификати се задолжителни или клучен фактор за конкурентност.

Недостатокот на сертификати (72 %), сепак, не значи целосно отсуство на еколошка свест. МСП покажуваат дека приоритет им е да ги контролираат трошоците преку мерење на потрошувачката на струја (87 %) и вода (71 %). Што се однесува до плановите за инвестирање во наредната година (5.3.3), само 2 % од МСП планираат инвестиција за добивање на еколошки или одржливи сертификати. Ова покажува дека формалната сертификација останува низок приоритет за мнозинството МСП, додека енергетската ефикасност и намалувањето на потрошувачката на енергија се многу поважни (18 % планираат инвестиции во намалување на потрошувачката на енергија).

Во заклучок, податоците од **Графикон 31** ја нагласуваат разликата помеѓу оперативното управување со ресурсите и формалната еколошка одговорност во секторот на МСП. Додека бизнисите активно ги мерат трошоците за енергија и вода, водени од финансиски потреби, тие сè уште не се обврзани на формалниот процес на сертификација. Ова значи дека секторот на МСП е главно во фаза на „одржливост поттикната од трошоците“, а не „одржливост поттикната од стандардизација“. Нискиот процент на сертифицирани компании (28 %) може да претставува пречка за извоз или пристап до одредени финансиски средства кои бараат доказ за еколошка усогласеност.

Графикон 32 : Поседување на сертификат за одржливост/екологија во релација со број на вработени

Корелацијата со бројот на вработени ја нагласува разлика помеѓу средните и малите претпријатија во нивната подготвеност за формална еколошка одговорност. Најголемите претпријатија (51 до 250 вработени) се најактивни во формалната сертификација (44 % со „да“), што укажува на тоа дека тие ја препознаваат вредноста на стандардите за извоз или пристап до финансиски средства. Спротивно на тоа, повеќе од три четвртини од најмалите фирми (1 до 9 вработени) остануваат несертифицирани. Ова потврдува дека секторот на МСП во целина сè уште е во фаза на „одржливост поттикната од трошоците“ (фокус на намалување на струја и вода), додека формалната стандардизација останува низок приоритет, особено за најмалите претпријатија.

5.3.3. Планирање на инвестиции во области поврзани со заштита на животната средина и енергетска ефикасност

Иако значителен дел од МСП се неодлучни (26 % одговориле со „не знам / не можам да проценам“) или не планираат вакви инвестиции (26 %), сепак, речиси половина од секторот (45 % кумулативно) планираат некаква инвестиција во зелената транзиција. Во рамките на оние кои планираат, енергетската ефикасност е убедливо најголем приоритет. Најчесто планирана инвестиција е „да, во намалување на потрошувачка на енергија (на пример: енергетски ефикасна опрема, LED осветлување)“ со 18 % одговори. Ова ја нагласува потребата за намалување на оперативните трошоци, што е клучно за ублажување на проблемот со инфлација, раст на цените, кој беше идентификуван како најголем проблем со најголемо влијание врз бизнисот (74 % одговори, [5.1.4](#)).

Табела 24 : Планирање на инвестиции поврзани со заштита на животната средина

Е3. Дали вашата компанија планира инвестиции во области поврзани со заштита на животната средина и енергетска ефикасност во наредната година?	2025 г.
Не	26 %
Не знам / Не можам да проценам	26 %
Да, подобрување на управување со отпад и рециклирање	12 %
Дигитализација за одржливост и зелена транзиција (на пример: мониторинг на енергија, паметни мерни системи, дигитално управување со отпад и ресурси и др.)	6 %
Да, добивање на еколошки или одржливи сертификати	2 %
Да, во намалување на потрошувачка на енергија (на пример: енергетски ефикасна опрема, LED осветлување)	18 %
Да, преминување на обновливи извори на енергија (соларна, ветер и сл.)	8 %
Да, намалување на потрошувачка на вода	1 %
Друго	1 %

Втората најчеста инвестиција во овој домен е насочена кон енергетска независност и одржливост. 8% од МСП планираат „да, преминување на обновливи извори на енергија (соларна, ветер и сл.)“. Иако оваа бројка е помала од директното намалување на потрошувачката на енергија, таа покажува растечки тренд кон користење на сопствени извори на енергија, што е стратешки одговор на нестабилните пазари и високите трошоци за ресурси ([5.1.5](#)). Овој тренд се дополнува со планираните инвестиции во дигитални решенија ([5.2.2](#)), како што е „дигитализација за одржливост и зелена транзиција (на пример: мониторинг на енергија, паметни мерни системи...)“, кои ги планираат 6 % од МСП.

Управувањето со отпадот е исто така значаен приоритет, со 12 % од МСП кои планираат инвестиции во „подобрување на управувањето со отпад и рециклирање“. Ова е во согласност со фактот дека 38 % од МСП веќе го мерат генерирањето на отпад ([5.3.1](#)). Спротивно на ова, најмал приоритет се дава на формалната верификација на одржливоста, при што само 2 % од МСП планираат инвестиција за „добивање на еколошки или одржливи сертификати“. Ова го потврдува претходниот наод ([5.3.2](#)) дека 72 % од МСП немаат таков сертификат, што покажува дека фокусот е повеќе на практични мерки за заштеда на трошоците отколку на стандардизација.

Плановите за инвестиции во зелената транзиција ([5.3.3](#)) покажуваат дека МСП се фокусирани на двоен пристап: прво, директна контрола на трошоците преку енергетска ефикасност (18 %) и второ, осигурување на снабдувањето преку сопствени обновливи извори (8 %). Овој стратешки фокус е јасен одговор на проблемот со високите камати (36 % одговори, [5.1.13](#)) и инфлаторните

Истражување за состојбата кај малите и средните претпријатијата и трендов на овој сектор во 2024-та година

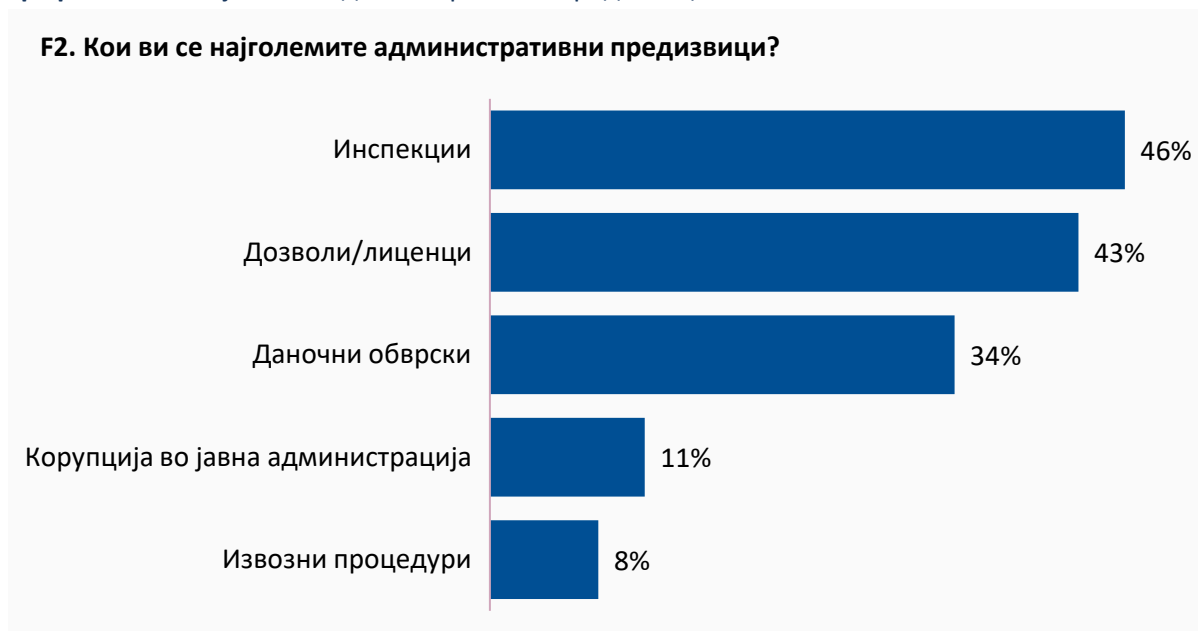
притисоци, бидејќи инвестициите во енергетска ефикасност и обновливи извори обезбедуваат долгорочни заштеди. Сепак, постои значителен дел од МСП (52 %) кои или не планираат или се неодлучни, што укажува дека предизвиците за финансирање (5.1.13 и 5.1.14) и неизвесноста сè уште ја ограничуваат масовната зелена транзиција

5.4. Предизвици и перцепција за клучни бариери

5.4.1. Административни предизвици

Најголемите административни предизвици за МСП се концентрирани во две области: надзорот и регулаторната усогласеност. На прво место се „инспекции“ со 46 % одговори, што го прави најчесто наведен административен предизвик. Веднаш зад нив се „дозволи/лиценци“ со 43 % одговори. Фактот што речиси половина од МСП ги сметаат инспекциите и дозволите за најголеми предизвици укажува на перцепција за прекумерна бирократија или недоследност во регулаторните постапки. Ова е во согласност со претходно забележаниот проблем „неефикасна јавна администрација“, кој има најголемо влијание врз 22 % од МСП (според 5.1.7).

Графикон 33 : Најголеми административни предизвици

Третиот најголем административен предизвик се „даночни обврски“, кои ги навеле 34 % од МСП. Иако оваа бројка е пониска од инспекциите и дозволите, таа сè уште претставува значителен удел од една третина од секторот што се бори со даночната комплексност. Ова сугерира дека административното оптоварување не доаѓа само од директната регулација, туку и од сложеноста и фреквенцијата на даночните процедури.

Иако „корупција во јавна администрација“ и „извозни процедури“ имаат помал удел како најголеми административни предизвици, тие, сепак, се значајни. Корупцијата во јавната администрација е истакната од 11 % од МСП. Ова е помал процент од административните предизвици, но е во согласност со податоците од 5.1.7, каде што корупцијата има најголемо влијание врз 26 % од бизнисите. Извозните процедури се најмал административен предизвик со 8 %. Нискиот процент за извозните процедури може да сугерира дека или овие процедури се релативно ефикасни, или дека мал дел од МСП се активни извозници, па затоа проблемот има помало вкупно влијание врз секторот.

Во заклучок, административните предизвици за МСП во 2024 година се првенствено предизвикани од потребата за интензивна усогласеност и регулаторна контрола, при што инспекциите и дозволите генерираат најголем притисок. Ова административно оптоварување,

Истражување за состојбата кај малите и средните претпријатијата и трендов на овој сектор во 2024-та година

заедно со финансиските предизвици (како што се долгите рокови на наплата и високите камати), создава комплексна бариера за раст. Иако МСП покажуваат голем оптимизам и планови за инвестиции (5.1.12) и раст (5.1.3), административните пречки (кои ја вклучуваат и неефикасноста на јавната администрација) остануваат значаен товар кој може да ја забави транзицијата кон поголема ефикасност и конкурентност.

Табела 25 : Најголеми административни предизвици

	F2. Кои ви се најголемите административни предизвици?				
	Инспекции	Дозволи/ лиценци	Даночни обврски	Корупција во јавна администрација	Извозни процедури
Индустија					
Преработувачка индустрија	57 %	43 %	50 %	0 %	14 %
Трговија на големо и мало	52 %	40 %	32 %	12 %	4 %
Услуги	27 %	64 %	55 %	0 %	9 %
Друго	44 %	11 %	33 %	11 %	0 %
ИТ и технологија	43 %	43 %	29 %	29 %	43 %
Здравство и фармација	43 %	29 %	43 %	14 %	0 %
Градежништво	50 %	50 %	17 %	33 %	0 %
Транспорт и складирање	20 %	80 %	0 %	20 %	0 %

Разликите покажуваат дека административниот товар е различен во различни економски сектори и некои сектори (како преработувачката индустрија) се најмногу оптоварени со контрола (инспекции), други (како транспортот и тслугите) се оптоварени од бирократијата за лиценцирање.

5.4.2. Финансиски предизвици

Најголемите финансиски предизвици со кои се соочуваа МСП во 2024 година се директно поврзани со ликвидноста и одржувањето на здрав готовински тек. На врвот на листата, со 38 % одговори, се наоѓаат „долги рокови на наплата на побарувањата“. Овој проблем е најчесто истакнат како најголем финансиски предизвик. Оваа бариера е критична бидејќи директно води до третиот најголем предизвик, „недостаток на ликвидност“, кој го навеле 29 % од МСП. Всушност, роковите за наплата на побарувањата беа претходно идентификувани како втор најголем проблем воопшто за бизнисот, со најголемо влијание за 54 % од МСП. Ова покажува дека дури и со позитивен тренд на побарувачка (5.1.2) и раст на активност (5.1.1), лошата финансиска дисциплина на пазарот претставува системски ризик за оперативното функционирање на МСП.

Графикон 34 : Најголеми финансиски предизвици

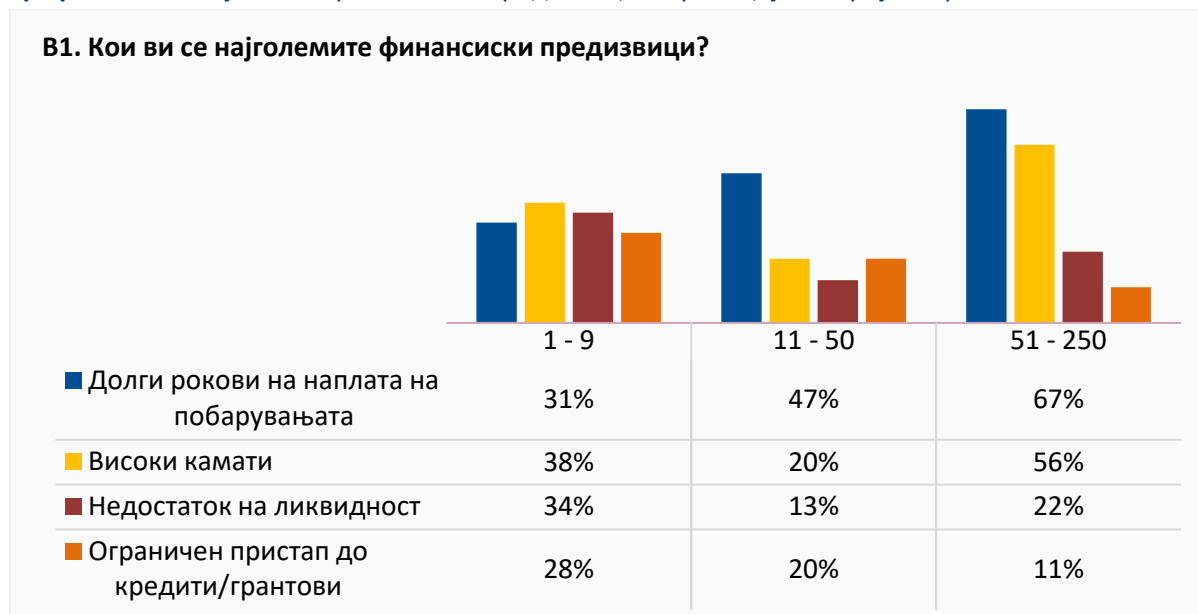
Вториот најголем финансиски предизвик се „високи камати“, кои ги навеле 36 % од МСП. Овој висок процент го нагласува фактот дека трошоците за позајмување се значајна бариера за инвестиции и развој. Високите камати се директно поврзани со најголемиот проблем што секторот го чувствува, „инфлација, раст на цените“, кој има најголемо влијание врз 74 % од МСП. Иако 22 % од МСП пријавиле лесен пристап до поволно финансирање во 2024 година, што е подобрување од 6 % во 2023 година, зголемувањето на оние кои пријавиле „многу тешко“ (од 3 % на 11 %) и високиот процент на „високи камати“ укажува на тоа дека финансирањето е достапно, но неговата цена е значајна бариера која предизвикува поларизација во пристапот до капитал.

Четвртиот значаен финансиски предизвик, кој го навеле 25 % од испитаниците, е „ограничен пристап до кредити/грантови“. Ова е значајна бариера која се надоврзува на проблемот со високите камати. Ограничениот пристап до кредити може да го забави импулсот за проширување, и покрај огромниот оптимизам за инвестиции во 2025 година (70 % планираат некаква инвестиција, а 17 % планираат значителни инвестиции). Дополнително, предизвикот „пристап до кредити и висина на каматни стапки“ како општ проблем има најголемо влијание врз 26 % од МСП.

Финансиските бариери за МСП во 2024 година се состојат од две главни клучни пречки: екстерни финансиски трошоци (високи камати) и интерни оперативни слабости (лоша наплата и недостаток на ликвидност). Иако МСП прават значителни инвестиции (35 % во 2024 година, двојно повеќе од 2023 година) и планираат уште поголема експанзија, овие финансиски предизвици ги изложуваат МСП на ранливост. Предизвици со ликвидност, поттикнати од долгите рокови на наплата, ја ограничуваат способноста на МСП да управуваат со дневните операции, додека високите каматни стапки ја зголемуваат цената на секој обид за финансиски раст или надворешно финансирана инвестиција.

Истражување за состојбата кај малите и средните претпријатијата и трендов на овој сектор во 2024-та година

Графикон 35 : Најголеми финансиски предизвици во релација со број на вработени

Финансиските предизвици се делат на две главни пречки, најголемите фирми се најмногу изложени на екстерни финансиски трошоци (високи камати) и проблеми со наплата, додека најмалите фирми се најранливи поради ограничениот пристап до капитал и недостатокот на ликвидност.

Табела 26 : Најголеми финансиски предизвици во релација со индустрија

Индустрија	В1. Кои ви се најголемите финансиски предизвици?			
	Недостаток на ликвидност	Високи камати	Долги рокови на наплата на побарувањата	Ограничен пристап до кредити/грантови
Преработувачка индустрија	50 %	36 %	43 %	43 %
Трговија на големо и мало	32 %	48 %	28 %	16 %
Услуги	0 %	18 %	55 %	18 %
Друго	33 %	44 %	22 %	22 %
ИТ и технологија	43 %	29 %	14 %	43 %
Здравство и фармација	14 %	43 %	43 %	43 %
Градежништво	33 %	17 %	67 %	17 %
Транспорт и складирање	0 %	40 %	60 %	20 %

Нема еден финансиски проблем за сите МСП. Градежништвото и транспортот се соочуваат со предизвикот од лоша пазарна дисциплина, додека преработувачката индустрија од ликвидност и тежок пристап до нови заеми.

ⁱ Enterprise statistics by size class and NACE Rev. 2 activity (from 2021 onwards)

[sbs_sc_ovw__custom_18339723]

ⁱⁱ

<https://nrs.mk/content/downloads/documents/thematic/%D0%9C%D0%9A%D0%94%20%D0%9D%D0%B0%D1%86%D0%B8%D0%BE%D0%BD%D0%B0%D0%BB%D0%BD%D0%B0%20%D1%80%D0%B0%D0%B7%D0%B2%D0%BE%D1%98%D0%BD%D0%B0%20%D1%81%D1%82%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%B5%D0%B3%D0%B8%D>

Истражување за состојбата кај малите и средните претпријатијата и трендов на овој сектор во 2024-та година

1%98%D0%B0%202024-

2044%20%D0%A4%D0%98%D0%9D%D0%90%D0%9B%D0%9D%D0%9E%2021.01.2025.pdf

ⁱⁱⁱ <https://www.mbdp.com.mk/mk/Products/KreditnaLinijaProizvod/6>